

فرياد عورت

(افسانا)

فيض محمد "فيض" حيدري

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره ميراثي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488

فیض محمد فیض حیدري جا شایع ٿیل ڪتاب

01. اوچنگارون _ افسانا _ 1957ع _ صفحا _ 155

چپائيندڙ: مرتضيٰ پبليڪيشن حيدرآباد

محمد اڪرم پنهور

فرياد عورت مطالع هيٺ آيو. مصنف
 زبان نهايت اعليٰ لکي آهي، پر سوز ۽
 درد بي انداز معلوم ٿئي ٿو. مصنف جي
 دل سڄي نه آهي پر پڳل آهي. سڄي
 دل مان ٿيندو ڇا؟
 اقبال فرمائي ٿو:-

تو بچا بچا ڪر نه رک ڇڏي اهو لرا آئندو ٻي ره آئندو
 نه شڪست ٻو ٿو عزيز تر ٻي نگاه آئندو سار ۾

سوسائٽي جي ان سمجهي ۽ خود
 روئي ۽ بي دردي جي بهترين تصوير
 چٽيل آهي.

مرموز طالب الموليٰ

پيش لفظ

ڌرياد عورت

”ڌرياد عورت“ سڌ جيڪو مشهور اهل علم، اديب، نو جوان ۽ سحر الطبع ڌريادش صفت، مٿس فيض ۽ محبت ۽ محوري جي جودت طبع جو ثمر ڏيکارين آهي. ڪتاب ۾ ڌرياد عورت طويل افسانو آهي، ٻار جي ياد جديد مذهب، سياڻپ جا سور، افسانوي رنگ ۾ ڏهش ڪمل مختصر ۽ زنده واقعات آهن.

جو ڪجهه لکيو ويو آهي اهو افسانوي لباس ۾ آهي، ڌرياد اهي زنده واقعات آهن، جي موجوده معاشري ۽ سماج ۾ موجود آهن. عورت ”مجنون مذهب“ ۽ حسن و وفا آهي ۽ مرد بي وفا، سنگدل،

ڳوڻ غرض، مڪار ۽ عمار آهي، اهو نظريو صحيح
آهي يا غلط، ان جو فيصلو اهي ڪري سگهندا. جي
تجربائي دور مان گذريا هوندا، يا چوڪي غور سان
”فرياد عورت“ کي مطالع ڪندا.

فرياد عورت، حقيقي طور عورت جي جذبات
فرمالبرداري ۽ سچي سچ ۽ محبت جي سچي تصوير
آهي، منظر نگاري، تصوير ڪمي، محاکات ۾ ڪمال
پيش ڪيو ويو سنڌي زبان ۾ ان طور جو شاھڪار
فيض صاحب پيش ڪري آيا آهن ۽ تصديق جو مستحق
ٿيو آهي.

فرياد عورت جي زبان نهايت غني، پختي، شست
۽ شائست آهي. اسان جا سنڌي ڪتاب لکندڙ زبان
جي صفت، مضمون آڙي، عبارت جي خوش رنگي
۽ انداز بيان جي رهنمائي ۽ وعائي جو ڪو مثال نٿا
ڪن. فرياد عورت جو هر هڪ اسان جو هڪ وڇريل
دل جي ٻانهن آهي ڪا فراق جي ستيل دل هجي
جا هن رقيب خيز ڪتاب کي پڙهي، ۽ انهن سوزن
کي سمجهي ۽ سڀني آرياڻي ۽ شاهي کان مضمون
پاڪ آهن.

فرياد عورت جي هيروئن نه رور ۽ پنهجي نالائق
رسمن ۽ ريتن جي پرچاري بهتوف ٿي ۽ جي ضد
۽ تشدد جو شڪار ٿي ٿي ۽ ان دامن ڌڪري هڪ

سنگ دل، اهو غذا ۽ عيار ۽ مڪار عشق جي دام ۾
ڦاسي لي. سندس مهبت ۽ فرما برداري دلي ربط،
۽ تعلق کي ظالم سماج ڪڇي لي ڇڏي سندس والد
سندس پسند ۽ راهه ڇاڪاڻ-واءِ ڪڏهن نامورون هندوانا
گهر ٿو، جنهن جو تهجو اهو ڏکيو، جو اهو بهڪس
۽ بيوس ٿي وڃي ٿو ڇڏائي لاءِ مهجور ٿي وڃي، ۽ سماج
هي سنگين ۽ اولادي پڇري کي ٽوڙي لاءِ ڏٺو
ٿو-وڃي، آخر ڪار هڪ ٺاڪ، لهن، عورت جا
ڪڪ پڇي پوڻ ٿي ڪري سگهي، ساري سماج
جي ظلم ۽ تمدد کي جنهن جي شيرازي پنڊج آزمائي لاءِ
ڄاڻين ٿي ڪري ۽ ڪامياب ۽ مڪمل ٿي ڏکري
ٿي وڃي،

ڀرپور عورت جي هيروئن وانگر موجوده معاشري
۾ هزارين فيروزه وليمون آهن جي سماج جي رستن ۽
رستن مائن جي پسند ۽ رام جو شڪار ٿيون. موقعي
انتظار ۽ تلاش ۾ آهن. دير سان يا ساجهر ضرور اهي
فيروزه واري وات وٺنديون يا اهتره وانگر ٻڙي
ٿي مري وينديون!

جنهن صورتن ۾ سماج ۽ معاشرت لاءِ ڪا چڱي
ڳالهه ڪانه آهي انساني اهڙا نه الرائيا ۽ رقيب انگريز
آهن، جو سنگ دل ۽ سخت طبيع وارو مظهر به مظهر
استقامت کان به ٿي ڳوڙها ڳاري سونه اچي ورتو.
لاڏاڪو!

هن فن جو ڪمال به اهو آهي جو افسانو واقعات
جو آئينو بڻجي اڳيان اچي ۽ سماج کي پنهنجي صحيح
تصوير پيش ڪري ۽ سماج کي سڃاڻڻ لاءِ ضرور
ڪري ”يار جي ياد ۾“ هي افسانو هجر ۽ فراق جي
صحيح تصوير آهي. هڪ وڇريل ۽ جذباتي عاشق ۽
شاعر پنهنجي محبوب کي جيڪو ڪهڙن ڪهڙن لفظن
۾ ياد ڪري ۽ مخاطب تي پنهنجي دل کي رڳڙهي
اهڙا سڀ خيالات ۽ جذبات هن هڪ افساني ۾ گذر
ليل آهن.

”سهاڳڻ جاسورو“ هي به هڪ وقت انگريز افسانو
آهي، هڪ عورت مرد جي محبت جو جواب دولت
جي زان خرابن ۾ وڃي ڇڏي. عورت جي
شاديءَ جي تياري آهي. سندس عاشق کيس خط
لکي ٿو ۽ سندس بي وفائي ۽ نا اڻڻ ڪاري هر
انجام سندس آڏو ٿو رکي کيس ٻڌائي ٿو ته سماج
جي زان ۽ موهيندڙ، ظاهري ثبات ۾ ڪا حقيقت
ڪانه آهي. ملامت ۽ تعسف کان پري هجڻ ڪري جي
سڄي محبت ئي سڄي دولت آهي. عورت زورن
۽ ڪهڙن جي رٿا ڪري ماحول ۾ رهڻ، محلات ۽
ماڙيءَ جي خواب آور تصور ۾ ڪم ٿي رهي، هفتو
گذري ٿو. سندس سهاڳ جي سچي عطر ۽ عيبر دولت
۽ سون سان سينگار جي لي، ۽ ڪاٺ سڙڻ گذريل

راز ۾ ٿيڻ جون ڳالهون ٿيون. جذبات مشعل ٿي،
صبح ٿي، هڪ ماڻه جهڙو صحن عورت پاڻ کي ڏاڏي
جي عمر جهڙي ڪراڙي جي ڪچ ۾ ڏسي ٿي! جڏهن
کي ڏند به ڪنهن آهن!

هر ڏينهن لباس آهي ۽ دولت جي چماچ!

سندس زندگي موت ۾ ۽ شادي برباديءَ ۾ بدلائي
وئي، سبق آموز لهج ۾ ڪجهه ڳالهائي ٿي، آخر ۾
ڪهڙو منهنجي عاشق جي لڪل خط جا آهي جملا پيا
اچن ٿا جن ۾ لڪل هون. ”نهنجون نظرون منهنجي
ڪکائين جهوڙي ٿا ڪهي، وڃي شاهي مڇلا ٿي
ڪيون آهن ۽ اها مڇلا ڪنهن ڏينهن ٿين جي لاءِ
ٺهندڙ خالو ٿيندي.

اهو ٻوڙون ڄمڻو پڙهڻ سندس زندگي جو ٻوڙون
هر هو رهر جي ٻڙيءَ سندس زندگي ڪيڏي هوندي
لاءِ ختم ڪري ڇڏيو.

عورت پلي پلي پاڻ آئي ته به نه پاي

خير دار ٿي ٿي عورت ٿلڻي مڇلا ۾ سر به ڏئي
ٿي، ثابت ٿيو ته عورت وڏاڏاڙي آهي ۽ مرد؟

”جذبہ محبت“ هفت ڪندڙ دل جي جذبات
جي بهائي آهي، عاشق ڪهڙن ڪهڙن اندازن ۽ نمونن
۾ ياد ٿو ڪري.

هي انسانو گویا هڪ مهاجر دل جي خون ۽ کان
 دانهن آهي تيز صاحب پاڻ عشق جو ستمل ۽ اراق
 جو قتل ۽ سرتاپا سوز و گداز آهي. سندس جذبات
 جي گرمي ۽ حدت سندس لفظ لفظ مان ظاهر آهي،
 هي لندڙ و ڪتاب ادبي، علمي ۽ اصلاحي نقطه
 نظر سان سماج لاءِ قابل عبرت آهي. ۽ سنڌي ادب
 ۾ قابل قدر اضافو آهي.

علامه محمد گرامي
 حيدرآباد سنڌ

يار جي ياد ۾

اي صبر شب روزتون مون کي نه هر هر ياد پڻ
 بهر ۾ بازار ۾ بيوستان بير ۾ باد پڻ
 (فيض)

آڏي ۽ جو سٺسان وقت ۽ هو جو عالم آهي. امام
 دنيا خواب نوسن سان مدهوش ۽ سرشار آهي. صرف
 چڪور وڇاڙو ڇڏي نوراني مڪزي رتي لڏا ٿي
 ڇو طرف چڪر ڏيندو رهي ٿو. هوا جا هڪا هڪا
 جهولڪا درختن جي پٺن کي شرابي ۽ والگي ڇڏين
 ۽ آئيندا رهن ٿا. خدائي بي نماز جا مطمع ۽ پوڙيڊه
 لڏا آهن. ”تنها اول جنوهر عن المضاجع“ جا مصداق
 ٻڌي دنياوي عارضي آرام و راحت کي ٽرڪ ڪري
 ياد الاهي ۽ عبادت خداوندي ۾ دل و جان سان
 مشغول ٿي ياد خدا کان رحي لذت ۽ قلمي راحت
 حاصل ڪري رهيا آهن.

خوش نصيب عاشق پنهجي مهربان ۽ رحمدل
 معشوق جي لطف و ڪرم سان پنهجي آرزو پوري
 ڪرڻ جي لاءِ هن جي خدمت ۾ بيش آهي. عاشق
 جو جز و نماز. معشوق جو نماز و انداز. هن جون
 جهلڪون ۽ شوخيون. هن جو سوال ٿي سوال هن

جو انڪار آي انڪار. واه. هي وقت به ڪو وقت آهي.
مان ئي هڪ بد نصيب هوسن جو ان وقت پنهنجي
يار جي ياد ۾ ناسا ورائي جدائي جا صدمو سهي رهيو
هوس. نه راحه سان روح نه بعد سان واسطو. شب
وقت جي اختر هماري ڪنڊي ڪنڊي بي چيني
۽ بي قرارِي جي وجهه کان ناسا ورائيندي ورائيندي
سرد آهون پويندي پويندي. پنهنجي بستري تان
اٿس. امڪن آه! جدائيءَ جون گهڙيون ۽ وقت جي
رات اڃا الهي ئي پيمانه تي رهي. هڪ طرف لمبائي
۽ آڙوئن جو هجور، ۽ ٻي طرف مايوسن ۽ حزن
جي پڙ، رنس، ايترو رنس. جيترو اڳي ڪڏهن
نه ٻڌو هوس. مون هن کي دل ئي دل ۾ سڏ
شروع ڪيو. هن مون کي سڏ نه ڏنو. پنهنجي سڏن
جي آواز جي تهذي وڌندي وئي. اڌ رات هئي.
شايد جاڳڻ واري منهنجا سڏ ٻڌا هوندا. امڪن هن
نه ٻڌا. مون پنهنجي رات تي هڪ رڪي هن کي بند
ڪيو. دل جي ڌڪ ڌڪ وڌندي رهي. مون هن
جي خيال کي ٽهرايو، دل بيمار کي ڪجهه تسلي ئي
مايوس و حزن مان پنهنجي پالڪ شڪل جو رخ قدرتي
ٽهرايو. خيال چند لمهن کان زياده نه ٿيو. وري به
هن جي ٻانڌ دل حزن ۾ حزن ٿي. هن جي بيماري
جو رات پنهنجي اکين اڳيان ٿرڻ لڳي. وري به

اهائي حسرت - اهو ئي واپس وٽجڻ - اهائي ٽوٽ -
 پاڳي بيمار آهي ۽ آه زاري - اهو ئي درد و الم - اهو ئي
 گولندڙ اهو ئي غم -

مان هتي - هو هتي - هر آرامي هوندو - مان ئي آرام
 هو منهن کي ياد ڪري ٿو يا نه - مان نه هن کي ياد
 ڪر ٿان ٿو - مان جيڪر هن کي ياد نه ڪر ٿان - پر هن
 جي ياد پاڻهي اچو دل پر گهر ڪري - هي بلا ڪنهن
 جو ڏڪر آهي ؟ جو منهنجي زبان هو هر ڪري رهي
 آهي ؟ هي ان جو ڏڪر آهي - جو نيت منهنجي ڏڪر
 کي دور ڪندو - هو نه چين ٿان منهنجي ڪوڪب
 آرزو جو مطلع آهي - هن جا ڀريل ۽ ڪول ڪول
 رخسار منهنجي جست آرزو جا لڏيدار هئا آهن -
 هن جي شوق اکين جي چمڪ - منهنجي دل جي
 ناراضگي کي دور ڪرڻ جو وسيلو آهي - هن جو
 هنده ٿان منهنجي تما جي راه جو چراغ آهي - منهن
 جي محبوب جا زلف شڪون آهي ڪمند آرزو آهن -
 هن جي ڏرامي هر تما کي پاڻ وٽ قابو ڪندس -
 ٿمند آهي نه ان سٺ دلدار جي مدد سان ساري عمر
 هي گذريل ناڪاميابين جو معاوضو ملندو -

اي آفاق زندگي اڪجهه مهلت نه ٿي - نه رڳو
 ٿيون منهنجي معشوق نه چين جي ياد جا منهنجي
 ظلمت ڪده ۾ منهنجي قبر بنائي رهي آهي - ان ئي

هڪ حسرت پري شمع روشن ڪر ٻان. ٻيا ! ايتري
 مهلت به نٿي ملي؟ ڇڱو اي دل جا درد واه ٿوڪي
 اختياري آهي. ٿون ستاه، ٻلي ستاه، جيترو وٺئي
 اوترو ستاه ٿون دواڙ. ٻلي دواڙ! ٿو ڪي معلوم ناهي
 ته مون کي روئڻا هر به راحت ٿي ملي.

ڪلڻ رک ڪا خوشي ناهي وٺڻ مان ٻي اهي راحت
 مصيبت غم سڀدي موٽن لاءِ نه هر ٿئي رهي آهي
 (فوض)

مان پنهنجي يار جي ياد کان غافل نٿو رهي سگهان
 آئون پنهنجي يار کي نه وساريندس، مون کي ان
 تاريڪ دل جي شمع کان سواءِ ٻيو ڪجهه به ياد ناهي
 ان لعل بيد خشان جي ياد پر پنهنجي اک جه ڳوڙهو
 لعل بددي ٻيو آهي. اونهاري جا وڏا ڏينهن ۽ ساري
 جون لمبيون راتيون هڪ يعني ٻيانه گذرنديون وڃن
 ٿيون، پر دل جي سطح تان يار جي ياد نٿي گذري.
 ڪيترن ئي شهرن ۽ ڳوٺن جون ڳليون گهميو
 آهيان. ڪنهن محبوب ۽ معشوق پنهنجي اکهن ڏٺا
 هزارين سهڻن جي صورت پنهنجي اکهن ۾ آئي وئي
 ليڪن اکهن کي پنهنجي سهڻي جي هڪ به نٿي.
 پنهنجي سهڻي جو ساء ڪنهن پنهنجي مان نه آيو.
 ڇو طرف ماري نظر اچي ٿي. ڪيترن ئي سهڻن جا

ٻهٽا ڳل ۽ لعل لب ڏسي ڪنهن دٻا اهڙو ڏانهن ڏوڙي
 ويو هوندس. ليڪن منهنجي محبوب جا ڳل ڪا
 ڳالهه ئي اهي آهن... نونهارن ڇهن هر سر ڏانهن ڪي
 ڏسي بي اختيار دل ٽوڙي اٿي. پالهر نه منهنجي
 محبوب ۽ دعا اڄ باغ ۾ گهٽ ٿي آهي. ليڪن بي سودا
 لڙڪس شها ڪي ٻري کان ڏسي پالهر نه ڏانهن آهي
 منهنجي جادو نگاهه جون مست ۽ مضمور اکيون آهن.
 مگر آه! هو ٻياريون ۽ رسيليون اکيون ڪٿي،
 ڇو ڏهن جي چنڊ کي اوچتو ڪڪرن مان لڪي لڏي
 ڏسي پالهر نه منهنجي نارمن منهن تان ڦٽا ٿي آهي.
 ڏوڙيس ليڪن ڏوڪو ئي ڏوڪو — اهڙي طرح ڪلاب
 جي گل جي پڪڙين — سونج جي ڪرڻن — هرڻ جي
 چال، ڏيل جي رستار — ڪوئل جي ڪوڪ — مور جي
 رقص — ڪونج جي ڪر — شمع جي شعلن ٻڃاڻ —
 جي چمڪ — بلبل جي لنگهه سرائي — ڇا چوان، سڀني
 مان ڏوڪي کان سواءِ ٻيو ڪجهه نه نصيب نه آيو،
 آخر منهنجو محبوب ڪٿي آهي؟ ڇا منهنجي آسماني
 خواجه جي نقابي ۽ منهنجي نوراني حسن جي مطالب
 سان آسمان تي نه ويو؟ اي منهنجا محبوب —
 جيڪڏهن تون آسمان تي آهين ته ايترو نه ٻڌاه ته اتي
 تون ڪهڙي حسن ڏانهن جو مالڪ آهين — هورن جي

حسن ۽ فرشتي جي پاڪيزگي ۽ جي خبر معلوم آهي
 نه معلوم نه. توکي الهی ۽ اعليٰ نمائش گاه حسن ۽
 ڪهڙو درجو حاصل آهي. بلڪل فرشتا ۽ حورون
 ٺهندڙي حسن جي مقابلو ۾ هيچ هوندا. مگر انديءَ آهي
 نه اتي نه سندس رقيب هاروت ۽ ماروت جهڙا نه ٻه
 لي يون. اڄ اٺون اڄ. ٺهندڙو رهڻ اتي نا ممکن آهي
 ستارا ٺهندڙي پوري خدمت ڪري نه سگهندا.
 ٺهندڙي حسن تي شمس ۽ قمر کي ضرور رشڪ
 آيو هوندو. آءُ— آءُ— آءُ— هاءِ سج اڀري ويسو.
 يار نه آيو. اي سچا توکي منهنجي سهڻي جا سلام آندا.
 افسوس هو مون کي ياد آهي. ليڪن مان هن کي
 وسري ويس.

اي منهنجا دلدار دلدار! ڏس تون مون کي وسارين
 ٿو ڏي تون هر هڪ رات ۾ هزار دفعا مون کي چوندو
 هون ڪنهن نه مان توکي نه وساريندس. پوءِ پلا تون
 مون کي ياد ڪرين ٿو. پڇاڙي ۽ وقت. جڏهن آءُ
 وڃي رهيو هوس. شام جو وقت. تون سامهون اچي
 بيٺو هئين. تون ان وقت شايد رهنس هئين. هڪ سان تو
 سلام ڪيو. اشاري ۾ مون کي چيو نه آئون به
 هلا. مون ڪنڌ ڏوٽي ٽانگار ڪئي. آئون سمجهي
 ويس نه تون منهنجو آهين. پوءِ اچا چو ايترو وقت
 مون کي ٻار کان پري رکيو اتي. نه نه توکي ضرور

اچڙو آهي. - آئون ضرور ايندين اچ اچ هن جواليءَ ۾
 اچ. - آءِ. - آءِ. - هن زندگاني ۾ اچ. - اچ منهنجي دهرائي
 کان اچي اچ. - منهنجو واعدو ياد ڪري اچ. - آئون
 منهنجا دشمن برباد ڪري اچ. - اچ اچي.

اکھن ۾ ٿي ويو. - آئون واري چهر ڏيکيان
 ٺوڪي ٺسي نه ٿيو. - آئون نه ٺسان ڪي بهو
 (شاهه)

سوانح جو سور

ڪتاب صحيح هين هر ڪروڙن هر سوئي بدلتی هين
 جو جل اٿلها هين ۽ ٻهلو ٿو وڃي ٻهلو بدلتی هين
 هونئن ته منهنجي نه سائس محبت هئي. ڇاڪاڻ
 ته هو تعليم يافتہ، نوجوان، حسن ۽ بااخلاق آدمي
 هو. امڪن ۾ به ڏکو هئي. عيب هو جو هو مجلس هو.
 هو هڪ ملازم هو. هن کي معمولي تنخواه ملندي
 هئي. اهڙي سبب هو جو منهنجا والدين هن کان
 نفرت ڪندڙ هئا. مائٽن جي رضامندي خاطر. مجبور
 آئون به هن کي ڏکاري ڏي هيس. هيءُ هن جو
 پويون خط هو.

منهنجي

منهنجو سید سون سون سان اچي ويو آهي
 منهنجون آمدون حاڪم ۽ ملي ويون. منهنجي سر
 جسرت سان منهنجي وٽي. اڄ سواءِ سون جي ٻيو ڪو
 نه منهنجي هٿ ۾ ڪونهي. منهنجي دل ۽ دماغ کي

زبردست ضرب لڳي وئي آهي. - ڇو جو مون ٻڌو
 آهي ته تنهنجي شادي غريب ڪنهن شاهوڪار
 سان ٿيڻي آهي. - بس آئون مريو وريو جهو وريو
 مران ٻيو. - منهنجو زغم باطل ٿي ويو. - مون ناحق بهلي
 جي آڙ ۾ منهنجو آستان بڻايو. - منهنجي سالن جي اڏاڻ
 مکڻ جي ماڙي لوري ٽولي پگهرجي وئي. - تنهنجي
 ماکيءَ جهڙي محبت مون لاءِ زهر بنجي پئي. - منهنجي
 دل جي چراغ منهنجي دل جلائي.

منهنجي ويران باغ جي بهار! واقعي مان هڪ مفلس
 ۽ سياه ڪار آدمي آهيان. - ليڪن منهنجي پاهوءَ ۾
 جيڪا دل آهي سا بي بها ۽ املو آهي. - اها دل مون
 تنهنجي حوالي ڪئي. - مون توکي نور سمجهي پنهنجي
 اکين ۾ وهاريو. - مون توکي سڄي دنيا کان وڌيڪ
 عزيز سمجهيو. - ليڪن تُو منهنجي محبت کي نه سڃاتو
 تون غم جي ڪري پروان جي چاڻ کان پري خبر هٽين
 تُو چاڻ وائي مون کي برباد ڪيو. - تنهنجا مائت دنيا
 جي هوس ۾ آهن. - هواج هڪڙي مفلس جي محبت
 کي لڳا سڃاڻن. - تون به اڄ دولت جو ٿورو غالب ٿي
 ويو آهي. - ليڪن سگهوئي تُو کي خبر نه ٿي ته
 محبت ۾ دولت جي وچ ۾ ڪهڙو فرق آهي. - محبت
 جو ماسو. - مون جي مٿي کان پاءُ ٽپي آهي. -
 تنهنجون نظرون منهنجي ڪاٺين ۾ جهوپڙي ۽ کان ڪڍي.

ڪنهن شاهي رنگ مٿل ۾ وڃي ڪهون آهن. لکڻ
 اها مڪمل ڪنهن ڏينهن ڪنهن لاء ڪم ڏاڍو ٿاڻو
 ٿيندي. بس تو مون کي ٿرڻ ڪيو. واقعي مان چاهي
 چلي ختري وٺيس. مگر ٻار ڏکڻ ۾ ٿي ڪڍي
 نه ڪڍين مون والڳي چلي چلي ختري
 ٿيندي. هٿن جو ٿرڻ ڪيل.

هن جي هن خط ٿرڻ ٿيندي. منهنجي دماغ ۾ چڪر
 اچڻ لڳو. ساهه ڪهڻي ويو. دل جي ڏڪ ڏڪ وڌندي
 رهي. آئون ٻيڙي ۾ ويس. نه چاڻان نه چو. اڃا
 جي هن خط مون کي ايترو ٿرڻ ڪيو. نه ته هن کي
 اڳي نه ڪو ٿرڻ ٿيندو. هن جا خط مون کي مليا هئا. ۽
 ۽ منهنجي مضمون ۽ منهنجي نالي نه چيل عهد
 عهدا ۽ ٿرڻ ٿيندا هئا. ڇاڪاڻ ته هو شاعر به هو
 مگر منهنجي طبع ۾ ڪڍين نه ايترو انقلاب پيدا
 ٿيو. مگر هن خط منهنجي دل ۽ دماغ جي ڪون
 اڻڻ ٿي. دنيا کي ٿرڻ وڌو ڪري ڇڏيو. آئون
 بي اختيار روئڻ لڳس مگر هاڻي آئون ڪجهه به ڪرڻ
 نٿي سگهيس. ڇاڪاڻ ته منهنجي شاديءَ جو ڏينهن
 مقرر ٿي ويو هو. ٿرڻ ٿيندو ڪن ڏير هئي. ۽
 منهنجي رشتي ۾ منهنجا ڀائرن ڪل خوش هئا
 خوش ڪنهن نه ٿيندا. ڇڏين مون کي مون ۾ ٿرڻ
 ڪڍيندي خالي ڪيو ٿي ويو.

آئون تقريباً ۱۴ سالن جي لوهه و لوجوانه دوشهره
 هيس. منهنجي شاديءَ جا ڏينهن ويجهو ايندا ٿي سي
 منهنجي خوشي وڌندي رهي آهي. ڇاڪاڻ ته شادي
 آهي. دنيا ۾ وڏي ۾ وڏي نصيب آهي. منهنجا مائٽ
 منهنجي رفيق حيات جي ساراڻي مان ٻاهه ڏيئي ڪونه
 ڇڏيا. منهنجي دنياوي ڏيندي ۽ اوج جو ٻڌي آئون
 پر پنهنجي مدد ڪندڙ ٻئي ٿيندي هيس. دنيا جي
 اڳيان سڀ شيءِ محتاج آهي. انڪري آئون سهجهندي
 هيس ته نصيب نه صرف دنيا دار ٿي وٺ هوندي
 ۽ دل ٿي نه قبضو دنيا دار جو ٿي ٿي سگهي ٿو.
 اڄ منهنجي شادي جي رات هئي. نئين جواني.
 دلڪش جوان. قدرتي خط وخال ٿي مصوعي آرائش
 جو اضافو. سرخ ۽ سفيد چهر ٿي جديد ترين انداز
 جو سينگار. مطلب ته اڄ رات آئون قدوت جو هڪ
 نماهڪار نظر اچي رهي هيس.

ٿي ٿرڪس رلف خٽل ٿيل ڪلاسي ليل لب
 وه عجب رونق لکي وئي باغ ۽ بوستان جي
 (فيض)

رات جا اٽڪل ۱۲ ٻاوهن کن لڳا آهن. اسان جي
 آواز ڪاهه جو هڪ جدا ڪمر و وڏي ٿاهه لوهه سڪان
 سينگار ۾ ويو هو. آئون شرم و خفا کان ڪڍ ڪي هيس
 ٿي ٿي هيس. جدا رات نصيب ۾ هڪ مسرت هيس.

هيجهان پيدا ٿيندي رهي ٿي. گهڻن سالن سولن بعد
 انهن خلافا وڃي رهواسون. راز و نیاز جي گفتگو شروع
 ٿي وئي. منهنجون نگاهون خود بخود هيٺ ٿي ويا و
 صبر ۽ ضبط جو رشتو وس کان ٽڪري ويا. مون
 ڏهنهه واپس هڪ ڏينهن جي حلقه ۾ ڪٿي اچلايو.
 پنهنجي طاقتورانه شهاب جون جهنڊون ڪنهن جي گذر
 سڏسان اهو ته ڪندي رهواس جراثيمي جي جوش سڄي
 رات بيماب وڌيو. ٿان جو بالڪي جي بالنگ جو آواز
 ٻڌم. مگر منهنجا جذبات مشغول ٿي نه ٿيا.

صبح جو اک کلي ته منهنجي چيرت جي حد ٿي
 رهي. جڏهن ٿي ته هڪڙو ڏندن کان سواءِ. اچي
 مٿي ۽ پٺل اکين. اڀري بدن ۽ ٽنگي ۽ چاهه واري
 آدمي منهنجي پراسان وٺو آهي. آئون خوف ۽ هراس
 کان ڏکڻ لڳس ته هيءَ ڪاٺ جي پتلي جهڙو پوندو
 ڪير آهي، مگر جڏهن منهنجي ساڳي راز و نیاز واري
 گفتگو ٻڌم. تڏهن معلوم ٿيو ته هي اهوئي ڏيوي
 آهي جنهنجي اڳيان مائٽن مون کي پل چاڙهي آهي
 هاڻ! منهنجي زندگي!! ڇا چوڏهن سالن جي سهاڳي
 ۽ ڇا هي ستر سالن جو ڏهاڳ ڏسو دلها وارن جون
 هي انصاف آهيءَ آهي والدين جي اولاد سان پلائي
 جن کي مون مسيح ٿي ڄاتو. تن ئي منهنجي بدن
 وڌي پلٽيو. منهنجا محافظ ئي مون لاءِ جلاو ٿيو.

پنهن جي بهت ڀرڻ جي لاءِ ڪڏهن معصوم ڪڏهن ڪي
 ڀڃڻي ٿي ڪباب جي سڃڻ پٺاڻ - هيءُ آهي رحيم
 جو نالو -؟

هيءُ مڙهي نون جواني - هيءُ مڙهي رڻا
 وڃسار - هي ستر ورهين جو ساڻي - دنيا هن قسم جي
 ڪي ڪوس کي شادي سڏي رهي آهي ڇوڏهن
 سالن جي ڪڍار ۽ ستر سالن جو ڪهوت - ڇا؟ هڻو
 نالو شادي آهي -؟ ڪڏهن معصوم ڏيويءَ کي جن
 جي حوالي ڪرڻ ان جو نالو شادي آهي؟ ڪڏهن
 وڃاريءَ ببل کي ڪانءُ سان گڏي سرن تي ڀڃي ر
 هارڻ - ڇا ان جو نالو شادي آهي -؟ ڪڏهن موٽي
 تي گڏهه جي ڳچيءَ ۾ ٻڌڻ ان جو نالو شادي آهي؟
 نه !! هي شادي ٺاهي بلڪ وڏي ۾ وڏي پرڀادي
 آهي - شادي آهي هن دامن جي ميلاپ جو نالو -
 ڪڏهن دل، دل سان نه ملي - پر جسر جسر سان
 مليو نه ڇا ٿيو - اها ڪڏهن به شادي ٿي نٿي سگهي
 ڪڏهن شادي ٿي نه ببل جي گل سان، پر وانه
 هي شمع سان - ڇڪور جي چنڊ سان - ڪوئيءَ جي
 ڪرڻ سان - ٿي، ڀل دنيا ان جوڙي جي ميلاپ کي
 شادي سڏي - باقي مڙهي هن لسر جي شادي
 ڪڏهن به شادي ٿي نٿي سگهي - سِر وار آهي -
 ٻائي ڪور آهي - اڻس و رڻس ۽ هر اسباب نه موجود

آهي ۽ ڪنهن به زندگي ناهي. - ڪنهن زندگي ۽ سان منهنجي
 هن معصوم زندگي ۽ جو ڪو به سولو گذري. ڪاش
 نه منهنجا والدين هنن ها نه مان ئي پيدا ٿيان ها! نه
 اها سهاڳ جي رات هجي ها. - جنهن رات ۾ مون کي
 هڪ مهين ڄار ۾ ڏڪو ڏٺو ويو. نه هي رات هجي
 ها! نه هي رات هجي ها! نه اهو منهنجو سولارو
 هجي ها، جنهنجا هي ٿاڻيل راتون، مون کي لوهه جي
 زنجير وانگي ڳرا ٿي پيا آهن. - مري اهو مٿو ڌري
 ٿي اها مٿي، جهڙو هي سبيل وڃو منهنجي جسم
 تي گهرا زخري ڪري رهيو آهي. - ها! منهنجي مائٽن
 شادي ۾ شريڪ ٿيندڙن دوست جي پوڄارين. - ڪا
 پڙهندڙ ملان. - هن سرخ جنا. - شادي جي - هن ڳائيندڙ
 رقص. - وقت ۽ تقدير. - سڀئي گڏجي مون کي ڏوڪو
 ڏنو، اهڙو ڏوڪو ڏنو، جنهن کان منهنجي زندگي
 اڄ رهر آلود ٿي پئي آهي، ڇا ٿي ها، جيڪڏهن
 منهنجي جواني کي ڪو جوان سالي ملي ها! - هن
 محلات کان ڪڪائين جهوڙي بهتر، هن ريمسي بنارس
 وڃن کان. - ڪهڙو جي ڪٿي چڱي. - هن عمدي هوراڪ
 کان باجهري ۽ جي رب سڀئي هٿي ۽ ڀر ڪا زندگي.
 زندگي هجي ها. - ها! افسوس! ڏٺا جي هر خوشي
 مون لاءِ رنج، هنر هي مون لاءِ ٽانگهه بهي پئي
 آهي، هي غمجن جون طيراوت ڪهر هوائون، جهنگ

جي جهون کان نه وٺايڪ جهوري رهون آهن هن
مجلات جو هي هر اسباب مون کي گناه جي دعوت
ڏئي رهيو آهي۔ مڻهي دامن عصمت کي ٽاهڪائي
ڇڏي ڪير بچائيندو؟

واقعي مڻهي چاهي واري جهڪي کي آخرين
خط ۾ لکيو هو سو سچ هو، اڄ مون کي هن جي
خط جا تڪميل پهتو لي ڄملا دل تي ٿري آيا آهن۔ نه
”مڻهيون نظرون مڻهي ڪڪائين جهوري ٿي ٿان ڪهي
ڪنهن جي شاهي مجلات تي وڃي ڪنهن آهين۔ نه
آها مجلات ڪنهن ڏانهن نهن جي لاء قيد خالو مڻهي
ٿولندين۔ واقعي مان چلي چلي ختم ٿي ويندس،
مگر ياد رکجان ته تون به ڪڏهن نه ڪڏهن مون
آئيني چلي چلي ختم ٿي ٿان جي خط جو
ڏاڍو ڄمارو هو۔

جذبہ محبت

اي جان آرزو اي مڻهي ويران دل جي مڻڪا! ائون
 بيمڪ مڻهي غم والي جي رفق ۽ شريڪ نڪتامين!
 توکي وڏين وڏين سخت جانگاد منزلن ۾ مون سان
 ساٿ ڏاڻو — او آي زندگي جي زهر آلود وئج سفر
 ۾ مون کي شير پني ۽ حلاوت بخشي — مڻهي ئي مدد
 سان مون لباس و حرمان جي پيالڪ منزل طئي ڪئي
 اي مڻهي ساه جي سڪارا روح جو رائي — مون کي
 ياد آهي ته جڏهن مون کي درد ۽ الم جا ڪشيف بادل —
 ٺاڪا مڻهي ۽ مابوس جون ڪهڪور گهٽائون ويڙهي ويون
 هيون — — ۽ بتان جهان بخت برگشته جهان مون
 کان منهن موڙيو هو — جڏهن پراوا نه پراوا ۾ پڻهيا به
 پراواي ويا هئا — جڏهن هجور آڙوئن مون کي
 مهڻان عمل جي لق و دق پايان ۾ سالن جا سال آواره
 ڪرڻ ڏٺو — جڏهن سڄي دنيا دشمن ئي رهي هئي
 ۽ سڀ کان دوکي کان سواءِ ٻيو ڪجهه به حاصل
 نٿي ٿيو — تڏهن تون ئي مڻهي غم جي غمخوار
 ٿيڻ جي همدرد مڻهي مڻهي زندگي جو سهارو

ٺاٻت آيڻن -- آئون ڏسندو هوس ته هر وقت اوڀر
 اهو ساڳيو دم وڃي ٿو. ٺهڻجي دل ۾ ڏري جهڙي
 به گهرايت ڪانه هئي -- آئون ڏسندو هوس -- او
 ٿون -- ون کي ڪلائڻ جي هر ممڪن ڪوشش
 ڪندي هوندي. حرمان ٺهڻجي
 نه معلوم ته مون کي ڪهڙين بيچدار راهن ۾ لوڪرون
 ڪاريون، وڪ وڪ اي ڪندو ڪائمنڊو هوس،
 حاسدن جي هل ۽ غوغا کان اکين ۾ آرام نه هوندو
 هو. ٺهڻجي ملاقات ۾ طرحين طرحين ۽ ڪاوڙون
 پئجي وڃن. دشمن ڊگ ڊگ ٿي موجود هوندا
 هئا. سڀ راهون رات ٺهڻجي بند هونديون هيون --
 مگر مهڻجا محبوب مون کي ياد آهي ته ٿون ئي
 هئڻ -- جو سڀ ڪنهن رات مون سان هڪ ٺهڻ
 ٺهڻ ۾ ٿي ۾ ملي. مهڻجي پاش پاش چڱر ٿي پيو
 وڪندي هئڻ -- ان رات جڏهن مون کي ٺهڻجي
 پاڙي مان امڪالي ڏني وئي هئي. سر ڏي ڇو
 وٺي هو. آئون هڪ اعڙي هڻڻ وڃي پيو هوس
 جتي ٺهڻجو اچڻ ناممڪن هو. مگر ان وقت به
 ٿون مون سان اچي هر آغوش رهي. مهڻجي
 غمڪده کي جنم آرو بنايو -- لوئي مهڻجي
 ٻوڏ ڏل کي ٿارو ٿوئي ڪيل رخ جي چمن جو سڀ
 ڪرائي مهڻجي درد کي ڪانور ڪيو.

۱. ڏهن ڏينهن اچيو هئا ته تون مون کي ياد ڪندي هوش
 ۲. ۽ ڇا؟ اوه تڙ ڇا ڪرڻ آهين؟ پر ڪهڙو ڏوٿي جواب ڏنو
 3. توڙي ته ”نه“ اوه ڀلا هاءِ ڪمڻ ياد ڪندي هوندائين؟ نو.
 4. به مون کي نه ياد آهين؟ ڇا به آيو. ڪهڙو به دور
 5. رهي وڃي آهيان. نه به توکي نه اڃان ڪو نه
 6. وڃايو اٿم. نه وساريندس. ههالاڻي جي ٿيڻ وٺندڙو
 7. ٿيڻ هٿن ٻنن هلائڻ جي. عالم نظاڻي ۾ ڪجهه
 8. سڀ نظر ڏسندي ڏسندي نه به توکي ياد ڪريان بهو
 9. ڪنهن ڪنهن وقت وٺي وٺي مون کي اهو معلوم
 10. ٿيو ٿيندو آهي ته ڪنهن نوري ٻڌائي ڇڏي
 11. ته آهسته ڪري ۾ ويٺو آهيان گذريل زماني واري فلم
 12. ۾ دماغ جي ڀرندڙ سمجهڻ تي هلي رهجي آهي.
 13. آئون ۽ تون اها ڏسي رهيا آهين. جو منظر خوش نما
 14. ۽ ٻولي ڪنهن آهي ته ڪلهي ڏهون لا. جي درد ٺاڪ ۽
 15. ٻه انگرا آهي ته ٻئي روئي ڏيون لا..... رڻدي رڻدي
 16. ٻڌي وري به توکي نه ياد ڪندو آهيان. تون ڀلا
 17. ڪندي آهين؟ ههه ڏهن توکي وسارڻ جي
 18. خواهش ڪير، پر تون وسري نه سگهين؟
 19. ج اي مهديجا محبوب. خدا جو قسم ته تون مون کان
 20. نه سڀ ڪجهه ڪسي ورتو آه. باقي تون مهديجي ياد
 21. ۾ آئون کان ڪسي وٺ. ڪسي وٺ؟ نه... نه...
 22. ان تڪڙي ياد مهديجي رڻديءَ جو سهارو آهي. مان مرڻ

گهڙيءَ تائين توکي ياد ڪندس. مان توکي
 وساريندس. مان احسان فراموش نه آهيان. مان
 تنهنجي ان حسن نوازيءَ جي اجاڻ ڪان ٻاهر نڪر
 نه سگهان. تنهنجي ان معطر چوٽي جي هڪ
 هڪڙي خوشبو ۽ هر ڀلن ڀلن جو محتاج
 مون کي ملي رهيو آهي. تنهنجي ياد منهنجي د
 مان نه نڪرندي. شل نه نڪري. مان مون گهڙي
 تائين شل توکي ياد ڪندو رهان. بس اها آهي
 منهنجي دل جي آخري تمنا.

شوبيد وفا

مهنجا محبوب! اڄ تون ڪٿي آهن؟ ڇا تون
 هڪڙي ليدڙي باغچي جو ستر هڪڙي رهي
 آهن، جنهن جون مڪڙيون توکي آهن گهر ٿڌيون آهن
 ٻيٽن ڪم پيا ڪهه ٻار مهنجي ماءُ جي ٻيٽن کي.
 مهنجي ٿڌگي جي ريلو! پلا توکي آهي راتون
 آهن. جن راتن ۾ پاڻ پئي هڪ پئي ۾ ملندا
 ٿا سون، ۽ مهنجي حسن جا نوراني شعاع چوڏهن
 هي چنڊ وانگي گهر پيدا ڏيندا هئا، ۽ نر ڀت
 وڌايو روحاني ڳاڻا پيدا ڏيندا هئا. پلا اها
 وڏي انگڙ گهڙي توکي ياد آهي؟ جنهن گهڙي
 آئون توکان موڪلائڻ آيو هوس. پوءِ تون مون کي
 اتي ٻائي هئي، پڇاڙي ۾ مهنجي چمن تي
 ڀٽو مهنجا چپ رکي، هڪڙو لمبو
 پٽو پوسو ڏنو هو. هاءِ. ان چمن چمن جي ملڻ
 اٿو لطف مون کي ياد آهي.
 مهنجا دليرا مهنجو اهو چهرو، جيڪو مهنجي

چاري جي ٻي نوي کان هڪ بهار جي گل والو
 هڪدم هوندو هو. سو اڄ ڪو ماڻھو نظر اچي ويو
 آهي..... اهي مهندون اکيون! جي ٽيهن سرڪي
 ۽ شرابي اکين کي ڏسي، مس ۽ مضمور ۽ لعل واري
 رهندا وڃن هينون، اهي ويهاريون اڄ روئي روئي
 ۽ ڪيون؟ ٻي ذوق ٿي رهين آهي. منهنجي
 اهي ڏند، جي سڌائين ٽيهن جي چوڻي
 ۽ ڪندا رهندا هئا، سي اڄ هڪ ۽ سياهه به
 رهيا آهن.

منهنجي نالن ڏندوارا ٿون! اڄ ڪٿي آهن
 منهنجي هيءَ ڪو ڪو منهنجي ڪن پوي ٿي يا نه
 ٿو ڪي منهنجي ڪمزوري ۽ ناواني جي خبر
 آهي يا نه؟ ٿون منهنجي صبر ۽ تحمل جو اندازو
 لڳائي سگهن ٿي يا نه؟ ڇا هي طوفان
 هوائون نه مون پڪس، جهوڙ ۽ غريب الوطن
 بهار ڪٿي ٿو ڏانهن ٽهن ٻڌن.

منهنجا سائين! آئون برابر بي وفا ۽ ظالم آهيان
 واقعي مون توهان وڏو ظلم ڪيو آهي. مون ڪو
 معاف ڪر مان منهنجي ڪم جو ڪيترو ٿو آهي
 آهيان، مون کي معاف ڪر، معاف ڪر هن ظالم
 منهنجي، مڙو نه مڙو منهنجي وفادار آهي هن به

انگريزي وٽا درست ڪي معاف ڪر. مون کان اڳي معاف
 ڪرڻ آ معاف ڪر مون کان

مڪين اي ملامت ڪندڙ ٿو! مون کي ڊر ڪهڙي ڇڏيو
 وڌيڪ آئون ڊر نه ٿيڻان! لوهاڻن کي قسم آهي ان معصوم
 وٽ چوڻ جا لوهاڻن کي ڪڏهه رڳو حيات جسي تصور

هٿ ڏانهن مجبور ڪندي دهلي ٿي مون کي
 وٺي ڪڍهه وقت ڇڏيو. اهو ٻلي خوب مون اي ملامت

ٻڌي وٺي، آئون ٻڌان ٿي ويو آهيان، منهنجو سڀ
 ڪجهه ٻڌان آهي ويو آهيان، هن ٻڌان کي اڃا به

وڌيڪ ٻڌان ڪريو، ٻڌان ڪريو پر ڪجهه وقت
 ٻڌائڻ ڏيو، نه جو خون آئون پنهنجي اندر رکايو

ڏيڻو آهيان، ان کي دل ۾ جي اڳيان ٻڌو ڪريان!
 ۽ هڪ حسن ۽ معصوم جو ٻڌائڻ، جو نظرياتي جسي

طرحان مون وٽ امالت پر آهي، اهو ٻڌو ڪري
 عام ماڻهن کي پهچائين، پهچائي اهو ثابت ڪريان

۽ ڪهڙو نه ظالم ۽ بي وفا آهي، ۽ عورت ڪهڙو
 هڪڙو معصوم جو مجسمو ۽ وفا جو مرڪز آهي.

هاڻ! اها ويڙهي مفلس ۽ غريب عورت، جنهن
 کي خدا ولد ڪري، حسن ۽ جمال کان علاوه ڪي به

نه ڏنو وفا ۽ صداقت جي نه ڏنو عطا فرمائي هئي.
 هي ٿورا سال اڳ، جو ڏکڻ آهي، گرمي جو

هن وقت هو، گرمي جي شدت ۽ اس جي ناقابل

پر دامن آهش مون کي بي حس بدائي ڇڏو هو
 آئون اهو ۽ ٽڪڙا ڏند رکڻي، گاد اڻٽان ۽ گاد ڇهڙا
 بههڻي ڪهر ڏانهن هلايو ويٺيس ٿي، واه ٿي ساڳي
 اس ۽ گرمي ۽ جي آغوش ۾ هڪڙو مرد ۽ هڪ راڻ
 هڪڙو نوجوان چوڪرو ۽ هڪ اٺن ڏهن سالن جو
 چوڪري ڏلم، جي رڀارا بههڻي ٿي. اڻٽار
 رهندا رهيا ٿي.

اهڙي وقت ۾ جڏهن آئون بي حد بي ساخته ٿي
 رهيو هوس، اڏهن چوڪر انهن ڏانهن هڪو به نود
 نه ڏيان ها. ليڪن انهن سان گڏ جهڪا معصوم
 چوڪري هئي. ان ۾ ايتري جاذبيت هئي، جو آڏو
 هڪدم انهن سان جذب ٿي ويس، چوڪريءَ جي
 ڀولي پالي صورت، مڙهڻي لڳاڻن جو مڙهڻو
 پٽي، هوءَ حد کان زياده حساس، فرشتن کان زياده
 معصوم هئي، مون انهن کان سندن حال احوال دريافت
 ڪيو، هنن چيو ته، ”اسان مسخين، آواره بي وطن
 ۽ خال بدوش فلير آهيون، اسان جو هڪڙو ماڳ
 مڪان ڪواهي، جتي ٻي اتي وهائي، آسمان اسان
 جو ٿيو ۽ ڌرتي اسان جو بستر آهي ۽ بس دنيا جو
 سڄو ڪندا ڪهندا، ڦرندا وٺون.“
 مون کي هن جي بي پسيءَ تي زحر اٿي ويو
 هنن کي بههڻي مڪان ٿي وئي آهي، ڪن مان

پڪي ڪارائي، ڪڙي جدا ڪر پر ڏهائڻ، هو مون
 ت ڏهڻ لڳا، منهنجي ان چوڪري سان بلڪل
 گهڻي مهين ٿي وئي، هو مصر م هتي ۽ منهنجي
 مهين ۾ معصومانه هئي، مون کي هڪ ساعت به
 ان کان سواءِ ڪانه سرندي هئي، پڪي ۽ ڀر داسي هڪ
 هنڌ ڪيترو وقت رهي سگهندو؟ مهين ڪن مون
 وٽ رهي، اوه هڪ ڏينهن، وڪلائي هليا ويا.

مون کان سڀ ڪجهه وسري ويو، هر وقت ان
 ۾ چوڪريءَ جي تصور جهڙو ٺالو شهيد هو منهنجي
 اکهن اڳيان ڦرندي رهي ٿي. اعزي طرح ڪو وقت
 گذري ويو —

ڏينهن ڇهن سالن کان پوءِ اهي ٽيڙ هڪ ڏينهن
 ٻڌري آيا، هاڻي نه شهيد جوان ٿي وئي هئي، هن
 نوجو حسن معراج ڪمال حاصل ڪري چڪو هو، هن
 جي ماءُ پيءُ ۽ ڀاءُ کي وهاري شهيد سان ڳالههون
 سولهيون ڪرڻ لڳس. هن جي برق باش تيسر مون
 هاڻي بجلي ڪمرا ٺهڻدي رهي ٿي، هو حسن جي
 مڪمل تصور ۽ عنائتي، فطاب جي غير معمولي
 ٺاهه ڪرندڙ ٿي هئي، هن جو ڪندلي جهڙو
 ٺاهه ڪندڙ ڇنڊ کي شرمائي جي لاه پوري آب و تاب
 سان چمڪي رهيو هو. هن جا ڪارا ڪارا وار،
 وڪلاست کي لڙائڻ لاه لعونن تي لڙڪي رهيا هئا.

هو ۽ هڪ اهڙو شراب پيئجي ٿي هئي - جنهن کي
 ڏسي سان ئي مدهوشي طاري ٿي وئي، هن جي خمار
 آلوده اکين جو هڪ معمولي ڌار، ڪنڌ راھه ڇاوس
 لهن جي رهند کي ڌرهر ڌرهر ڪرڻ جي لاءِ ڪافي
 هو. هن جي چهره جو هڪڙو ئي برق ٻاش ٿيسر
 واعظ - مسجد لهن جي هر من ارتقا کي ڄاڻي - گهيو
 ٿي، ڪل لاءِ هن جي لال لهن جو شرمندو احسان
 هو، سو و هن جي ميموٽ اڳيان سرنگون هو، آئون
 هن کي ڏسي ئي حس ٿي ويس.

منهنجي عيد جو چند طبع ٿي و او هو، آئون
 هر وقت شاعري جي مٿن مٿن ڳالهين سان دل کي
 وندرايمندو هوس. ان جي خواهش ۽ خصوصيتن تي
 غور ڪري، نظري صلاحيتن تي دل ٿي دل
 متعجب ٿيندو رهندو هوس، هن جي غير خاموش
 جو فر ياد ٻڌندو ۽ سرچندولي رهندو هوس، هن
 جي هر ڪاٿي ملاقات، هن جي حسن ۽ جمال جي
 هڪ نهن لطافت، ۽ هن جي روح جو هڪڙو ڳچ
 ڌار - ۽ هن جي جواني پر نمڪين جي هڪ جوهر
 منهنجي اڳيان منڪشف ڪندي رهندي هئي
 هن جو وجود، منهنجي لاءِ هڪڙو اهڙو ڪعبو
 رهي هو - جنهن جي هر عبادت مون کي ياد ٿيندي
 رهي ٿي، شهنشاهه اها شهنشاهه جهڙون خوابون

ڪرڻا ڪسان ٻاهر آهن. منهنجي زبان ۾ ڏرو طاقت
 آڻي ڇو ان جي ڏڳو هڪ و صف ٻيان ڪري سگهان،
 آڏون ڇا ڇو ان. مون کان هاڻ ڪجهه به چوند ٿيندو ا
 ٻي موت جي سايو ۾ ويٺل انسان. ريل جي لاءِ سرائي. گلشن
 مري سرگوشي. ۽ ايندي جي ڍاڳ جو ٻيان ڪهڙو ڪري
 پوڄي سگهندو. ۽ لوڪن ڇا ڪريان. خاموشي به موت کان
 ٻاڌه سنگين ٿي لڳي. ٻياري شهنا! جي لاءِ ڪجهه
 مون کي ضرور چوڻو آهي. چوندس ته ”منهنجي
 شهنا جو. ٺاڙڪ ۽ انگريز جسر. سادي لباس ۾ اٿس
 معلوم ٿيندو هو. جيترو ڏريءَ جني سمجهن مان اندر
 داخل ٿيندا سڄا ڪرڻا، هن جي رفتار ٻيلي. ۽
 اصفهاني ڍاڳ وانگي نظري ٿئي. هن جي ٺاڙڪ
 ۽ شهرين چهن مان. ملڻا الفاظ ٺڪري هئا ۾ اٿس
 ٻڪري ويندا هئا. جيئن شهر جا قطرا هئا ليکڻ سان
 گلن جي پتن تي ٻڪري ويندا آهن. هوءَ سوچندي
 هئي ڳهڻو هئي. ۽ ڳالهائيندي گهٽ هئي. هن جي
 خاموشي ۾ به هڪ اهڙي وسيليت هوندي هئي.
 ۽ ٻين جا ويٺلن کي خوابن جي دور ڏار ٺهڻ گاه ۾
 ڪڍي بهڙائيندي هئي.

منهنجي ۽ شاهنا جي وچ ۾ رفته رفته رشتو
 مٿس مٿس ٿي ويو. اٿس پئي هڪ پئي جا جان جسر
 ٻي بهي وياسون. اڪثر ڪري شام جي وقت شهر جي
 ٻي ٻاهران وهندڙ شاخ تي وڃي وهندا هئاسون. ڪڏهن

ڪڏهن خوش طبعي طرح هو ۽ مون کي چولندي
هئي ته آئون بهشت جي حور آهيان. - تون آسمان
جو چنڊ - ته به مان توکان زياده حسن آهيان.
ڪڏهن ڪڏهن ته منهنجي پالهن ۾ پئي پاليندڙين
وجهي چولندي هئي ته علو ته هن يار عالمي. هن نسان ۽
گل بوش وادي ۽ جو سِر ڪريون. ۽ ڪڏهن ڪڏهن
ته اهنن به ڪندا هئاسون. ۽ جذبات جي ڪير سان
ساري ماحول کي منهنجي نگاهن جي اڳيان متغير
ٿيندو ڏسندا هئاسون. هڪ شام جي وقت جهنگل
جي سمنان واري ۽ سِر ڪندي مون شيدا کان
پڇيو ته ”تون موڪي گذريل مڃن سالن ۾ ياد
ڪندي هئس؟“

هاه! هي ٿڌو شوڪار و پري ڇهو. اه-و
نه ٻڃ ته منهنجي ياد مون کي ڪيتر و ته ستائيندي
هئي. هتان وڃڻ کان پوءِ هر گهڙي. ته ڄاڻان ته
ڪيتر و وقت توکي ياد ڪندي هئس. ۽ سمجهندي
هئس ته ڪوڀاڪ منهنجو ساه. منهنجي جسم کان جدا
آي ويو آه. منهنجي اکين جي پيدائي موجود برابر
هئي. لڪن ڏسي ڪجهه به. نه سگهندي هئس.
آئون ڪنڊي برابر هئس. لڪن اهو معلوم ته اندر
هو نه. منهنجي غم ۽ خوشي ۾ ڪهڙو تفاوت آهي.
ڪيتر زالويو ۽ ڏيندا منهنجي ئي تصور ۾ گذاريندي
هئس. متعدد ڏهاڙ مون منهنجي والدين کي هنڌالهن

اچڻ جي لاءِ ڇهو هون. ليڪن هو اڃا کان اهو
 گهڻو ٿيندا رهندا هئا. متواتر سالن جي ڪوشش کان
 پوءِ هتي لاهه لاهه ٿي آهي.

”هاڻي ته مون کان جدا ڪانه ٿيندو؟ مون
 هو جي ڳل ٿي هاڻي ڇڏي ڇڏي ڇڏي.“ ”نه آه
 هرگز نه!! آئون هاڻي تو کان ڪڏهن به جدا ٿي نٿي
 سگهان. جي جدا ٿيس ته پاڻ کي هڪ ٻل به جهڙو
 نه رکندس. اهو مڏهوڙو توهان واعدو آهي.“

”ها آئون ته چوان ٿي ته رمانو. پاڻ کي ضرور
 ڪهڙو ڏينهن جدا ڪندو. مون چيو.“ ”پيارا: مان توکي
 يقين ٿي آڏيان نه ڏيندو. هن ڏاکڻو ڪوڙي ڪي.
 ڪير به فنا ڪري نه سگهندو. آئون ڏيندو ڇو
 جو قهر ڪڍي ڇوڏان ٿي ته اٽل ڪو به ڪر نه ڪر.
 پنهجي جي هن لار وال محبت ۽ غور والي ه. ا. الف
 ڪي ڪابه هستي هٿي ٿي سگهي. محبت سان
 ٻيڙي ڇو ڪي ڪابه طاقت چاڪائي ٿي سگهي.
 آڇان جو ملائڪو به ڏيئي محبت ۾ ٽهر آڻي نه
 سگهندو.“

هڪ ڏينهو ڳالهه ڪندي ڪندي. مون هن
 کان پڇو ته ”شعيا! توکي سڀ کان وڌيڪ پياري
 شيءَ ڪهڙي آهي؟“

”ان سوال سان توهنجو ڪهڙو مطلب آهي؟“

هن مڻهجي اکين ۾ اکيون ملائي چيو.

”اهو ته اها شيءِ ٿيڻدي اڳيان ٿا وڌو وڌ کان

مون هن جي لڪ ڪي روتندي چيو.

”لوڪن هوءَ اهڙي جهڙ آهي ڇا تون ڏٺي

سگهندين؟ هن مڻهجي پاڪر ۾ رهندي چيو.

”ارمان جهڙي ڳالهه آهي شهنشاهه او اڃان تائين

مڻهجي محبت جو آزمودو ته وڌو آهي. خدا جو

قسم ته جهڪڻ هين مون کي خبر پوي ته تون سمجه ٿو

سياهه. پهاڙن مان ٿارا. آسمانن مان ٿهر. بيابانن مان

مڇي. درياءَ مان هرڻي. نور مان موسيقي. ساهه

مان خوشبوءِ. دوزخ مان آڏام. جنت مان درد.

عرش مان تقدس. ۽ عرش مان اظاظ ٿي گهرين!

به اهو توکي آلي ڏيڻ کان قاصر نه رهان. هي ٻه

ڪهڙي شڪل شيءِ آهي ڇا تون توکي ڏٺي ته

سگهندين. مون چيو.

”هوءَ ان کان به وڌيڪ ممڪل شيءِ آهي.“

هن ڪندي مون کي چيو.

ڪهڙي ٻلا اها ممڪل شيءِ آهي ٻياري شهنشاهه؟

ٻڌاهه ته؟ مون چيو.

”ڇا اها توکي ٻڌايان؟ اها مڻهجي هلي ٻياري

جان!! هن مون کي پاڪر وجهندي چيو ”مڻهجي

جان! اها جان ته مون مڻهجي حوالي ڪها ڏينهن

ڪري ڇڏي آهي. ڇا تو منهنجو اهو حبيب لکڻر اڃان
لائين قبول نه ڪيو آهي؟

”ها! ها! مون کي“ قبول آهي بهارو. آئون
هاڪل وڌي ۾ وڌي خوش قسمت انسان آهيان، جو
مون لاءِ، ڪي نواڻو قيمتي هٿيار هيش ڪيو
آهي.

هڪڙي ڏينهن مون کيس چيو ته ”شهنا“ ته،
معلوم ته چئن پنهنجي محبت ۾ لڙي ۽ استراري
ٿيندي وڃي. لئين لئين منهنجي دل ۾ ڏاڪو. ۽
پنهنجي سمي ۾ مٽو مٽو ڏوڏ. ۽ اکين ۾ سيلاب اشڪ.
پيدا ٿيندو رهي آو. ۽ ڪڏهن ڪڏهن هڪ نا معلوم
ڪمپيٽ جي خلش نظر ايندي رهي آي. ۽ معلوم
ٿيندو آهي ته پاڻ هن مسرت ۽ اساط جي زندگي
سر ڪرڻ کان روڪي رهيا آهن. جهڙو تو انهن
موجود خيالن کي دور ڪرڻان اوڻوئي وڌيڪ سٺو ڪر
ٿيندا رهن ٿا. آئون ان جو سبب معلوم ڪري
ٿو سگهان.

”بهارو! الله امن ۾ رکندو. تون اڃان خيالن جي
بليان خفي نه ڪر. آئون توکي اڳي چئي رهي
آهيان، ته پنهنجي محبت کي ڪابه طالب فنا ڪري
نٿو سگهي. توکي موت جو انديشو ٿيو آهي. ليڪن
هن موت نه ائين هرگز ڪري نه سگهندو. موت چاهي؟

موت ڪجهه نه ٿاڻي | موت خود هڪڙي ڪمزور ۽
مجهول شيءِ آهي. اهو ڪجهه به پڪاڙي نٿو سگهي.
محببت کان قوي ڪابه شيءِ ڪانهي. پاڻ کي ڪو
به جدا ڪري نٿو سگهي. پنهنجي تخليق صرف ان
لاءِ ڪئي وئي آهي، ته پاڻ سدائين هڪ ٻئي سان
جذب آڻي وڃون. قدرت پاڻ کي ان لاءِ بڻايو آهي
ته پاڻ ٻئي هڪ ٻئي ۽ اهوئن مدغم ٿي رهون. جو
ڪنهن کي به پتو نه پوي ته تون ڇا ۽ آئون ڇا
آهيان يعني آئون ۽ تون جو سڙال ئي مٽجي وڃي.
ان فضول خيالات کي پنهنجي دل مان ڪڍي ڇڏ.
مسيحت ۽ هوشي جي ڏينهن ۾ هر ديو و پاڻ کي ٻنهي
نه ڪر. ۲

سڀ شين پنهنجي اها حقيقت ٻڌي پنهنجي دل
۾ سونهري اُميد بڻائي آهي. لاهو. مون زماني
جي لاهو وڌار جو خيال دل مان ڪڍي ڇڏيو.
بس ساريءَ دل ۽ دنيا ۾ مون کي تون ئي نظر اچي
رهي آهي. تڏهوڪي پنهنجو سارو غم غلط ڪري
ڇڏيو. تون واقعي پنهنجي اُميدن جي هڪڙي بي
بها ۽ سروز بخش بهار آهي. پنهنجو شيرين انجمن
واقعي حيات بخش آهي. اڄ مون کي معلوم ٿي ويو
ته دنيا ۾ هڪ اهڙي به شيءِ آهي جا آسمان ڪمان
زبان وسيع. سمند کان زياده عميق. ۽ موت کان

۱ ۽ پادشاه نوي آهي. اها عورت جي دل جي مھبت.
 ۲ بيماري شھدا! اور ھاڻي مون کي دوست کان زياده
 ۳ دوست. ۽ قريب کان زياده قريب. ۴ مھربوب کان
 ۵ زياده مھربوب آھين. اڄ ڏينھن کان وٺي تون
 ۶ مھربوبي نه هڪ بلند تصور، هڪ نازڪ احساس،
 ۷ هڪ حسير، خواب آھين. تون ھاڻي سڌاڻ
 ۸ پنھنجي روح ۾ رھيدين ۽ مون پنھنجو روح پنھنجي
 ۹ لاءِ ڪا شاهه بڻائي ڇڏيو آھ. مان توکي پنھنجي روح
 ۱۰ کان ڪڍھين ۽ جدا نه ڪندس. اهو پنھنجو اوسان
 ۱۱ واعدو آھي. ”شھدا“ پنھنجون نذر آڻيون. پنھنجي
 ۱۲ مٿي جي وارن ۾ گھمائيندي رھي ٿي. انھن نازڪ
 ۱۳ آڱرين مان مون کي شاهه تاج کان زياده لطف ۽
 ۱۴ مروت اچي رھو ھو. هو پنھنجون اکيون پنھنجي
 ۱۵ اکين ۾ ملائي ڇوڙ لڳي ۽ ”بھارا: دنيا وارن کي
 ۱۶ مھبت جي داستان جي صحيح خبر ناھي. انھن کي
 ۱۷ ڪھڙي خبر نه مھبت هڪڙو اهڙو مھرو آھي. جو
 ۱۸ پنھنجي لاءِ ولما جي لاءِ ڪنھن به موسم جو مھتاج
 ۱۹ ناھي. مان نه. انھن کي پاڻيان نه جنھن وقت پاڻ
 ۲۰ پئي هڪ ٻئي سان آشنا ٿا ھئاون. ان وقت به ٿي
 ۲۱ پنھنجي زندگي ان مقدس ٽرين ۾ ڪڙ ٿي اھي
 ۲۲ ان وٽي ھئي. جتي مھبت جي ٻي لوي کان سواءِ ٻيو
 ۲۳ ڪو نه ٻيو ڪو نه ھو. ان وقت جو هر هڪ لھو.

۽ اهڙو - شوق ۽ محبت جو هڪ سال هو - اهو
 جي خاموشيءَ - ڇنڊ جي ڪرڻ - سڙ ۽ ڌار ڌڙڪڻ -
 ٺهرن جي لطف اندوز ٺهرن - عطر ٺهر ۽ باده ٺهر
 فضائل - ڏور آواز کي ان تمام ئي پهچايو - جتي انسان -
 محبت جي حقيقت کان سواءِ باقي سڀ ڪجهه وساري
 ڇڏي ٿو - ۽ کيس ڪڏهن به اهلين معلوم نٿو ٿئي -
 نه آئون عظمت و نزرگيءَ جي راحت ڪند ۽ نه آهڻام -
 يا جنون ۽ ديوانگيءَ جي صفت ڏار ۾ -

حسوس و جميل شهدا جي رعنائين ۽ دلچسپين مون
 کي روحاني دايما جو سهر ڪرائي ڇڏيو - آئون هر
 وقت ٺهندڙ لب بدعي - هن جي چمڪندڙ الشب مان
 سهراب ٿيندو رهندو هوس - هن جا محبت پر يا الفاظ
 منهنجي دل جي گهرائين ۾ روشن موليٰ بدعي
 چمڪندا رهندا هئا - جڏهن حسن - عشق ڏانهن مائل
 ٿيندو آهي - تڏهن ڪائنات به متعجب ٿي بولي
 آهي ”شهنا“ محبت ۾ بلڪل ديواني بدعي چمڪي
 هئي، منهنجي عدم موجودگيءَ ۾، هو تمام غمگين
 گذاريندي هئي - ۽ سارو عرصو، منهنجي احوال جي
 واد ٽڪيندي رهندي هئي - مون سا به ڏري گهٽ
 اها ساڳي حالت هئي - جڏهن آئون ان کان جدا نه
 ٿيڻ جو واعدو ڪندو هوس، تڏهن هو سرور ٿي
 والها نه انداز ۾ مون کي اهلين چڙهي ويندي هئي -

١- ڄڻ هاڻي جي مک خرڇو ڌار ٿول ڪي. هاءِ
 ڪهڙي نه معصوم صورت. ۽ ڪهڙي نه مقدس آب
 ٿي. طرف هلي، بهاري شهدا، سچ پچ نه هوءَ ميهڙي
 ٢- مهڻ جي ڏانڊن ڏاڏا، ۽ ميهڙي طرف جو هڪڙو
 ٣- مٿن چنڊ هلي، آخر اسان جي مهڻ جي خبر
 ٤- جو طرف ٺاهي وئي، ميهڙي والدن جي بلڪل
 ٥- مٿي ۽ معتبر ليکڪا ويڌا هئا، انهن ڪري اها ڳالهه
 تمام ڏاڳوار لڳي ته ائون ڪو ڪنهن حالت بدوش،
 ٦- غور معروف، ۽ مٿس چوڪريءَ مان مهڻ ڪرڻ
 ٧- ان ڪري مون ڪي، ميهڙي شاهه کان جدا ڪرڻ
 ٨- جي لاءِ رڳو دست گهاٽ ڪهڙو ۽ ڪوششون ڪرڻ
 ٩- لڳا، نيٺ ميهڙو ڏڪاڻ ميهڙي چاچي جي ڏي
 ١٠- مان وجهي ڇڏائون مون هزارين ڏانهن ۽ ڪوڪون
 ١١- آريون ۽ اڻڄاتلن ڪيون، ليڪن ميهڙي هڪڙي
 ١٢- نه نه هلي. مٿس مائٽن جي رضا مددي خاطر مون
 ١٣- مات ڪئي.

١٤- آسمان پاسو وڌايو، قدرت ڏيک ٻڌايو، طرف
 ١٥- ٻي ٻي آئي، بهار ڪي خزان ڏاڍو ڪيو. نظام
 ١٦- ڪر ڪر لڳو، رضا ۽ ارادش پيدا ٿي. تقدير مائل
 ١٧- نه ڳرڻ ٿي. ميهڙون مک جون ساعتون، غمن
 ١٨- جي ڪهڙن ۽ مٿي وٺون. شهن ڪسي نه ميهڙي
 ١٩- ڪاڇ جي سڄي خبر پئجي وئي، مون هن سان واعدو

ڪو به نه آهي ” آئون سدائين تنهنجو آهيان ۽ هينس “
اڄ مان پنهجي ان واعدن تي پوريان ۽ اندر
هوس ۽ شهدا و پياري جي غريبن جي جهڙي رنج و
مصيبت جي گهوارو پنهجي آهي، آسمان آهي،
انهن هنن تي زهر هارڻ لڳي.

هفتي کان پوءِ آئون پنهجي، گهرويس سڄي ۽ هر ۽ پاس
۽ حرمان جو سٺو چاليو پيو هو. شهدا جي جهڙي تي
ڪارا وار چڙي مائر ڪري رهيا هئا، اهي اکيون
جتي بهار جي صر ۽ سبز ران جي لار ۽ جو
مهاڻو ڪنديون هڻيون، اڄ انهن اکين تي دست
جهڙي غضب لاکي ۽ اسردي چانگي آهي هئي،
اهي ڪن جي دلاڪش نهر جي ڪناري تي هئي
جا لنگهه ٻڌندا هئا، اڄ انهن کي دوا جي ڇوڙ
و ڪار کان سواءِ ڪجهه نه ٻڌڻ ۽ لڳي آيو، هاءِ
ڪهڙو نه خوشگوار هو، مائر ۽ ڪهڙا نه شور
هئا، ان جا خواب به هاءِ، ڪهڙيون نه
تلخ آهن، اڄ غم جون دليون ۽ ڪهڙيون نه زياده
آهن ان جون خوفناڪيون. آئون ” شهدا “
جي اسردي جهڙي کي ڏسندو رهيس.
پنهجي ڪن هن جي آهسته آهسته ڪرندڙ ساه مان
ان جي روح جو ڦرڻ ٻڌندا رهيا آهي. منهنجو دماغ
ان جي متعلق ڪجهه سوچي رهيو هو. نسا تي ار

ڪو به طاري ڄاڻيل هجي، ڪڏهن مون کي اهڙن
 معلوم ٿيو ته ڪو يادگار امانو هلي هلي پهچي رهيو آهي.
 ۽ هستي ٿي آئي روپوش ٿي وئي آهي. ان جي
 هٿن ۽ وڏين اکين کان سواءِ. جي منهنجي روح ۽
 ٻاڪ لاش کي ڏکي رهون هيون پر ڪجهه نه.
 ڏسڻ ۾ ڪو نه لي آيو. ۽ هن جي ٿڌن هٿن کان سواءِ
 جي منهنجي هٿن ۾ هئا. پر ڪجهه نه محسوس ٿي
 ٿو. آڏو. ان عالم خود فراموشي ۾ رهوس ته شهن
 کي هٿن آهستي آهستي چونڊو ٻڌو:-

”ڪجهه ڳالهائي وٺو! ان کان ... اڳي ... جو
 مشعل ... پنهنجي هوليڊاڪن ۽ دهرمت ڏانهن ...
 سان ... مون تي حملو ڪري ... منهنجي ڪمپيوٽر تي ...
 ۽ مثليءَ جو لاش — جلد پنهنجي جوش لڙيو
 هٿن سان چڪي وٺ — ان نقشي کي سامهون سان
 مائج — ان — نه توکي ڪنهن وقت — هن مظلوم
 — بي راهه — جي يادگيري هئي — تون عظيم
 ٿاڻن ارضيءَ جي آڙ ۾ — هڪ ٻيءَ ڏکيءَ جو
 هٿ ٿي رهندڙ — اهو ڏينهن ڄاڻ ٿو. ايندو —
 ڪيترو نه طويل زماني درميان هجي — نه به ايندو —
 اهو ڏينهن جڏهن تون — پنهنجي رڳو حيات جو
 هٿ — هاءِ! ڪهڙو نه عجيب هوندو اهو
 ڏينهن — ڪيترو نه شديد هوندو. ان جو ٿاڻ —

اڄ منهنجو روح باڪل مضطربانه طور۔ منهنجي ڇو گرد
 چڪر لڳائي۔ منهنجي مظلوميت جو داد گهر ڪي رهيو
 آهي۔ اڄ نا ايمديءَ باڪل تاريڪ ۽ خرابڪ صورت
 اختيار ڪئي آهي۔ جا منهن جي منهن جو گلو ڪهندي
 رهي ٿي۔ پلي ڪهڻي۔ ڪهڻي پورو ڪري۔
 ان کان اڳي چند ڏينهن اٿن..... شهنشاهه روئي ڏنو!
 هن جي ڏڪندڙ چن ۽ وهندڙ اکين کي ڏسي
 مون کي به روئي اچي ويو۔ ۽ آئون به بي اختيار
 روئي لڳس۔ ۽ شهنشاهه کي به چائو جي خاطر چمر نه
 ۽ بيماري شهنشاهه تون رو نه۔ آئون نه توکي وساري
 نهو سگهان۔ مهربورا مائتن جي رضامندي خاطر مون
 زبان سان ها ڪئي آهي۔ ليڪن دل به اڃان به انڪار ٿي
 انڪار آهي۔ منهنجي دل۔ توکان سواءِ ٻي ڪنهن
 به لي نٿي سگهي۔ منهنجي دل اڃهن منهنجي اڳيان
 ۽ ها ڪئي آهي۔ منهنجي ٻي کي نه ۽ کان سواءِ
 بهو ڪو به جواب ڪونهي۔ تون نه رو۔ بيماري
 شهنشاهه تون رو نه۔ تون باغ هجي ۽ جي هڪ خوش نوا
 بلبل آهن۔ تون روئي جي لاءِ نه۔ هر نغمه سرائي جي
 لاءِ همدا ڪئي وئي آهن۔
 نه نه!! بيمارا دوست! هن بلبل کي روئي گهرجي!
 ڪهڙا آهن؟ جهڙا آهن هن غم جو صبح ٿئي
 جهڙا منهنجي چن ۽ لڏڪي مان خزان ختم ٿئي۔ جيئرو

لائين منهنجي زندگيءَ جي راهه تي ڪو به ڪندڙ
 باقي نه رهجي.

منهنجا محبوب!! مون کي روئڻ کان نه روڪ،
 تون روئڻ مان ئي مون کي زندگيءَ جو لطف اچي
 ٿو. تون هر ويرو بي جان ٻرندي جا پر نه ٻڌ، ڪٽل
 کي ڦٽڪڻ کان نه نه روڪ!! مائٽن جي مرضي آ—
 منهن کي خون ڪرڻ جي راهه نه مائٽن جي مرضي
 آ! ستر ڪاڙو زماڻو!! آه!!!! مڪيني ۽ مفلسي!!!!
 هن لڏو هڪ ڪارو پر ي مات ڪئي.

”شهنا“ تون هر ويرو پاڻ کي ائين ٻر باد نه ڪرا
 آئون چوان ٿو ته منهنجي دل نه منهنجي ئي حوالي
 آهي نه؟ اوه تون ڳڻتي چاچي ئي ڪرين. تون
 ڪابه ڳڻتي نه ڪر آئون منهنجو آهيان ۽ سدائين
 منهنجو ئي رهندس! مون هن کي مٿي تي هٿ
 ڳهمائي چيو ”منهنجا حبيب! شايد منهنجو چوڻ برابر
 رهي— تون برابر منهنجو هجڻ، پر منهنجي دل،
 ڇا هزارين مصيبتن جو مرڪز بدجي چڪي آهي. سا
 ٻاڳي نه ته منهنجي نه؟—؟ سچ سچ نه آئون هن
 وقت هڪ لائين زندگيءَ جو دروازو اڪي رهي
 آهيان، آئون هن وقت هڪ الائي عورت جي مثل
 آهيان، جا ڪرڻ جي ڊپ کان ڪنهن پاس جي ٻي
 لڏي هلندي رهي، آئون هڪ عصمت فروش عورت

آهيان، جڏهن پهنديجي، ته جيئن ڪي دنيا جي لالچ لاءِ
 يا حسن جي جهلڪ لاءِ يا ڪنهن جي چرب زبانيءَ
 جي ڪوڙن لڪائون تي وڪيو. آئون هڪ مجلس
 ۾ ٻيڪار عورت آهيان. توکي معلوم هجي ته مجلس
 جي مقصد، مقصد نه ڳڻي ويندي آهي. مجلس جي
 مقصد گوياءُ هت جو وڪر آهي، جا دنيا دار چار
 به ڏئي ضرورت وقت، لندا رهندا آهن. ڪمزور
 ۽ مفلس عورت، دنيا دار ۽ قوي مرد کي چاڪري
 سگهندي. زندگي اوهان جي لاءِ هڪڙو ڪلمو رستو
 آهي، جنهن رستي تي طرحن طرحن حسن ۽ لالچ
 مڪڙيون ڪلمن پکڙيون هيون آهن. جنهن مان وڌو
 نهن مان - جتان گهرين الان راس وٺندا رهو. اوهان
 پهن جي دل جي چراغ کي ڪٽي ميدان ۾ هلندا
 آزادگيءَ سان گفتگو ڪندا. پنهنجي خرافات کي
 تڪميل تي پهچائيندا رهو، اوهان تي ڪابه گرفت
 ڪوبه حرف و حساب، ڪابه مهار ڪانهي، چاڪا
 نه اوهن مرد آهي، اوهن دنيا دار ۽ مغرور
 سرمائدار آهي، اوهان کي اوهان جا مائٽ، مفلس
 عورت جي لڄ لٽ جي اجازت ڏيندا آهن، باقي
 خرافات طرح، هن نئي حوالي ڪرڻ کي وڏو عيب
 سمجهندا آهن، ظالم ۽ مغرور هن ڪاوڙ مان
 مهن ٿهرائي ڪٽي ماڻ ڪئي.

پياري! خدا تو خالي نه ان پر منهنجو ڪوبه قصور
ڪونهي. آئون پلا ” آئون پلا “ هن منهنجي
ڳالهه کي آڌر ڏيکي چيو، ” ڇا ڪريان؟ تون
برابر هن وقت ڇا ڪڍين؟ تون مون سان ان نه
واعدو ڪندو رهندو هئڻ نه هن جي عزت خاڪ آلوده
ڪريان؟ تون عالم الجهر ڏانهن ان لاءِ مون کي
اڏانهندو هئين ته آئون ڏکڻي دواخ جي ٽري ۾
ڪري پوان؟ اون صرف ستل بهت سان حريم شوق
۾ داخل ٿيندو رهندو هئڻ ڇا؟ تون منهنجي هن
نعل نين ۽ ڪلاهي ڏسڻ کي باد شيب جي لطافت
موجن ۾ ان لاءِ ٺهندو هئڻ؟ تان نه آئون انهن مان
گهرج سارو لطف وٺي، پر انهن کي شڪسته ساز
وانگي ڪڍڻ اونهي غار ۾ ڪري ڦٽو ڪريان؟
نه مون کان ڪا اهڙي غلطي ٿي آهي، نه ڪڍڻ
مهر ممدوع کي مون هٿ لڳايو آهي، پر ڇو خواهه خواه
مون کي راندگيءَ جي بهت سان ڪڍي، جهير جي
ٽري ۾ اڇلايو وڃي ٿو.

” پياري شهنشاهه آئون نه توکي ڪڍڻ نه حال ۾
دوڪو ڏيڻا ٿيو گهران، توکي نه هن وقت به اهوئي
لو گهران جهڪو اڳ ۾ گهرندو هئس. اهو بهت جو
اهڙو نون ٻوٽو، جو گوياءُ شراب جو بهارن ٺهالو
هو، جڏهن کي حسن و جمال جي ساقي، پنهجي هنن

سان مون کي ٻاڏيو هو، سو مون کان اڃان تائين
 نه وسريو آهي ۽ نه وسرندي، ٻياري | تڏهن ته محبت
 روحاني زندگيءَ جي غزل ۾ گوناگون هڪ مطلع آهي
 يا صحيح حقيقت جي ڪتاب جو هڪ سرورق،
 منهنجي زندگيءَ ۾ منهنجي روحانيت تڏهن ئي محبت
 سان وابسته آهي مون کي نه اهو وقت ۽ واحدو ياد
 آهي، جنهن وقت پاڻ پنهنجا چارئي ڇڏي ملائي، ڇو
 هو نه پاڻ ڪڏهن به هڪ ٻئي کان جدا نه ٿينداسون
 ان وقت منهنجي دنيا عرش خداوندي سان وڃي
 ملندي، مون کي سڀ ڪجهه ياد آهي، ياد آهي
 جو وصال جي گهڙين منهنجي ٻنهي دامن کي مضبوط
 ملائي ڪمزور امانتي جي مقابلي ڪرڻ جو واحدو
 ڪيو هو، هن وقت منهنجي ڪتاب زندگيءَ جا ورق
 منتشر ٿي رهيا آهن، پاڻ ئي انهن کي جمع ڪري،
 ساڳي ڪتابي صورت ڏينداسون. گذشتہ لکڻ جي
 سعادت جي صورت به اڃا تائين دل ۽ دماغ ۾ موجود
 آهي. منهنجي وسيلي زندگيءَ جا معڪل مسائل،
 هڪ هڪ ڪري حل ڪري سگهجن ٿا، هي ٿاڻ
 جي اسان تي گذري رهيا آهن. جن کي پاڻ بدبختي
 يا بدقسمتي ٿا سمجهن. سي ئي زندگيءَ جي صحيح
 حقيقت کان آگاهه ۽ خبردار ڪيندا. مون کي يقين آهي
 ته تون ضرور ان خالق ڪائنات جي ڪمڻ ڪري ٿي

جي رهنديين، جنهن جو هر ڪو نسل حڪومت کان
 اتي نه آهي. بلڪن چالچ واري شهنشاهه
 جهڙو، جنهن جو چنڊو ٿوڻ ٿيندي سڀني پرڳڻن
 ڪري رهي آهي، سائي ٿيندي دل کي روشن ۽
 ٻيهر نفس کي دنيا جي لالچدار زندگيءَ کان
 ڦيرائي ڇڏي رهندي. ٿاڻن وٽان رهندي
 ڪي رهندي آهي. غر ان رهندي جي هڪ ڪڙي آهي
 جي حال تي راضي ۽ استعمال جي حالتن کي تسليم
 ڪندڙ ٻن ڪڙين کي پاڻ ۾ ملائي ٿو. اهڙيءَ طرح
 پاڻ ۾ ملائي ٿو، جهڙيءَ طرح صبح جو سهارو
 خراب ۽ بيداريءَ جي ٻن حالتن کي ملائيندو آهي
 غر ۽ مصيبت تي انسان کي ڪنهن منزل تي رسائي
 ڏي. جيڪڏهن دنيا مان غر جون ڪهاڙون ڪهاڙون
 آهن، ته پوءِ چالچ نه رهندي. جو هر هڪ ورڻ
 جي مڙي پٽي پئي آ ۽ دنيا ۾ اڪبر و غرور، مال
 ۽ زور جي نفاذي خواهشات کان علاوه ٻيو ڪجهه نه
 ڪم نظر نه اچي. غر ۽ درد و الم کان جي اکين
 ۽ ڳوڙها وهن ٿا، سي دنيا جي بي درد انسانن
 جي ٽهڪن ۽ ٽپن کان وڌيڪ ٿيندي ۽ لڏي آهن.
 جي جا ڳوڙهاڻي دل جي درد کي ٽوڪن ٿا ۽
 ٿيندي ڪي ٻڌائين ٿا ته دل جا پڪل ٽڪر هن نموني
 رٿا ۽ خداوندي ۾ پيش ٿيندا رهن ٿا. ٻيهر ٻيهر

دلدار! منهنجي دل جا لال! ڏهنجي لعل لهن جو
 محتاج آئون نه و سار بندس سون ڀڄن ڄاڻج عفرتب
 ڏهنجي ڀڄن جون گهڙيون مڙجي سڪن جون ساعتون
 اينديون. ائون ڏڪر نه ڪر. خدا جو ڏس! آئون هڪ
 اهڙي زندگي تصور ڪري رهيو آهيان. جا نه ايترو
 حسرت و جميل زندگي آهي. اها زندگي ڄاڻهنجي به، ان
 ملاقات کان شروع ٿي آهي، اها عفرتب ڪامل
 زندگي ڏهنجي ٻولي. ائون مون کي معاف ڪر
 آئون سڀ ڪجهه نوان قربان ڪرڻ وارو آهيان،
 منهنجي دل، دنيا و دين، ساه و سر. حياءَ
 ڀرڻ مون سڀ ڪجهه توکي اڳي ڏئي ڇڏيو آهي
 هاڻي باقي بڙاه نه اوکي ڪهڙي شيءِ آهي جا آئون
 توکي ڏيڻ جي لاءِ تيار نه آهيان؟

منهنجا محبوب! مان فقط اهو ئي گهران ته تون
 مون دل و جان سان گهر. اهيمن گهر! جيئن شاعرن
 ڏهنجي ڀڄن اڪار کي گهرندو آهي. آئون گهران
 آي ته تون مون کي هر وقت و هميشه ياد ڪندو ره
 اهيمن ياد ڪر جيئن اڃايل مسافر، شيرين و لڏي ڇڏي
 کي، بکايل لڏيد طعامن سان پرايل دستر خاني کي،
 راهد ماه صيام کي، حاجي بمبالحرام کي، بلبل گلستا
 کي، ڪنڊر آب صوان کي، لاڙو مڙهن کي، و ڦيڊي
 آراڌي جي ڏينهن کي ياد ڪندو آهي.

ٻارا! سچ ٻچ نه ٻڌندي حالت اڄ ان دوشهزه
 ٻڌي آهي، ڇا جوانن جي خوش ڪرڻ جي لاءِ ٻين
 جي حسن جي نمائش ڪولي، پوءِ راءِ ٻڌندي اولاد
 ٻڌا ڪري، اولاد جي پرورش جي لاءِ، ٻين جون
 رانجون ٽوڙي ۽ آڌار آرڪ ڪري ۽ آئينده اسانجي نسلن
 جي بقا خاطر ٻين جي قوت ۽ طاقت خراج ڪري
 ٻڌو ڇڏين ٻڌي ۽ سڌ لڳي. تڏهن ان کي حقيقت
 ۽ نفرت جي نگاه سان ڏسي ڪهر کان ٻاهر ڏکي
 ٿي ٿي. اسوس اسان ڪهڙو نه ظالم ۽ سڳندل آهي.
 اي انسان! ڪيستائين ٻڌندي ظلم جا اعليٰ مدار

بنا ٿيندو رهندي. اهي بهل. جن کي تو ٻڌندي
 جي خون سان ڏيکين ۽ لال زار بنايو آهي، ڪيستائين
 انهن جيڪس ۽ مظلومن کي وساري ٻڌندي رهندي. جن
 جي ڇڪندي اکين جي روشنائي. رات جي اولهه
 ٻڌو ان جي لاءِ ختر ڪڍي، انهن مان ٻين
 جي روشنائي جو ٻڌو ٻڌو ٻڌو حاصل ڪري سگهين
 تو مظلومن کي ان جي لاءِ ٽنگدست ۽ مفلس بنايو،
 تان ته تون ٻين جي ترقي جا اعليٰ مدار آسانيءَ
 سان طي ڪري سگهين، اي ظالم ڪو، جيڪي ڪي
 لوڪي ڪرڻو هجي. پر اي زبردست! تون زبردستن
 ۽ ضعيفن جي آڇن جي الزام کان ڪڏهن نه بي خوف
 ٿي پيو ته رهجانءِ!

بهارا! تون مون کي وڌيڪ حفاظت ڪر، مون ڏهن
 جي حياتيءَ لاءِ هڪ ڏواو، آئون هاڻي لڪل مسارا
 وانگي پنهنجي حياتيءَ جي رستي تي اڪهي اچي پئي
 آهيان. دعا ڪر ته باقي رستو به ملي ڪري. هر
 حياتيءَ جي قيد کان آجي لپان. منهن جي حياتيءَ
 جو سارو چمن اجڙي برباد ٿي ويو آهي. آئون چئو
 طرهن چڱي طرح ڏسي رهي آهيان، ممڪن مون کي
 انهن جي ماضيءَ جو ڪو به اهڙو نيمان نظر ڪونه
 اچي. منهن ڏانهن آڱو کڻي اشارو ڪري سگهان.
 پنهنجي ماضيءَ جي زندگيءَ جي بهار جو هڪڙو ڪو ماڻهو
 ٻوڙو آهي، هاڻا! البتاً ڪڏهن سان ڪارا ڪيل چنڊ
 ورق. ڪجهه آلوده دامن عصمت جو، هڪڙو پاسو
 ڪتاب زندگيءَ جا ڇوڏ، منتشر صفحا، ميسوخ ڇوڏ
 به ٿي نقش، منهن جي خيال و انڪار جا ڪي ڪي
 مٺا مٺا خواب، نظر ايندا رهن ٿا. سي به اهڙي
 طرح، جهڙو طرح اناج جو ڍاڻو پئيءَ جي انهن ۾ مليل
 نظر ايندو آهي. ليڪن داڻي و ان ۾ اڃان به ايترو
 فرق آهي، جو داڻي کي پئيءَ جي انهن مان ڦٽي
 اڪروڙ جي اميد آهي، ممڪن منهن جي زندگيءَ جي
 اجڙيل نيمانگي، سڌوڻ جي نه ڪا اميد آهي،
 انتظار نه باقي آڙو، سچ لاڳ نه مون کي مون
 کانسواءِ ٻيو ڪو به انتظار باقي ڪونهي.

بهارا! تون مون کي وڌيڪ خفا نه ڪر، مون نه
 جي حماليءَ کان هٽ ڏوان، آئون هاڻي اڪل مسافر
 والگي پهندي حمالي جي اڏ رستي تي ٽڪري اچي پئي
 آهيان، دعا ڪر ته باقي رستو به طي ڪري. هس
 حماليءَ جي قيد کان آجي ٿيان. منهن جي حمالي
 جو سارو چمن اجڙي برباد ٿي ويو آهي. آئون چئسي
 طرفن چڱي طرح ڏسي رهي آهيان، لڪن مون کي
 منهن جي ماضيءَ جو ڪو به اهڙو نيمان نظر ڪونه
 اچي. منهن ڏانهن آڱر کڻي اشارو ڪري سگهان.
 ٻيڙي مهندي زندگيءَ جي بهار جو هڪڙو ڪوماڻو
 ٻوڙو آهي، هاڻا البتاً گداهن سان ڪارا ڪيل چنڊ
 ورق. گناه آلوده دامن عصمت جو هڪڙو پاسو.
 ڪتاب زندگيءَ جا چنڊ مٽهر صفحا، مديوخ، بد
 به ٿي ٿي، منهن جي خيال ۽ افڪار جا ڪي ڪي
 مٿا مٿا خواب، نظر ايندا رهن ٿا. سي به اهڙي
 طرح، جهڙو طرح اناج جو دائرو پٽيءَ جي آهڻ ۾ مليل
 نظر ايندو آهي. لڪن دائلي ۽ ان ۾ اڃان به ايترو
 فرق آهي، جو دائلي کي پٽيءَ جي نهن مان ڦٽي
 لڪرڻ جي اميد آهي، لڪن منهن جي زندگيءَ جي
 اجڙيل نهايت کي، سڌوڻ جي نه ڪا اميد آهي،
 انتظار ۽ نه باقي آرو، سچ اچ نه مون کي مون
 کانسواءِ ٻيو ڪو به انتظار رائي ڪونهي.

مڏهنجا مڏهوٺ، مان هاڻي توکان رخصت ٿي گهران!
 مون کي رخصت ڏي، خدا حافظ اي مڏهن جا، مڏهوٺ
 بي وٺا!! اي مڏهنجي خواهن جي دنيا هاڻي خدا کي
 برتائن!! اي زمين کي نور سان ڀر وارا روز روشن
 او! عاشقن جي پردو ۽ پوش اونڌاهي ڏاڍا!! اي رضا
 کي مسڪندڙ موسم بهار!! اي ضعيفن کي زار و زار
 ڪندڙ زماني جي ڪج رفتار!! اي ظالم جي واٽ جي
 منڙي ڪفتار!! هاڻي خدا حافظ، آئون موڪلجان ٿي،
 خدا اوهان کي آباد رکي هي آهي مون پر باد جي اوهان
 کي دعا - شهيد ٿيو ساه ڀري، رٿي ۽ - و ٻيٿو مڏهن
 ۽ ڏي - مڏهن رهي.

مڏهن جي دل ۾ آند ماڻو ٻڌا ٿي ٻئي - مون کان
 اهو سڏو ته ٿيو ته شهيد ڪي هئس راتل ٿي ڇڏي
 هاءِ وڃان، هن کي پرچاڻ جي هر مڏهن ڪوشش
 ڪرڻ لڳس، هن کي وري ڳرائي مائي، مڏهن ۽ آري
 جي نموني ڇوڻ لڳس :-

ٻياري شهيد! تون مون کان ڪڏهن به خدا ٿي
 ٿئي سگهين - مان توکي ڪيڏانهن به موڪل ڏئي
 ٿي سگهان! مڏهن جو سارو خيال ۽ سارو ساه ٻياري
 ٻياري جي ئي خيال ۽ ساه ٻياري سان لازم ملزوم ٿي
 وڌو آهي - تون هيتوي قدر غمگين نه ٿي - خدا جي
 واسطو ڪارڙ ۽ قصو ڇڏ، ايتري ساه ۽ نه ڪن

مون سان کاي ڳالهه ! ڪا. ا. ٻياري شهنا ! تون ٿورو
مرڪ شهنا ! خدا جو قسم ته تهن جي سڪر اهت
مار ٿي مون کي. منهن جي شاندار مستقبل هون جي
مهاوڪ بادي ملندي. شهنا تون ٿورو ڪل !! تهن جي
ڪل سان ئي منهنجي زندگيءَ جي ساري خوشي ۽
۽ راحت وابستہ آهي.

شهنا !! محبت پر اعتماد ٿي وڏو گناه آهي، آئون
سمجهان ٿو ته توکي منهن جي متعلق وڏا شڪ شهنا
پيدا ٿي رهيا آهن، ليڪن شهنا ! آئون چوان ٿو ته
تون هڪ ڪري جان ته منهن جي هيءَ محبت سان
ٿورو دل. سدائين ٿيندي ٿي رهندي، هي منهن
جو سر سدائين. تهن جي قدم تي ڪرندو رهندو.
هي منهن جا دست و پا ڪڏهن به تهن جي خدمت
جي ادائي ۾ ڪونهي ڪا به ڪندا. هي چند کان
رياده روشن ۽ سر سبز شاداب چمن ۽ چوسول سڀ
تهن جا ئي تفريح گاه بڻجي رهندا. تون ئي انهن ۾
ٺاهڻ ٿا ڏاڍي ۽ خوش خرافي سان سر ڪندي رهندي.
تون ئي اهاال ڏکو منهن جي ولدين جي اڳيان سر هر
ڪر، غير وضامندي جي اردو جي ۽ زندگيءَ ۾ ڪڏهن
به روح راس ٿي نه رهندو. منهن جي هيءَ پويائي
سگهوئي سندن گردن ۾ حائل ٿيندي، اهي ٽي منهن
پري ٺاهڻ ڪڏهن پاڻ ٻئي ساڳي وادي ڪاهڻ ۾

۱. هونگهت رهنداسون . ساڳي سر سبز ۽ ٻڌي ۽ ٻي
 ۲. خوشي ۽ جا ڏينهن ملهائيندا رهنداسون . اڳ ۾
 جي دل جا لال !! اڳي ڏينهن جلد اچڻ وارا آهن . ڇڏن
 ۳. ڪنهن جي ڪنن ۾ ٻڌ هڪان جون قيمتي املون لڏائون
 ۴. آئون بهش بهار يون ، رڙڻ ۽ ٻڙڻ لباس ۾ لوڪي
 ۵. ملبوس ڏسندس ، ۽ لوڪي ٻي ٻي جون ڪجهه
 ۶. امير ۽ ورور ۽ لاڏاڻو ڪنوارون اچي رهن
 ۷. آڙده ڏيکاهن سان ڏسنديون ، تون کل نه منهن جي
 ۸. قيمت نه کلي ، تون جي وسدين نه بهي دنيا
 ۹. رسي ويندي ۽ شهنا ۱

”شل تنهن جو اوج ۽ اعليٰ مريدو لوڪي نه هجي
 ۱. عينا ڳوڙهن سان پيرل اکيون کڻي مون ڏانهن بهاري
 ۲. چوڻ لڳي ا- الله سائين مون ڏانهن رهر جو اهو
 ۳. موڪليو آهي جهن مان ڏک ڏک ڪري پهندي
 ۴. رهان ٿي . باقي ڪو ڏک اڌ وڃي پيو آهي ، دعا
 ۵. ڪر نه اهو باقي نه صبر ۽ انتظار سان اچي وڃان . آئون
 ۶. هالي اهڙي ۽ تنهن مقدس ۽ زيبائش واري ۽ رندگي
 ۷. جي نال نه آهيان . مون کي هالي راحت ۽ اطمينان ۽
 ۸. پيچيدگي سان ڪو به واسطو ڪونهي . نه هالي مون ۾
 ۹. ڪا ايتري سڪت ۽ طاقت آهي ، جو انهن لڏلن ۽
 ۱۰. سرلن کي برداشت ڪري سگهان . منهنجي وجود ۾
 ۱۱. هالي سر و تفريح ڪرڻ . ٺاهڻ لباس ۽ ٺاهڻ ۽

جي ريت جو ڏرو به شوق ڏوق نه رهو آهي.
 آئون هاڻي هڪ ڪيرائن پگل پکي وانگي زمين تي
 رڙهون ڏئي رهي آهيان. مون به هاڻي آسمان ڏانهن
 پرواز ڪرڻ جي طاقت ڪاهي. خدا جي واسطي تون
 منهن جي اڳيان هميشه و فرحت، ريت و ريت ۽ سعادت
 ۽ ڪارائيءَ جون ڳالهون نه ڪ، اهي ڳالهون اڃا
 به وڌيڪ منهن جي دل کي آزادين ۽ ڏکون ٿيون
 مون کي هاڻي ڪلهوش واديءَ جي صورت ڏسڻ لاءِ
 نه چو، اها وادي مون کي هاڻي خوفناڪ بلان وانگي
 ڏيکاري ٿي، تون خوش قسمت آهين، خدا تو کي
 خوش رکي، تون اتي هميشه ۽ آرام ۾ گذاريندو ره،
 توکي آئون هر دم دعا ڪندي رهان ٿي، الله تبارڪ
 توکي راحت ۽ اطمينان جي مسکن ڏانهن ۽ مون کي
 مصيبت ۽ ڪشمڪش جي آماج گاه ڏي سڏي رهي
 آهي. عذريت هڪ خوش نصيب عورت! تهن جي
 جسم مان سعادت ۽ روح مان پاڪيزگي حاصل ڪندي
 ۽ آئون به نصيب هاڻي نصيب بي طالع جسي ڪرڻ
 ۾ اچي، ڪمڊه راه مسافر وانگر وحشت ۽ تنهائي ۾
 پئڪندي رهندس، هاڻي توکي فقط اهو عرض آي
 ڪرمان نه تون منهن جي ڪلي کي گهٽي، باقي اڃا
 پياهن مان منهن جي جند چڙاه، رن کي پنهنجي
 هٿن سان خاڪ آلوده ڪري دنيا جي لعنت ۽ ملامت

کان مون کي بچاء!

مون ڏٺو ته شهنشاهه جي چوڻ تي هيڪاري
وڌيڪ لي خفا ٿي، اڪري کيس وڌيڪ ۽ -وڻ
مناسب نه سمجهيس ۽ آئون هن کي ستل ڏسي، آهستي
آهستي هٿو آهر.

منهن جي شادي خان بوباديءَ جي ٽياري خوب
طرح سان ٿي رهي هئي، آئون شادي ۾ گهڻو راضي
ٿيو هو س، ڇاڪاڻ ته منهن جي دل هن کان اڳي
ڪنهن ٻي جي حوالي تي رهي هئي، باقي جسماني
طرح شادي ڪرڻ، انجو ڌار شادي ناهي.

اڄ ڏينهن جي شادي به هڪ قسم جي اجازت ٿي ٿي آه
جا گهڻي قدر مضحڪه ڪمزور آه، نه مالم الڪيز نه اهڙي
اجازت گهڻو ڪري ٻه جوان جو ڪرڻ ۽ ڇوڪرن جا
والدين پاڻ ۾ ڪندا آهن، جهڪو ڇوڪر يا ڇوڪري
سامان اجازت والکي ڪنهن جي حوالي ڪيو ويندو
آهي، سو منهن جي والد کي جي سر ٿي کان هميشه
جي لاءِ هٿ ڏوٺي واهي رهندو آهي، گهڻو ڪري
اٽل و ظلم دوشهزائن سان ڪيو ويندو آهي، ڇاڪاڻ
ته عورت ٿي رڳو ڪڍي ڪڍي ۽ ضعيف الڌام جهڙو آه
جنهن کي چون و ڇرا جي ڪا به اختيار نه ٿي
ٿئي آه.

البتا موجوده تمدن عورتن کي ڇوڪرن جو وڌيڪو

آه، ڇا ڪا اڳي هوءَ هڪ خوش نصيب خاتون هئي اهو ڪم آه.
 هڪ بدقسمت بيمگر آه. اڳي هوءَ نابينا هئي ۽ ۱۹۱۹ جي
 روحاني ۽ هلندي هئي، ليڪن هاڻ هوءَ بيم آهي
 جا رات جي اولڏاهن ۾ لوڪرون ڪاٺندي وٺي لڏي
 ڪالهه. هوءَ پنهنجي ڄڻ جي وڃهه کان حسرت، پنهنجي
 جي سادگي جي وڃهه کان ممتاز، ۽ پنهنجي ڪمزوري
 جي وڃهه کان قوي هئي ۽ پراڻو هوءَ پنهنجي ناز ۽
 انداز جي وڃهه کان نادار، پنهنجي صورت جي
 بداد کان تهذيب کان ڪرڻ، ۽ پنهنجي لباس آرائش
 جي وڃهه کان، دل جي دانا کان ڪوهن جا ڪوهن
 دور آهي رهي آهي. ان جو خاص سبب مردن جي
 جذبات آهي. ڇا اهو جي حرص ۽ طمع ڪري
 ڪري هن کي درد وڪرڻ ۽ رهڻي - ڪن دور
 پنهنجي آهي، نه واقعي عورت ۽ جسم سان ڪل
 بصيرت ڏانهن: ۽ ناز و انداز سان گڏ عظمت ۽ اختيار
 ۽ جسماني ڪمزوري سان گڏ روحاني قوت به
 موجود آهي.

آئون، ان بد نصيب ”شهيد“ جي داستان حيات
 ۽ ان جي غمزدہ دل جي خيالات جي عڪاسي ڪري
 رهيو آهيان، جنهن کي محبت پنهنجي مستر ۽
 نيت نه نوازيو هوندو، اڄ منهنجون اکيون،
 مظلوم عورت جي صدمه فراق جي ڏک کان اڇڪا آلوده
 رهيون آهن. آئون پنهنجا آسون، ان ڪمزور

دست جو، سر گذشت و زندگي، لاء واقف ڪريان ٿو،
 ويجهاري زندگي، جي پرڻي آفوش مان ڏکري،
 ت جي بد بخت بدل پرڻي وٺي. اڄ ان مظلوم
 دست جو وجود، قوم جي مظلوميت تي دلالت
 ڪري رهيو آه ڇا؟ اها عورت ڇا، روحاني ميل،
 جسماني قيد جي درميان مٽلائي ڌوڏ هجي؟ سا
 قوم جي مثال وانگي ٿاڦي؟ ڇا حاڪمن ۽ مذهبي
 ڀون جي درميان مٽلائي عذاب هجي. ڇا؟ اها
 شوهه جذبات، حسد ۽ اوجھاء عورت کي ڦير
 ٿري پر پوڄائي؟ سا ان شديد طوفان جهڙي
 تي، ڇا حيات قوم کي خاک ۾ ملائي؟ عورت
 جي لاء اها عيشيت رکي ٿي. جن چراغ جي لاء
 مٽائي. پوء ڇڪڻ ڇراڻ ۾ روشن نه هوندو
 ڪيئن هو روشنائي حاصل ڪري سگهندو.

اڄ منهنجي شاديءَ. شادي نه پر ان دلين جي
 ڏي. فعل ۽ غارت جي رات هئي حسن جي
 جيءَ جي درميان، زندگيءَ جي چمڪي جي
 ٽاري ٿان، بي دست و پا، مون کي گرفتار
 ٿي، هڪ خوشبودار ٿول ۽ مهيب جي حسن
 ٿام کان مون کي معروم ڪيو ٿي، ويو منهنجي
 هٿ کي، انساني اصطلاح ۾ غار، ۽ منهنجي فيصلي
 دلست شمار ڪيو ٿي ويو، مون کي دلها جي

جي ڀڃڪڙي جو ڏورو ۽ شوق ڏوڍ ۽ رهيو آهي.
آئون هاڻي هڪ ڪمراڻي ٻڌل ٻڪري وانگر ڀڄي رهين ٿي
ڀڄڻ ۽ ڏيڻ آهي آسمان - مون ۾ هاڻي آسمان ڏانهن
ڀڄڻ جي طاقت ڪانهي - خدا جي واسطي تون
منهن جي اڳيان غم ۽ غصو ڇڏ ۽ ڀڃڪڙي ۽ سعادت
۽ ڪاميابيءَ جون ڳالهيون ٻڌ ڪر ۽ اهي ڳالهيون ٻڌ
۽ وڌيڪ منهن جي دل کي آزادين ۽ ڏکڻين آيون
مون کي هاڻي گهڻو واديءَ جي صورت ڏسڻ لاءِ
ٿڌو ڇڏو. اها وادي مون کي هاڻي خوفناڪ بلان وانگر
ڏيکاري ٿي، تون خوش قسمت آهين، خدا توکي
خوش رکي، تون ٻلي غم ۽ آرام ۾ گذاريندو ره
ٿو توکي آئون هر دم دعا ڪندي رهان ٿي، الله
تو کي راحت ۽ اطمينان جي مسکن ڏانهن ۽ مون کي
مصيبت ۽ ڪشمڪش جي آماج گاه ڏي سڏي رهي
آهي. هڪ ڀيرو خوش نصيب غور ڪر! منهن جي
حس ۾ مان سعادت ۽ روح مان پاڪيزگي حاصل ڪندي
۽ آئون بد نصيب هاڻي نصيب بي طالع جي گردش
۾ آهي، ڪم هڏو راه مسافر وانگر غصو ۽ ٿڌائي ۾
ٻڌڪندي رهندس، هاڻي توکي فقط اهو عرض ٿي
ڪرمان ته تون منهن جي کلي کي گهٽي، باقي ٻيل
پساهين مان منهن جي جند ڇڏا، رت کي ٻڌڻ جي
هٿن سان خاڪ آلوده ڪري دانا جي لعل ۽ ملايت

کان مون کي اچاء!

مون ڏاڏو نه ههنا منهن جي چوڻ ڏي هيڪاري
ڏاڪ ٿي خطا ٿئي، اڪري ڪم وڌاڪ ۽ سوڻ
ماسب نه سمجهس، ۽ آئون هن کي ستل ڏسي، آهستي
آهستي هٿو آهر.

منهن جي شادي خاد برباديءَ جي ٿياري خوب
طرح سان ٿي رهي هئي، آئون شادي ۾ گهڻو راضي
ڪو نه هوس، ڇاڪاڻ ته منهن جي دل هن کان اڳي
جيئهن بي جي حوالي ٿي رهي هئي، باقي جسماني
ماتح شادي ڪرڻ، انور ڏار شادي ناهي.

اڄ ڏٺو، جي شادي به هڪ قسم جي اجازت ٿي باقي آه
ڇا گهڻي قدر، ضحك خور به آه، نه مائر الڪمز به اهڙي
اجازت گهڻو ڪري ڏو جوان چوڪران ۽ چوڪرن جا
والدين مان ۾ ڪندا آهن، جهڪو چوڪر يا چوڪري
سامان اجازت والکي ڪنهن جي حوالي ڪيو ويندو
هي، سو منهن جي زندگيءَ جي مسئلن کان همهمه
ئي لاه هڪ ڏوئي ويهي رهندو آهي، گهڻو ڪري
هڙ و ظلم ڏو شيرائن سان ڪيو ويندو آهي، ڇاڪاڻ
۽ عورت ٿي رڳواري ڪڍدام ۽ ضعيف الدام جهڙو آه
منهن کي چون و هرا جي ڪا به اختيار نه ٿئي
ٿئي آه.

البتا موجوده تمدن عورت ڏاڍا ڪجهه درجو وڌايو

ٺارڻ ڪن ۾ بند يعني اوهام جو قيدي بنائي، شهر پس
جي گمراهي ۾ منهنجي احساس کي بي حس ڪرڻ
ٿي واءو. منهنجي زبان کولجي ۽ سمجھڻ الڳ ٿي
ڇڪي هئي، آئون رات ئي رات وڃ ۾ پي ۾ دلها
ٻڌي ويس.

آڇ صبح جو سويل شهنجا جي گهر ويس، معلوم
ٿيو ته هوءَ رات وڃ ۾ ڪيڏانهن لڏو ڪٿي هليا ويا
آهن. آئون وڏو غم کان بي هوش ٿي ويس، ته
معلوم نه ڪري ۽ مهل هوش ۾ آيس. مون کي پاڙي
جي هڪ عورت جي هٿان هڪ لٿافو مليو، مون لٿافو
يڪدم کولي پڙهيو، جنهن ۾ لکيل هو ته:-

”بھارا! خدا توکي خوش رکي، تو سچ چيو هو ته
پاڻ پڻي هڪ ڏينهن ضرور هڪٻئي کان جدا
ٿيندا-ون، ڇوڪن ان ۾ به ٿيندڙ تصور آهي. ته
ٽينجي والدین جو هي سڀ منهنجي قسمت جو
نتوڙ آهي. جنهن مون کي، توکان جدا ڪيو، جدا
به هوندو جي ٿا ڪيو. قسمت جي به ڪلا ضرور
آهي، ممڪن آهي ته تون مون کي اي وٺا چئڻ
سمجهڻ ته مون کان مٿي وڌي، شايد ٿيندڙ
دور به ڪيتري قدر پورو ٿئي، واقعي مان
پڇي ٿا ۽ تصور وارا هئا آئون به وڃان ها، اهو منهنجو
اوپاڻ واعدو ڪيل هو. ڇوڪن مون کان ٿيندڙ

بود و بادل مخصوص ڪري رهيو هوس، هستي نهي
 بادل وڌا، ڏاڍو جي هاڻي دانگي ڏيکائي ڏئي رهيا
 هئا، روشنائي جا سونهري ڪرڻا، وڻن جي ٽارين
 مان - ٻارنڪ ٽرن دانگي، مضا مان اڏامي منهنجي
 ساه و سڙي سان بهو ستر اڀندا رهيا آهي. منهنجي
 لاه هستيءَ جو هر پهلو ٽاڪوار، زندگي جو هر مقصد
 ذهني انگيز. روح جو هر لطيف راز، هولياڪ
 بدعي بهو هو، اهو نور، جنهن مون کي دلما جي
 حسن و ڪائنات جي سرڻن کان دوچار ڪيو هو،
 سو هاڻي آڪس، پر اڀريل ٿي، منهنجي بي پناه شعلن
 سان، منهنجي دل کي جلائيندو و منهنجي روح کي
 منهنجي دولهين جي اوت پر روش ڪندو رهيو
 ٿي. اهو لڏو، جو ڪائنات جي تمام آوازن کي باغ
 ۾ جذب ڪري، منهنجي لاه هڪ مقدس راڳ ٻڌا
 ڪندو هو، سو هاڻي هڪ بي معنيٰ شور و غل ۾
 اڀريل ٿي، شينهن جي ڪوڪار کان وڌيڪ غضبناڪ،
 ۽ دواغ جي ڏانهن کان وڌيڪ خوفناڪ بدعي بهو.
 آئون منهنجي ئي ڪمري ۾ بي جان بدعي
 بستري تي بهو هوس، منهنجو حال ان هڪي
 جهڙو هو. جو ڪنهن شڪاريءَ جو ٽمر کائي. چوڏاڙي
 ۾ اچي ڪري، ۽ ٽمر ان جي گردن ۾ ٿي جهڪندو
 رهي. سارو وقت خوفناڪ بيداري ۽ پريشان خوابي

۱. کڏو ۽ لڳو مڏهن جو روح شيئا جي ياد ۾ لڳائيندو.
۲. هٿو، ۽ ان جي معصوم ۽ مظلوم صورت، هر وقت
منهن جي اکين اڳيان ڦرندي رهي.

عورت جي دل، زماني سان گڏ بدلتجي ٿي ۽ نه
موسر سان، عورت جي دل، مدحت مدبد ٿاين ۽ سر
بمڪار رهي ٿي، لڪن مري ٿي، عورت جي دل
ان سڄو درخت جي مڃال، آهي، جنهن کي وڏي
ان جي ٿاڻن کي ساڙي ڇڏجي، ۽ پاڙن کي ڪڍي
ڇڏجي ته به ٿوري سيلاب تي وڏي ڦٽي پوي، هو
مون کي ضرور ياد ڪندي هوندي، آئون ته هن کي
هرگز وساري نٿو سگهان. پرديسي برابر مسافر آهي.
جو صبح جو اڀندو ته شام جو ويٺو هائو، لڪن ان
جي محبت مسافر ناهي، هو هميشه دل ۾ ڳهر ۽
موجود رهي ٿي، هو ۽ ئي هلي، لڪن هن جي
محبت وڃي لٽي سگهي. ڇا هن جي محبت ڪو خراب
نه ڪونهي. جو لڏ ۾ رهي ۽ جاڳڻ وقت وڃي هائو
يا هن جي محبت شرابي لهر ته ڪونهي جو مڏهونسي
۾ رهي، ۽ هوش وقت هائو وڃي، نه! نه! هن جي
محبت رست ۽ روح آهي. ڇا سدائين منهن جي جان
۽ جسم ۾ روان آهي ۽ روان رهندي. هن جي محبت
جو خمار، خواب، خواهه بيداري ۾ ساڳئي نموني ۾
ڦاٿل رهي ٿو.

”بياري! شهدا!! اکيون ڪول! آس آڻن آيو آهيان
 ٺهندو... بياري!! ٽون ڳالهه!! منهن جي بي وفا سان
 ڳالهه! شهدا! اکيون ڪول! نه آئون ٺهندو ٻياريون
 اکيون ڏسان! شهدا! ٿورڙا چپ چور نه آئون ٺهندو
 ٻيو ڳالهائڻ ٻڌان. ڳالهه! بياري... ڏاهي! منهنجي
 شهدا! ڳالهه. شهدا! شهدا! ڳالهه!!.....

هن اکيون ڪرايون. هن جي اکين مان بي اختيار
 ٻوڙها ڳڙي اٿا. هن جي اکين جي چمڪ ڏسي آئون
 ڏکڻ لڳس! هن جي چهر تي ئي جوش و جلال جي
 سرخي ڏوڙ لڳي. هن ٻهندو ڪارائون منهن جي
 گردن ۾ ڇمائل ڪري مڙو. مون هن جي پيشاني
 کي چمي ڏني. جنهن چمي منهن جي جسر ۾ احساس
 ۽ ٺڌگيءَ کي بيدار و روح جي مڙهي اسرارن کي
 پڪي ڪيو. مون وري ساڻس ڳالهائڻا ”شهدا!
 شهدا! اکيون ڪول! ٽون ڪجهه ڳالهه! ڏس آڻن
 ٺهن جي لاه ڪونه آيو آهيان! شهدا! ٽون غم نه ڪر
 سڀا آئون ٺهن جو ٺهڻ آيو آهيان. ٽون رو نه! نه رو
 ڏاهي ئي. شهدا! بياري ڳالهه! ڳالهه! شهدا! شهدا!
 (مون کان نه روئڻ لڪري ويو)

”ڳالهائڻا! (هن منهن جي ڏکندڙ چپ چوري
 لڪل جهيٽي آڌار چور) ڇا ڳالهائڻا! منهنجي ڳالهائڻا
 جي ڪهڙي ضرورت آهي؟ منهنجي ضعف و لڪهه

حالت او کي - پ ڪجهه ٻڌائي رهي آهي. اُن ڏس
 منهنجي مصروف رده حالت ڏس. منهنجو هي بي
 بهج ۽ ٻار بدن ئي منهنجي دل جي ... درد ...
 جو دليل آهي ... آيو آهي ... موت ... جي غار ۾
 آهي. ڏکو ٿي هاڻي ضرور موت کي اچڻ گهرجي
 مون نه موت مان ضد ڪيو هو نه جيئن نه ايندو
 ٿيسين ڪانه مرنديس. اڄ نه مون کي ضرور مرڻو آهي
 آئون مرنديس. ضرور مرنديس. هي مڪر ۽ فریب
 ۽ دغا سان پرڻ دنيا کي ڇڏي هاڻي ضرور مرنديس
 هن ٿاڪ رندگيءَ جو دورو اچي ختم ٿيو آهي.
 هاڻي محبت ۽ پاڪيزگيءَ جي زندگي سر ڪرڻ جي
 لاءِ پاڪ دنيا ۾ وڃان ٿي. ان دنيا ۾ جتي - شيطان
 جي مڪر ۽ فریب ۽ خوفناڪ درندن جي حملي ۽
 ڪو به انديهو ناهي. مان هاڻي زندگيءَ جي هولناڪ
 ۽ بيموده ڏيڄون ۽ لق و دق ميدان کي ڇڏي. ان
 سر سبز ۽ شاداب وادي ۾ ڏانهن وينديس جنهنجي راه
 ۾ ڪا به اڻڪم ۽ ڪو به ڪندو ڪونهي. منهنجو
 نفس. هاڻي محبت جي لهر سان ٻورو مس
 آهي. مون کي هاڻي سمهڻ ٿيو منهنجو. روح گردش
 ليل و نهار کان هاڻي - مراب ٿي چڪو آهي. مون
 کي هاڻي ننڊ هي آغوش ۾ ٻوڙ ٿيو. منهنجون اکيون
 اوجاڳن اکيون ڪري ڇڏي آهن. مون کي ڇڏيو

۽ هاڻي اڳيون پوري آرام ڪر ٿا. منهن جا ڪن سڙا
ڪريو. ٻڌو!... منهنجي تيزي سان ٺڪرائڻ سان منهن
منهنجي جو سر ٻڌو... ٻڌو...!

ٻارا! تون خوش ره. خدا ترڪي هميشه خوش
رکندو. منهنجا سلام... ڇڏج ان خوش نصيب کي —
جا منهنجي رفيق حيات بنجي آهي. تون هاڻي منهن
جي مٿي کان سر ٻڌو آهون پرڻ ڇڏي ڏي. پر
ٻارن منهن جي لار ڪ آڱرين سان منهن جي دل جي
ٻارن کي ڇڏي ان سان خوشيءَ جو سر ملا. منهن
جي مائٽ لاءِ ڪوبه سياهه ڪهڙا نه ڪري. هر مون
لي والڳي سفيد لباس ڀرڻ ڪري. منهن جي
پوسيدو هڏن کي ڪنهن واديءَ ڏانهن وهائڻ. ڇڏي
منهن جي قبر کي ڏوڪ ڪمادو نه ڪڍو. ان لاءِ
رام جون جملي اولڙاهون. سولائي سان مون وٽ
ولهي سگهن. اي حسين و جميل موت. هاڻي اچ،
تو به مون کي ڪافي مهلت ڏئي آهي. اچ منهنجي
آخرين آرزو به پوري ٿي. هاڻي اچ. ڏيرون ڪر.
مون کي تمار ڀلڻ ولي هل.

اي منهنجي خواهش کي سچو امدن کي آباد
ڪندڙ موت! آءٌ. چلڻ آءٌ. اچ منهنجي جان جو حشر
هندي قبول ڪر. اي منهن جا مهربان موت! خدا جي
واسطي آءٌ. هاڻي هڪ لفظ هڪ ڀر به ڏيرون ڪر.

مدمن جا ملا موت. هالي اچ - اچي ... مون ... کي
 گلي - لڳائي - موت - موت | مون کي ... نه چڏ
 موت. مون نوباد کي ... پنهنجي آغوش ۾ ... جلد
 آباد ... ڪر. اچ ... اچ ... آءُ ... آ ... مو ... ت
 آءُ ... مو'.....

شهيد - شهيد ... شهيد، ٻياري ... شهيد ... شهيد
 ٻياري شهيد ... هن جو روح ڇو ڇڏي ڪري ڪان جدا ٿي
 هوا ۾ پرواز ڪري ويو -

(۱)

نہ ! نہ !! مولسان مہمت کرک بیسود آہ ! آہ ! آہ !
 الہی قابل نہ آہیان، نہ کا مولسان مہمت کسم
 وچی۔ بلکہ ان ہی لائق آہیان نہ مون کی نفرت
 جی نگاہ سان ڈاؤ وچی، آہ ! آہ ! آہ ! آہ !
 جی مجسمہ آہیان، جو شیطان بہ مون کان پناہ ہو
 گہری، آہ ! آہ ! آہ ! آہ ! آہ ! آہ !
 مان پندھو مدھوس مدھن دلہا کی ڈیکارک جی
 لائق نہ آہیان، مان تمام دلہا جی بدکارن کان
 ہزار دہاؤ ڈی بدکارہ آہیان، مدھجی دامن حیات
 جو ہک ہک الچ اترن سیاہ کارن سان ہسو ہو
 آہی، جو سچی جہان جون کبھتھون پندھجی گناہ
 جو اثر جمال کرمان لی۔ آہ ! آہ ! آہ ! آہ ! آہ !
 گندہ وجود ! بعضی لوک مولسان مہمت کرک
 گہری لو، شولین مزاج مرد، مون - ان رشتہ جو

جمال ڪري، پنهنجي هوس وائيءَ جو آله تهنون
 ڪري ٿو۔ بعضي مون کي راجست جان ۽ سرور
 قلب سمجهي ٻڪار ٻو وڃي ٿو۔ بعضي بعضي مون
 کي مڃيو ٿو۔ ما جهن، شهرين لب، ٻڪ ٿار، ملڪه
 نري، هور جنس وغيره وغيره چئي ساراهو وڃي
 ٿو۔ ليڪن بهوده! آئون سماء ڪار۔ خطاوار
 بد حال بي اعمال۔ عصمت فروش ۽ معصيت آور
 آهيان۔ ليڪن اهي نه سمجهو ته ان منهن جي
 بدڪاريءَ جي زمينداري صرف مون ئي عائد آهي؟
 نه! نه! موليٰ سان گڏ ٻيو به تصور وار آهي، جنهن
 منهنجي معصوم زندگيءَ کي هٿو زهر آلود ڪيو
 آهي۔ اهو آهي هڪ ظالم، مڪار، دوکهار ۽
 بي وفا مرد۔ جنهنجي تلاش ۾ نه جانان نه ڪهترا
 سال آئون بهالاء، بهان، دٻائڻ، دٻائڻ ۽ مصيبتن ۾ رهي
 آهيان جنهن جي پٺيان لڳي مون پنهنجي جي
 عمر جا عزيز سال غمن ۽ مصيبتن ۾ گذاريا آهن
 جنهن جي ڪري مون پنهنجي خاندان جو
 ليک و ناموس ناس ڪئي۔ جنهنجي ڪوڙن لڪائن
 ۽ دوکي سان ٻيل دلاسن تي لڳي مون پنهنجي
 فزت برباد ڪري پاڻ کي برباد ڪيو، جنهن ظالم
 سان ساڻ ڏيئي مون پنهنجي والد کي موت جي
 غار ۾ ڌڪو ڏنو۔ جنهنجي ڪري پاڻي ۽ هيل
 عزيز واقربا جي اکين ۾ خار ٿيس۔ اهو ئي منهنجي

زندگيءَ جي ڪميتيءَ جو لاشعا بدجي مون کي ڪن
 رڌڪو ڏئي ويو۔۔۔ جنهن تي مون کي اڄ جهورو
 ڪيو آهي ته آئون پنهنجي تاريخ زندگيءَ کان
 نيڪ اچي بطور ڪفارہ ڪٺا۔۔۔ پنهنجي ماضيءَ جي
 ماجر جي بي شرم ڪهاڻي دنيا جي اڳيان
 پيش ڪريان۔

دل ۽ هاتھون نيڪ هون مٿن ڪما ڪرون لاچار هون
 بيٺه ڪر اس دل مٿن سمجهان ۽ مري دل ڪو ڪوئي
 آئون جوان آهس۔۔۔ پنهنجي رشت جي لاءِ ڪيترن
 ئي متحمل خالداڻن جي طرف کان پيغام اچڻ لڳا
 لڪڻ منهنجو هي شعور والد پنهنجي ئي غرور ۽
 رهندو هو۔۔۔ پالنائين ئي نه پنهنجي مائٽي لاءِ ڪو
 آسمان مان ملائڪه نازل ٿئي ته ٿئي۔ باقي دنيا جا
 ٻيا سڀ ماڻهو منهن ۽ جي پست هجڻ آهين۔
 ڪيترائي نه ايتي سمجهن ته نه امام دنيا جا
 انسان آهس پر ٻار آهين۔ قدوس شاه گدا جي مٿان
 هڪجهڙو سج ۽ چنڊ اٻاري ۽ لاهي آي۔ اڃان به
 علم و ادب ۽ اخلاق يا شرافت جي ڀڄا ڪري هئا
 ته نه چڱو، مگر هيءَ نه خيال ٿي پيو هو۔ تان جو
 مون پنهنجي مٿس شتاب جا اٽ وڙهه سندس ڪمر
 ۽ غرور جي تضامات اڳيان ڏوڙ ڪيا۔ ليڪن اڃر
 ڪابه ڪانه ملي۔ نه ايترو ئي ڪو غم جو منهن
 جي جذبات متحمل ٿي وڃن ٿا۔ تان ته پنهنجي
 دل ۽ اهو احساس پيدا نه ٿئي ها ته هن منهنجو

زندگيءَ کان علاوه - هڪ ٻي به زندگي آهي - جنهن
 ۾ جسماني تلذذ سان گڏ روحاني انساڻ به آهي -
 مذهبي احڪامن جي مطابق هڪ مدت مديد ائين
 مون سندس خدمت ڪئي - ۽ سندس جاءِ ضرورت
 کي موزون سمجهيو - پر جڏهن ته چئني طرفن کان
 مون کي طوفان شباب احاطو ڪيو هو - ائين مون کي
 ڪن محسوس ٿئي ته ٽارڪالديا آي ڪري تمام
 دنيا جي رنگ ۽ بو کان پاڻ کي محروم رکڻ کا
 حقيقي زندگي آهي - ٻارها مون به سندس ايمان
 اهڙا آلاپ آلاپا - ته مون کي پنهنجي زندگيءَ جي
 حواليءَ جي ضرورت آهي - پنهنجي هڪم ٿي ٿي
 زندگيءَ ۾ سر ڪرڻ بي سود آهي - جنهن مرد پنهنجي
 جذبات کي روڪڻ لاءِ رقيق حيات جي ڳولاءِ ۾
 وهي ٿو - ٿيڻ عورت کي به پنهنجي رقيق ۽
 ضرورت آهي - ڪاش! جي مان ڪو مرد هجي ها
 ته هن عمر تائين اڃا جي ڇا مان ڇا ڪري ڇڏيان ها -
 پنهنجي اڌ راجي زندگيءَ کان علاوه ڪنهن ٻي
 ۽ ٺارڪدن محبوبن سان آشنائي ٿي وڃي ها -
 پنهنجي عيش جو بستر وٽ ٿيڻ ڪم ڪم هجي ها -
 دنيا مون کي شوقين مزاج مرد سڏي ها! جهڪي
 ڪي ٻڙايون ڪرڻان ها - تن ۾ مون ڪسي ٿو به
 عيب ڪونه لکي ها، عيش و عشرت ڪي پنهنجو

نگر سڀني ۾ هاڻا. مگر افسوس جو مان هڪ ڪڏم
 عورت آهيان، مون کي پنهنجي زندگيءَ جي سالي
 جي نالي وٺڻ جي به همت ڪانهي. پر اهڙي ڳالهه
 چوڻ به پنهنجي لاءِ وڏي پروڙو عيب آهي. مرد
 جيڪي ڪي ڪري سو نگر — مون تي ڏوري
 ڪڍڻ جو به وڏو عيب مڙهيو وڃي ٿو. جيڪڏهن
 به پنهنجي چاليءَ تي هٿ رکي ڪجهه سوچي؟
 زنجار ڪري نه مون پنهنجي زندگيءَ ۾ ڇا ڇا ڪيو
 آهي؟ نه جيڪر معصوم عورت جي جذبات جي ڪوس
 اوري ٿوري خبر پئجي وڃي، ۽ پوءِ جيڪر ڪوس
 معلوم ٿئي. نه آيا! جيڪي ڪي مون کي گهرجي ٿو
 پنهنجي عورت کي به ضرورت آهي يا نه؟ هن قسم
 جا آواز مون هزار ٻار پنهنجي والد جي گوش گذار
 ڪيا. امڪن سڀ ڏانهن ۽ آهون صدا به صفا
 رانگي ڍانڪن وٺون. هاڻا! پنهنجي ڪا به آه اوندائي
 نه ٿي. پنهنجي خدمت جو ڪوبه اعتراض نه ٿيو.
 پنهنجي بي قياسي والد صاحب پنهنجي مڃاڻ معلوم
 ڪري نه. منهن جي غم ڪساري نه ڪئي — نه
 جيڪر هيئن التذالي عمر مون کي لڙهه معصيت
 نه ڏني ها. نه هيءَ دنيا جي ڏاڍو زور وٺندڙ منهن
 جي دعوت ڪندڙ پنهنجي هاڻا آه پنهنجو سترگار ۽
 آهنا والد —

(۳)

منهنجي مونس ۽ راحت جان ڏهند جي عادي،
 کي اٽڪل ويهارو کن ڏينهن گذري ويا هئا. مگر
 اڃا منهنجو ماءُ هن سان نه آيو هو. هونئن نه ڏينهن
 ۾ ڏهه دفعا مون وقت ايندي ويندي هئي. مگر نه
 معلوم نه هن وقت پاڙي ۾ رهي مڪري به مون کي
 ڇو ساري ڇڏيو هوائين.

اڄ صبح جو اڃا خواب گاه کان ٻاهر نڪتس ئي
 مس ته منهنجو بدن ڪنهنجي ڀاڪر ۾ اچي ويو. مون
 مضمور اکين کي مٽيندي ڏٺو ته ڏهند جو برف
 وڳ بدن. منهنجي بدن سان ٻوڙ هون. سندس
 صوڳ ۽ سست نگاهي مان گذريل چند ايام جي سرور
 ۽ عيش جو هر ڪلف افسانه چمڪي رهيو هو منهن
 جون شرمائل نگاهون کيس ڏسي خود بخود هيٺ
 ٿي ويون. هن آهستي آهستي آغوش ۾ آڻيندي هئي
 مون کي انڙو زور ڏنو جو سندس حواليءَ جي
 اکين جون اٿي جهيرون منهنجي گذار سيني ۾
 ڪرڻ لڳس. هن پنهنجا مڙ جاني ڇپ منهنجي ڇو
 مان چٽڙائي ڇڏي ته مڙ ڇوڙ ۾! هن ڇو
 حواليءَ جو مٿاڇ جوستان
 ”حواليءَ جو مٿاڇ“

منهنجو سارو بدن شاخ جنا جي مثل لڏڻ
 ڳو ۽ منهن جو پاڻ ان جي گوسپت کان
 تاراد ڪري. ڏوڙي منهنجي آزارگاه ۾ ڪهڙي الدان
 دروازو بند ڪري بلند ڪري پلينگ آهي سمهي ٻس
 ملحق ٺڪر ۾ ٻڌي سوچڻ لڳس ته ”جوانيءَ جو
 محتاج ۽ واه ڪهڙو نه عمدو محتاج آهي. دنيا جي
 محتاجن کان مٿو ۽ سڀني لڏن کان لڏيل ٿر محتاج آهي
 جوانيءَ جو محتاج آهي. دنيا جي سڀني محتاجن سان
 تون منهنجو واس مٿو ڪيو آهي، پر جوانيءَ جو
 محتاج، هي محتاج نه آهي. مون نه ٻڌو آهي. محتاج
 جوانيءَ جو محتاج —

دروازو کول دروازو ناراض ٿي ٻن چاهي دروازو ۽
 دروازو آهي هڪ هٿي چيو —

آئون دروازو کولندي وري وڃي پلينگ ٿي لهي
 ٻس، هو ۽ عالميت سور نگاهن ۽ راهه ٿر ٻن ادائن
 ڪنڌ کي لوڏيندي الدو آهي. سدس سرخ ۽
 ڪنڌ ٿر ٿي جديد ٿرين الدار جو سينگار ۽ لڳس
 ٻن طرز جي آرائش هئي، عشوان شهاب جو اوج
 ٻن شوخي، زبان ۾ جادو، ٻن نه هڪڪاري
 مان مون کي وڌيڪ مسحور ڪري ڇڏيو.

ٻن ٿر ٿر مون کي منهنجي ڪمزور بيماني ڇڏيو
 ٻن هن ايندڙي چيو ۽ هاڻي ملي ٿو ته مون نه اڃ

وري ٿيڻ جادو پٺتارو آهي. مون پنهنجو مڙو ان
جي آغوش ۾ رکندي چيو.

ڪهڙو جادو؟ فيرور؟ هن مون سان گڏ سمهڻي
چيو ”جوانيءَ جو مهٿاج ڏهين ڪهڙو مهٿاج آهي.
مون هن جي گل اي آهستي چماٽ هڻي چيو جوانيءَ
جو مهٿاج، هن کلي منهنجي پٺي هٿن ڀري جهلي
روڙ ڏنو. فيرور هي مهٿاج مٿو، ماڪيءَ کان مصريءَ
کان، لپاٽ کان ۽ هر مهٿاج کان مٿو آهي. مان توکي
ڪهڙن سمجهائي سگهندس، ته اهو مهٿاج ڪهڙو مٿو
آهي، ان مهٿاج جي توکي هن وقت خبر نه پوندي.
پوءِ ڀلا ڪڏهن؟ مون چيو:-

شاديءَ بعد؟ هن کلي مون کي ٻاڪر وڌو!
ڪيڪيائي ڪري مون کي ڪلاٽڻ لڳي، شاديءَ بعد
مون شرم کان ڪنڌ هيٺ ڪيو ۽ پنهنجي ڪمهر سڀي
لي اکين ۾ ڀاڙي ٿري آيو اسين ٻئي هر عمر هراسون
تنهن ڪري اسان کي ملي هڪ ئي وچ ۾ ڪار
ٽڪليف ڪانه ٿيندي هئي. سچ ڀاڄ ته مون کي
ڏهين ٻنن ساعت نه ٿي سرندي هئي، بس ٻنهي
هن کان وڌيڪ ٻي ڪانه وٺندڙ ڪانه هئي، هون
جڏهن مون وقت ايندي هئي تڏهن منهنجي ٻي
جي. ڪوماڻل مڪڙي ٿڙي پوندي هئي، ته نه منهنجي
جو اهڙو حال هوندو هو، جهڙو ٿڙي جي ٻي ٿو ٿو

شيء کان مهر ور ليل السام جو، ڪڏهن هون وٽ ابيدي هئي ۽ ڪڏهن آئون هن وٽ ويدي هيس، اهيئن حياتيءَ جا ڏينها پسر لهندا رهيا آهي. ۽ عمد جو مهارڪ ڏينهن ڦر پيا آهي، گهر گهر ۾ نورور جون امارتون لي رهيون هيون. آخر عيد جو سعيد ڏينهن آيو، آئون به حتي المقدور چڱي لباس ۾ ملبوس ٿي ڏهيد، ڪي عيد مهارڪ جي ڏينها لاه وٽس وٺيس، دفعه مدهجي نظر هڪ لوجوان، رعيا سر وٺند. ماه خدي ٿي ۽ جو بالڪل خوش پوش، خوش اطوار، ممر ٿي ۽ چرپ زبان نظر پئي آيو. اکين ۾ جواني جي مستي ۽ جهري ٿي شهي نور نمايان هوس شايد لبيدي هرلدي ڏهيدو به ڏال هو. ڏهيد سان سڌيده گفتگو ڪري رهيو هو.

آئون اڪدم پدهجي نگاهن ڪي محبوب ڪري پوئتي هٽي لڳس، ”اچ-اچ ميرور اچ ۽ هيءَ مدهجي مامي جو پٽ شفيق احمد آهي. عيد ٿي هون وٽ گهٽ آيو آهي. ڏهيد شفق لاه، رسڏ ڪو. آئون هڪ ٻي طرح خاموش ۽ بي حرڪت رهي ڏهيد جي پوسان وٺيس، هنن جي ساري گفتگو ٻڌندي رهيس، ڏهيد ڪهڙو ئي ڪجهه ٿو ڪيو به. آئون به سندس قيل و قال ۾ شامل ٿيا. ائين هون هڪ ٻي حرف نه ڪجهه، ٻيڪ ٻي سري لافان ڪري

آئون واپس وريس. مگر نه آيس پر مهدي دل ۾
 اڃ هڪ ٿيون التلاپ ٻڌا ئي واپس ڇو وري هن
 وٽ ويس، ليڪن هن دفعي ٿو آيل مهمان مولڪي
 اهڙو مستور ڪيو، جو آئون زياده عرصو ماڻ ڪري
 نه سگهيس ۽ ساڻس اهڙي طرح گفتگو ڪرڻا لڳس
 جو گوياڪ ورهن کان وٺي لڏڻ ۾ واقف آهيون. شام
 جي وقت اسين ٿي گذري سگهيا پر واپسون، عهد
 جي ٽڪري ڪيل هڪ ڏانڊسپ رومان هو. عشق جو
 راز وٺمار، پوس ۽ ڪٽار جي چلولائي، اکين جا اشارا
 جن جي مسڪراھت، رقاصن جو ٽپڪو عمارتن جا
 داد، عاشق جا فریاد ۽ معشوق جا ماڻا، واه ۽ ڪيل
 جو اهڙو رومان هڪ نه جوان دوشيزه جي دل تي
 ڪهڙو اثر وجهندو. ان جي شرح جي ضرورت ٿي
 سڄي جهان. ليڪن ايترو ضرور چوندس ته سڄي عالمي عشق
 ۽ محبت جو بڻي پر پوءِ سبق سڀڪار ٻڌڻ آهي، هن
 جي هر هڪ سڀن عشق ۽ محبت جو خوش ٻڌا ڪندڻ
 آهي. سڄي جهان تي آهي جا هڪ معصوم دل کي پورا
 سياهي ۽ جو داغ لڳائي ٿي، هن جو هر هڪ ٻڌو
 بي حمالي ۽ بي شرميءَ سان ٻڌل ٿي ٿو. ڪو به
 فرد ۽ ڪا به زال سڄي جهان مان بغير گناه جي سبق سکڻ
 کان واپس ٿي وري، سڄي جهان هڪ اها چوڌواري
 آهي جنهن جي آڙ ۾ ڪنهن گناه ڪيا وڃن ٿا سڄي جهان

جو ٻيو نالو بد معاشي ۽ بي حياتي ۽ جو اڏو آهي .
 سڏجڻ جي هر هڪ آڪاڻي جو ڪيترو حصو سمايو
 هر ڪن جو مجموعو ٿئي ٿو . سڏجڻ آهي جا دل مان
 ايمان ۽ اکين مان شرم ڪڍي آي ، دنيا ۾ جيڪي
 به بي حياتون ۽ بد معاشيون آهن ٿيون ، تن جو مرڪز
 سڏجڻ آهي . سڏجڻ واري فاحش دامن جي مطلب جو
 ذريعو آهي . سڏجڻ جا ڪارناما الهه کان ٻيو جن کي
 مهدي لڳ ڏنائين ۽ نظر آو ٿي . سڏجڻ جي ذريعو
 ٻيو آهي ته ڪيترائي ڪنهن عزتمندن جي عزت تي
 ڏاڍا لڳندا رهن ٿا . مطلب ته سڏجڻ هو ٿي ٻيا فاحش
 ڏاڍا دنيا ٿي ٿين ، خدا جو قسم آهي آئون ته سڏجڻ
 ڏسندڙ سڏي اهڙي نه هون ۽ مس ٿي ويس جو
 ٻاهر نه هڻ ڪم جي هٿ وٺڻ خود آئون آهيان ۽
 آئون ئي رومان جي دلاوي ڏيان ۽ داد عورت ڏيندي
 ٿي رهيان . مهديون اکيون نه برابر ٿي رهنديون
 پر تصور هڪ اهڙي بستي ۽ روجي بههاري
 جتي رڳو حسن ۽ عشق جو راز دنيا ۽ معيشت جو
 جلوه هو . مگر اوچتو مهديو اهو سارو تصور
 ڇڏي ۽ زبردستي ٿي ويا ، ڏاڍا شوق جون
 ٻئي ٻاهون مهدي کڻي کي ڪهرو ڪري رهنديون
 آهن ۽ هن جا ڏکيندڙ هڪ مهدي چالي ٻن سالن
 من ٿيندا رهن ٿا ، آئون هوش ۽ آئين ، مون ڪٿي

هن جي ان حرڪت تان آڪس لڳي وئي. مان هن جي
 ٻانهن کي اڇلائي ٿورو پري لي. اٿس. اڇر ٻردي
 رهي. مگر دل ڏڙڪي و بدن ڏڪي رهيو هو.
 ڪل جو باقاعص حصر همڪاري بي لطف ٿي ويو.
 سڏي ما تان ورندي. وات تي مون ڪجهه به نه
 ڳالهائڻ. الهيءَ اضطراب ۾ رهيس ته خبر ناهي ته
 هاڻي منهنجي زندگيءَ ۾ ڪهڙو انقلاب ٿي رهيو آهي
 ”دهيد“ مونسان ڪهڙو ئي ڳالهائڻ جي ڪئي، پر
 آئون مٿي جي سوز جو بهالو ڪري لڪڙو گهر ڏانهن
 هلڻ لڳس. گهر ڏانهن وڃڻ وقت شفيق منهنجي پهرن
 تي ڪري ويو، ٻانهن نه هن کي مون تي ڪاوڙ
 آهي. ”ٿورو مون کي معاف ڪر، مون گستاخي
 ڪئي آهي هن چيو“ ”بي شرمه بهي حما ۽ توکي
 شرم ٿيو اچي ڇڏ مون کي“ مون منهنجي پهرن کي
 اڇلائي ڇڏو. آئون سڌو اچي منهنجي ڪت تي سهڻي
 پيس. ٿوري دير بعد ”دهيد آئي. مون کيس
 ان حرڪت جي ماجر ٻڌائي، هن به مون کان معافي
 گهري. ٿوريءَ دير بعد جڏهن منهنجي اها هٿرادو
 ڪاوڙ ٿي، تڏهن هوءُ چوڻ لڳي ته ”معي هروڻ پيارو
 به ڇا ڪري. تڏهن جو حسن ۽ جواني اهڙي آهي جو
 ڏسڻ سان طبيعت قابو ۾ رهي ٿي. هو اهو ڪو
 سوجوان مرد آهي. پر آئون عورت آهيان

به دل چري ٿي ته سڌائين ٿوڪي پنهنجي پاڪر
 ۾ جهلو وٺي ههان - اهڙن چئي مون کي پنهنجي
 خالي ۾ آڻي ڏي زور ڏنائين هڪ لمهي ۾ ترلي
 لمهي جي تيز روشني منهنجي جسم ۾ رقص ڪرڻ
 لڳي - مون به اسرط حيا کان پنهنجو مٿو کڻي
 الھي ڪڇ ۾ اڪو - ٿوري دير بعد مون کي ٿله
 جي گهرت محسوس ٿي - نه ڄاڻان ته ڏهيد
 ڪيڏي مهل منهنجي ڪري مان وٺي هلي .
 اڄ صبح جو ابتدائي حسب معمول آلوده جي
 سامهون وٺس - پر پٺيان گيسو، رخسان جي افسردگي
 تي چالين پيا هئا. تير خواب اکيون، صورت آلوده
 ٿي - لڌامف ۾ پر پٺائيءَ جو تلخ احساس منهنجي
 اعصاب ۾ ڊوڙي ويا - سامهون ٻيل ڪري - ٿي
 وئي - ۽ چمڙي ۾ همس زندگي چاهي ؟ هڪ
 خواب - جنهن ۾ انسان اهڙا سوين منظر ڏسي ٿو -
 جوان جي تصور ۾ نه اچي سگهندا - هزارين اهڙا
 واقعا همدا ڪري ٿو - جو ڪڏهن ان جي وهر ۾ به
 نه آيل هوندا - ڪن جي ياد آهسته آهسته دل کان
 منسوخ ٿو وڃي - ليڪن بعضي اهڙا به ڳالهون ۾ -
 لاش الھي دل تي منڻش ٿئي ٿو، جو زماني جو
 انقلاب ان کي تبديل ڪرڻ جي بجاءِ زياده زماڻن
 ڪري ٿو، منهن جي زندگي به اهڙي حيا سوز

واقعات کان لهر ۾ آه. جنهن کي انقلاب زمان زمان
نمايان ڪري ٿو.

هاه هيءَ منهن جي زندگي! ڇا منهن جي لاءِ
هن وسيع ڪائنات ۾ ڪاڻي اهڙي رضا موجود ناهي
جنهن ۾ سڪون ۽ راحت سان ساهه کڻي سگهان. ۽
ڪو به اهڙو دستور نٿو سڃاڻي جو هن گناهين جي دنيا
کان ڪو بهين دور وڃي ٿي تنهن زندگي ۾ سر ڪريان.
آئون پنهنجو پاڻ ڪنهن ناپاڪ آغوش ۾ ڏاڍو نٿي
گهران. مان پنهنجو جوانيءَ جو خزانو. ڪنهن ڇوڙ
جي نقصان لائق نٿي گهران. مان پنهنجي حوالدان جي
لنگ و ٽاموس حاڪم ۾ ملائڪا نٿي گهران. مان
فاحص ۽ بدڪار نه ٿيندس. مان پاڻ کي اولهيءَ کان
نه ڪيرائيندس. مان هڪ مهذب غار جي ڪمڙي
نٿي اچي بيملي آهيان. هڪ ڪٽاڻي وڏائي سان.
ان ۾ ڪرندس. ڪري پس نه پوءِ نڪرڻ مهڪڻ
ٿي ٻولندو. خدا را مون کي ڪو بهائي. آهي ڪڙو
جو منهن جي دستڪري ڪري.؟ مون کي جوانيءَ
جا هزارين جدا ڇڪي رهيا آهن. اوڏاڏاڏا ڇڪي
جنهن کي مذهب گناه چيو آهي ”گناهين جي دنيا ۾
ويندس ڇا؟ ڇا پاڻ کي ملائڪا جي لائق بنائيندس
ڇا؟ ڇا پاڻ کي بدڪار ۽ بي حيا ۽ فاحش عورت
نالو رکائيندس ڇا؟ نه. آئون بدڪار نه ٿيندس

ٺيڪ منهنجي زاهد فراب ادا ڪن ڪري حشر ۾ ڀريءَ
 نگاه سان ڏسي ٿو. منهن جي هر هڪ ٿاڙ ٿي ۽
 معذرتي عفو ٿي هزار هزار ڄاڻ سان ٺهاري ٿو.
 ڪن اڃا ته منهنجي وجود ۾ ان جي لاءِ هڪ طرف
 محاشات جو ٺاڪو ڇڏو ڇاڳي ٿو. اڃا ته آئون
 ان جي هر هڪ التجا ڪي ٻي رحمت سان ارڪرايو
 ٿي ڇڏيان. پر ڪيتر وقت اهو ڪندس. منهنجي
 ڇاڳي دل هن کي ياد ڪري ٿي. منهنجي دل ۾
 ان جي بهار جو ٺاڪو ڇڏيو ڇاڳي ٿو. هڪ ٺاهي ته
 ڪڏهن ته ڪڏهن ان جي دلي ڪشش منهن جي
 تصور ۾ دل کي ڪي داغدار بڻائي ۽ مصيبت آموزي
 بيمار ۾ ڪامياب ٿي خواهش آه ته
 ڪر منهن جي سانس شادي ٿي. آئون هن کي - هو
 ان کي ڪهري ٿو. ڪهڙي ته دل کي بهتر بنهي
 ٿي. پر اها به منهنجي وس جي ڳالهه ڪانهي.
 دل بزرگوار جي ڪن ٿي اهڙي ڳالهه وجهڻ،
 پاڪ ڪنهن قتل دل ٿي لوڻ هارڻ آهي.
 پر اها ڳالهه ڪڏهن ته ته مڃندو، اٿو منهن
 جي رحمت ٿي دوباره ٺهراءُ هاريو ويندو. آه!
 ڪي ۽ خوند ڪرڻون، ٻارها منهن جي ساه
 ٿي ۽ ۽ هر مان لڌي ٿي ٺاهڻ ڪندي ڪڍي
 ٿي. روشن صبح ۽ مسرور چاندن جون هزار ٻوليون

۱۳۸ منسب اعشي دري ساڻي

منهنجي مظلوم حال تي مسڪرائڻي رهجي واريون
پر اڃا منهنجي هن ويران زندگيءَ ۾ ڏرو به ڪنهن
نه ٿيو. آئون انهيءَ خيال ۽ فڪر ۾ منهن جي ڪمري
۾ ارد گرد ڦرڻ لڳس. منهن جي ڪمري جي اتر
واري دريءَ کان جهالي وجهي ٻاهر ڏٺو ته سامهون
دستي تي هن کي پهل ڏٺو. مون دري بند ڪئي
ڪلاڪ ٽيڊ کان پوءِ وري دري کولي ڏٺو ته اڃان
به هو پيلو هو. اهو ئيءَ طرح ڪيترائي دفعا دري
کوليم ۽ بند ڪيم مگر هن کي ساڳي حال ۾ پهل
ڏٺو ته منهن گذري ويو منهن اولڙاهي ٿي وئي هو
منهن جي دري ڏانهن ملهجي لڪاڪن سان لڪيندو
وايو هليو — وارو هليو پر منهن جي دل پرڳڻنهن
جو هڪ وڏو مڪمل ٻيا ڪري ويو. منهن جي
طبعيت ۾ وري بصر انقلاب پيدا ٿيو. جذبات
۽ خيالات جي شورش ۽ هڪدم آرائي. منهن جي
دل ۽ دماغ جي مڪون ڪي رڙ واري ڪري
جڙو. ان جي مابوس ادائين مون تي
اڄ اهڙو جادو هاتي ڇڏيو ته منهن جي دل
بي اختيار ان جي لاءِ ماضي بي آب مثل اڻڦڻا لڳس
مون سامهون پهل ڪتب ڪئي. اهو ته هن جي مطالع
سان ڪجهه دل کي پر پاياب لڪين ڪا به اب نه ٿيس
جذبات ۽ خيالات جو جهڪو طوفان اهو به هٿين

نه ٿيو. ڪتاب رکي ڌري کولي اوڏالهن ڏٺو.
 جيڏالهن ڏينهن جو اٽل هو. رات اولداهي هئي.
 سواءِ ٿاڙيڪي جي ٻيو ڪجهه به ڏسڻ به نه آيو.
 هوڏالهن هوڏالهن هلا لڳس. پالمر نه ڪنهن به
 ڪنهن نموني به هن جو خيال دل ما نڪري، ليڪن
 اهوئي نه آيو. جيڏالهن وڃان ٿوڏالهن جذبات جو
 هڪدم ۽ خيالات جو هجوم تعاقب ڪندو رهيو. تن
 جو رات جو ٽيون حصو ان فڪر به ارڏوڏ ٿرڏي
 گذري ويو. مان هن کي ديوانن جان سڏڻ لڳس.
 ديبدر ڏالهن تي دلير دل ويڙهي آءُ سگهو
 ٿيا الم ايداء الصدر پر زار آءُ سگهو
 وئي اوڻ ٿي رات گذري ڏينهن گذريو ٿي ڏکڻ
 آ اکڻ ڪيڙي سدا اختر ڪاري آءُ سگهو
 مريض

هن سڏ نه ڏنو لفظ جي مٿس آرائي به ڪل به
 تاب ناهو. تصور رات جي هڪدم ساريءَ هڪ لمح
 به من تيار ڪندي به لمح به ان منظر کي ٺاهندي
 رهي ٿي. آئون خواب ۽ بيداريءَ جي درميان
 اٽل ٿي ٿرڏي رهيس، ڪڏهن ڏسان نه ڪنهن
 سڏان چڱي جي ڪاري اي اسين يعني هڪ هڪ
 به ڏئي. رهاڻ ڪري رهيا آهن. ڪڏهن
 معلوم ٿئي ڪريان ته هو ڪنهن چار هڪ ستر ٿيو

آهي، آئون ستر ڏند جي طرح عالم دريغ حسن جي
 ناهي پر گهر آهيان، ڪڏهن وري اهڙن مهوس
 پئي ڪرڻو ته هو هڪ اولهيءَ ماڙيءَ جي آخري
 طبقي تي ويٺو آهي، آئون شاهون پهندي گهر ۾
 ه سٺل آهيان، هو مون کي هڪ ادائي دلنوار سان
 مون کي سڏي رهي آهي، مون وٽس پهچڻ جي
 هر ممڪن ڪوشش ڪئي آهي، لڪن آئون ڪنهن
 طرح ڪامياب نه ٿي آهيان، بالآخر آئون لڪجي
 هن جي ماڙيءَ جي هيٺان هڪ ڪوه جي ڪناري تي
 اچي ويٺي آهيان، هيٺ هر آهستي آهستي لهي
 اچي منهنجي پهلوءَ ۾ ويٺو آهي. اچالڪ ڪنهن جي
 آواز تي هو چرڪ ڏيئي اٿي ٿو ۽ آئون ان ڪوه
 جي اُوي ۾ ڪري اوان ٿي، ايتري ۾ چرڪ پري
 پلنگه تي اٿي ويٺس، دوش تي هيٺاهن هو ڏانهن
 ٺاهڻ لڳس منهنجو بدن ٽڙڪي رهيو هو، ڏنر نه
 آفتاب عالمتاب هاڻي ڀردي افق کان ٻاهر لڪڻ لڳي
 هو، باد سحر جا هڪ اثر ۽ خوش خرام جهولڪا دم
 همسلي جي مثل جان لڙائي ۽ حيات طواري ڪندا
 رهيا ٿي. طائران چمن جا ملا ملا ڪيم ۽ سر پلا آواز
 ڪوش ڪندا ٿي رهيا هئا. آئون آهسته آهسته ڪر
 موڙيندي منهنجي پلنگ تان اٿس ۽ مختصر نموني
 آواز ڪري منهن جي ڪمري واري دري کولي

ويهي ۽ هيس، ڀالهر ۾ هو ڄائو ته منهنجي هي ڄاڻ ۾ رڃان
 آيا لاءِ سامهون گهٽي ۽ پراڻي بهندون ليڪن سڄي
 معنيٰ ڇڏيندو آيو ۽ هو نه آيو، مون کي اندر ۾ اوچ
 وڃ لڳي وئي. آئون بلڪل بيمتاب ٿي پيس، لاچار
 گهر کان ٻاهر نڪري، شهر جي ٻاهرئين پاسي هڪ
 چمهي ڏانهن هليس. چمهي جي ٻاٽيءَ جون چوٽيون
 هڪ ٻئي سان لڳي هڪ سماع سرور ٿيندو ٿيو
 ڪنڊيون ڏهون ٿي. آفتاب جا ڀرين ڪرڻا شفاف
 ٻاٽيءَ جي سظم تي طلائي ورق ڇنڊيندا رهيا ٿي
 چمهي جي چوٽي جهنگلي ٻولن جا ٿيندا ٿيندا جهنگيا
 ڪنهن ڪوهستاني دونهن جي طرح سايون چاڌريون
 ٻيون. دلڪش ڏيکاءُ ڏسي رهيا هئا. هي سادو
 منظر ڪنهن چاڌرڪ دست ۽ استاد ڪامل صناع
 جو شاهڪار معلوم ٿي رهيو هو. آئون ان منظر ۾
 مان کسب ڪم ۽ سرور جي گذرڻ ڪري رهي
 هيس. ٻاٽيءَ جون هلڪيون هلڪيون لهرون ٻاٽ ۾
 ڳرائي ٻاٽو. هڪ ٻئي جي آغوش ۾ جذب ٿيندا
 رهندون ٿي. مون دل ٿي دل ۾ چيو ته شوق جو
 حرف ۽ مهر و غمار حسن به منهنجي ۾ سڪون ۽ بي
 آزار دل ۾ انهن جذب ٿيندو رهي آو. مان ٻاٽيءَ
 ۾ پئي ٻهر وجهي هئي ۽ بيت آهسته آهسته
 جهونڪارڻ لڳس.

مھربان ملڻو ۽ ٻول ٻولي ٿيڻ ٿيڻو ڪيو
 ڏيڻ، دل ڏيڻا مڻدي ڪئي ۽ مھربان چوري الم
 مھربان

اڃا اڃا مھربان مھربان ڪيو ۽ ٻولي ٿيڻو ڪيو
 مھربان جو ٻولي ٿيڻو ڪيو ۽ مھربان وڌائي ڏنو ۽
 مھربان کي مھربان ٻولي ڏنو ۽ آئون به اختيار ٿيڻو ڪيو
 مھربان دل ڏيڻا سان ڏيڻو ڪيو ۽ مھربان لکائون
 خود بخود مھربان ٿي ويا ۽ آئون مھربان ٿي مھربان
 ڪندڙ مھربان ڪيو ۽ مھربان جي آڱرين سان مھربان ڪيو
 مھربان مھربان ۽ مھربان ۽ مھربان سان ڪاڏا ڳالها ٿيڻا؟
 مھربان مھربان ڪيو ۽ مھربان ۽ مھربان ۽ مھربان ۽

آئون مھربان جي آڱرين کي ٺڪاڻ ڪندڙ ۽
 مھربان مھربان ۽ مھربان ۽ مھربان ڪيڏا مھربان
 مھربان ۽ مھربان ۽ مھربان ۽ مھربان ۽

۽ آئون مھربان قصور وار آهيان ۽ مھربان ۽ مھربان
 توکي مھربان مھربان ڏي مھربان ۽ مھربان آهيان جا
 زاهد جي نظرن ۾ مھربان جي دل ڏيڻو ڪيو ۽ مھربان
 ۽ مھربان ۽ آئون مھربان آهيان مھربان دل ڏيڻو ڪيو
 کان ٺڪري وئي آهي ۽ مھربان کي ٺڪرڻ ۽ مھربان
 ٺڪرڻ ٿي ٺڪرڻ ۽ مھربان مان مھربان مھربان جي
 ٺڪرڻ ۽ مھربان ۽ مھربان ۽ مھربان ۽ مھربان ۽

ٻڌڻ تي زحر ڪر ۽ ائين چئي هو ۽ مال سان ڳوڙها
اڳوڻ لڳو.

آئون هڪ ٻي جي نموني صاف ۽ ساڳي ٻئي
هوس. پر منهنجي دل ۾ به جذبات ۽ خيالات جو
ٻيون نلاظر پراڻي ويو ”نهنجو ڇا خيال آهي؟
مون چيو.

ڇا خيال؟ تون اڃا به منهنجي ماجر معلوم ڪري
نٿو سمجهي آهين ڇا؟ ايترو سادو عقل. هن ڪجهه
پڇي ۽ سان چيو.

”مگر ڪجهه اڳ پوءِ جو به خيال ڪري مون
هن کي ٺاهڻ لاءِ نموني پرڇيو.

اڳ پوءِ جو خيال! ڇا مهيت نه ڪو اڳ پوءِ
جو خيال سوچيندي آهي ڇا؟ هن چيو.

مگر تون مون کي ڪيترو ٿو گهرين؟ مون چيو
مان توکي دلها جي هر ڇيڙ کان وڌيڪ ٿو
گهران. توکان سواءِ منهنجي زندگي بڪار آهي
۽ منهنجي جان جي جان آهين، مان پنهنجي ساه
ٻڌڻ به هزار ٻار توکي وڌيڪ گهرندو آهيان، ته کي
پنهنجي اکين جو ٿورو ڊل جو سرور سمجهندو آهيان
تون کي تو سان ايتري مهيت آهي. جهري نه ڇڪور
تي ڇڏ سان، نه ٿاڙي کي منهن سان آهي، منهن
جي تمام دل نهنجي ئي مهيت سان ٽٽار آهي.

منهن جي بدن جي هر هڪ رڳو پر ٿيندي مهين
 دوزي رهي آهي، مان توکي ڇا ٻڌايان ته ته کي
 مان ڪهڙو آو ڪهان —

مگر ان ڇا مان نه ٿيندي اها مهين

ڪهڙو وقت هيندي. اچا اچا ل ٻائي ٻي

کان پوءِ دريا ٿي منهن به نه ڪندو آهي، ٻو کان

پوءِ لڏاڻا طعام کي نه ڇڏي ٿو آهي، ٻو کان

گل مان واس وٺي. پوءِ کيس ڪوهي. ڪمائي ڇڏيندو

آهي، اڪثر مود به اڻوڃو، عودن کي ٻڌندي

ٿاڻائي. اوه هن جو مٿاڇو ڇوڙي الڳ جي ڪوئي

والگي هن کي ڦٽو ڪري ڇڏيندا آهن. هو سمجهندا

آهن ته عورت هڪ والد ٻڪو آهي. جنهن کي ضرورت

وقت ڪمائي پوءِ ڪنهن ڪندو پر ڦٽو ڪري ڇڏي.

مهين وڪڻا سولي آهي، امڪن مهين کي لڳائي

اڻوڪو آهي. مهين واري سان نه رڳو سمج ٿي سان

ٿو آهي. نه. وليءَ نه هن سان گڏ رهيو آهي

ان ڪري مهين صلاح آهي ته مون ان ڳالهه سان

لهي ڇڏ، هر ڏيندو مون کي نه باد ڪرڻ جو عادي

نه بڻجي. مٿس هن کي چيو —

• هر روز: ٿيندي حليقن برابر سڃي آه، امڪن

دنيا ۾ نه سڃي ٻي وڃا آهن نه وڃاڻاڻا آهن مهين

مهين کي آزماءَ، مان اميد نه ٿيندي هر ادا ٿي

جاليون قربان ڪندو رهندس، مهين نظر

ٺوڪاڻ سوڌا ٻيو سڀ هجڻ آهي، جنهن ڏينهن کان
 مون ٺوڪي ڏٺو آهي، تنهن ڏينهن کان وٺي دنيا جا
 ٻيا حصا مون کي ڏيڻ نظر اچي رهيا آهن، مان
 هينئر ٺوڪي ڪاٺ جو پتلو نظر اچي رهيو آهيان۔
 مگر پنهنجي مذهب جي ڪسوٽيءَ مان مون ڪي
 پرکي ڏس ٿو مان سون جو جسم ثابت ٿيندس۔
 مان تو سان ٺهائيندس۔ ايتري وقت تائين ٺهائيندس
 جيتري وقت تائين هن جسم ۾ جان هوندي۔ مون
 پنهنجي جسم جو ڀاڄو ڪري مون سمجهان ٿو مان اوڪاڻ
 ڪونه به حال ۾ جدا ٿي ٿو۔ مگر پندس، پنهنجي وفائي
 ٺوڪاڻ بي وفائيءَ جو لفظ ئي وساري ڇڏيندي۔
 دنيا ڇا به ڪري۔ ڪونه به ٿئي۔ مگر مان پنهنجي
 رهنديس۔ آئون پنهنجي لاءِ سڀ ڪجهه قربان ڪرڻ
 جي لاءِ تيار آهيان، ڇو ته منهنجي کان سوچو و۔ سڄي
 کان ڪرڻو۔ دوياءَ کان بولد جدا ٿي ٿو۔ ڪونهدي۔
 تنهن آئون به ٺوڪاڻ جدا ٿي ٿو۔ ڪونهديس ٺوڪاڻ
 چنڊ آهن پنهنجي مان روشني ٿي رهنديس ٺوڪاڻ
 ها۔ سار آهن پنهنجو مان آواز ٿي رهنديس، مان
 ان سان ڪڏهن به بي وفائي نه ڪندس مون کي
 پنهنجي الهه وٽ مڪمل جو قسم مان ٺوڪي نه
 سارينديس، نه آئون تو سان بي وفائي ڪندس۔
 پنهنجي دل ڏوڪهاريءَ کان صاف ۽ پاڪ آهي۔

پرست جي تصويرن ڪري ڪو ماڻهو رهيون هون
 هڪ اڇو ڇوڪرو جنهن ۾ لکيس ۽ پاڪائي جو خون
 ڏوڏو ڏو ڏو، سو ڪنهن نادرست بدن سان ڀر ڏنو
 ڪرڻ ڪري متحير ٿيڻ لڳو، ۽ چند ايامن کان اڳ
 ٻاهر ٺڪيس. اڄ به ڇوڪري جي هٿ تي منهنجو
 ضمير مون کي ملامت ڪندو رهيو، مون کي نهايت
 بدامني ۽ پيڇيائي وڙهي وئي، پاڻي پاڻ تي لٽي
 ڪرڻ لڳس، يا الله آئون ڏٺو ۽ خوار ٿي رهيو
 سڀ ۾ ڪران ٿي، تون منهنجي دستڪري ڪر.
 مون کي اڃا به کان بچاء. مان هاڻي هرگز ٻاهر نه
 اڪر ٿيس. تان جو ڪيترا ڏينهن گذري ويا
 اڄ ڏهنهه، مون وٽ آئي.

”تون نه سڌائين ستري ۾ ويڙهي، ٻئي آهون
 آهي نه خبر: هاڻي نه ٻاهر جهمي ٿي به سهر ۽
 نڪري جي لاءِ ڪانه اچن، اٽ، اٽي هليون، اٽ، اٽ
 هن خلوص محبت سان چيو، مون مٿي جي سور
 جو بهالو ڪيو، پر هن هڪ به نه ٻڌي — ٻانهن کان
 وٺي مون کي ڪڍو ڪيائين — مزوڊ اڪار، خلاف
 اخلاق ۽ انسانيت هو، انڪري مجبوراً آئون ساڻس
 گڏجي جهمي ٿي ويس، اوچتو شوق نه آئي آهي
 ٺڪيس، هن جو چهرو بلڪل اندر ڏٺو ۽ ڪو ماڻهو نه

واپس ڪم - آئون ۽ ٺهيندڙ ڄمڻي تان چوڻ ٿي
ڪري واپس ۽ رڳو سون —

اسان جي ڪاھ ڪاھ اھ طرح ملاقات ٿيندي رھي
 آي، ليڪن اڃا تائين جي اڄ ماڪ ڪاھ لاهي سگھندي
 اسان جي عهد ٻي ٿي ڪندي رھي۔ ليڪن
 ڪو به اهڙو موقعو نه ملي، جنهن ۾ اسين پنهنجي
 زندگي رائل ڪريون، مون ٻارها دل کي قابو رکڻ
 جو عزم نه ڪيو۔ پر دل تي به ڪنهن وس هائڻ
 منهنجو پاڪوڙو عهد به پائيءَ جي ان جي ٿي
 نهن جي مثل آي هو، جي ڄمڻي قدر جلد ان
 نه اوڙي قدر وري جلد ممدوم آهن، يا جن کي
 وري هئا جو هڪ هڪ معمولي جو هو ئسي
 ڪري ڇڏي۔ اهڙيءَ طرح ٿڌي ٿڌي ڪي
 ٽينهر ڪڍري ويا۔ مهيت جو ساڻ ۾ ٻو ٿيندو رهيو۔
 هڪدم ئي شهر جي ٻاهران ملڻ جو انهار ٻڌوسون۔
 مقرر وقت تي آئون هڪ محرم ڊاڪٽر چنڊي چنڊي اوڏا آهن
 رواني آيس۔ منهنجي دل دور سان ٽڙڪي رهي
 هئي۔ هو مون کان اڳي ئي موجود هو، ساڻون
 هڪ وٽن جو جهڳٽو هو۔ اسين هڪ هڪ ٻئي
 تي وڃي ويٺاسون، چوڌاري ٿوري ٿوري ساوڪ
 نظر اچي رهي هئي، اسين ٻئي هڪ ڪهڙي جي
 چادر وجهائون، ان تي ويهي ويٺاسون۔ شفيق ان وقت

بلڪل خاموش محسوس ٿيڻ شروع ٿي وڃي ٿو.
 آئون به اڃا خود وقت ٿي ويس. هن پنهنجون اکيون
 بند ڪري اکين سان ملائون، واه! ڇا ٻڌايان ته ان جي
 اکين ۾ ان وقت ڇا ڇا هو؟ هيٺ جو چٽڪل ساغر
 هو. حسن جو تسخير ڪن سگهو هو، جذبات جو هر جوش
 دريافت هو، آئون سراپاءِ هم شوق ڏسندي رهيس،
 پرواري چمڪي جي چوٽي جو واولهه ڇيڙو لنگهه، جنگل
 جو دلڪش نظر، پر فضا مٿان، غوش رها سمان.
 ٿوري ٿوري چالڊني رات، شفيق ٻي موجودگي.
 آئون اڃا خود رهندي، جي عالم ۾ ان ڪندا ٿو
 ڪي، ڪڏهن پنهنجي شفيق ڪي ڏسندي رهيس.
 مون پنهنجون بالهون هڏي ڪرڻ ۾ حائل ڪيون،
 هن پنهنجي پيماني چٽي. اشتهائي ذوق کان ان
 جو چهره واري ٿي لڳو. مون ٿي به پنهنجي
 طاري ٿي لڳي، ساهه لڪڙو ٿي لڳو ٿي به پنهنجي
 جو رهنه وٺڻ کان لڪڙي وڌو، رهنه ۾ رهنه جو
 ساغر چٽڪي ٿي. محسوس ٿي سگهي ٿي ٿي.
 رات باقي ڪا رهي ناهي. اسان هڪ سر ڏانهن ٿي
 هڪ ٻئي کان جدا ٿيڻ.

اهڙي طرح الجار کان ٿي ٿي، حالات کان ٿي
 پرواهه. دنيا جي ٿي لڳاهه جو به ٿي ٿي ٿي
 هٿيون. ٿي عمق جو داد ٿي. هر ڪنهن رات

آوار ۾ مست - حال ۽ استعمال جي خبر کان پوءِ خبر -
 آڱار مهيت جو عملي طريقو شروع، جنهن جي لطف
 اندوزين کان پوءِ دنيا آخرت کي وساري غافل ٿي
 رهيا هئاسون - آسمان کي اسان جي مهيت ٿي رشڪ
 اچي ويو، اوجيتو ڪوڙ ٿي - دجلي جهڪي - ۽ درآ
 مينهن - هن جي مهيت کي ٿنائين جي لاءِ ٻوڙ شور
 سان وسڻ لڳو، جهنگل جون ڪڏون ڪوٻا، ۽ اٻيون
 سڀ ڀاڱي سان پر جي ويون مينهن جو ڀاڱي واديءَ
 سان ڪڙ ڪڙ ڪري وهڻ لڳو - سسڻان فضا ۾ ڪوڙ
 ۽ گهمسان ايدا ٿي ويو، هن دودادڪو حالت
 کي ڏسي - اسان جو اڪيون به مينهن سان ڪڙ
 وسڻ لڳيون - اسان جي مهيت جو لاش هڪ ئي
 جهلڪ سان اٿي پيو - دجلي اسان جي وحشي حالت
 تي کلي ڏهي هئي - ڪوڙ اسان جي حاسدن کي
 اٿاري ڏهي هئي پر سبب جو پوڻ - هڪ خوشيءَ
 جو باعث آهي - مگر هن پر سبب جي هر هڪ ٻوند
 باد جو، شعبي وانگي اسان کي ساڙي ڏهي هئي -
 هيءَ مينهن - اسان جي لاءِ مالم جو مينهن هو،
 اسان کي چو طرف اولڏاهي اولڏاه نظر اچي ڏهي
 هئي، ڦرورڙه - قدرت جو ٺهڻ ٺارل ٿي رهيو آهي -
 عيش ۽ ترڪيب جون ڪهاڻيون اڄ موڪلائي رهيون
 هن ڏکيندڙ آواز ۾ چيو -

بس مڊهجا شفيق - ڏينهن کان پوءِ رات - وصل
 کان بعد جدائي پاڻ ۾ لازم ملزوم آهن هن
 صبح جي مينهن لڻڪ مڊهجن کي مينهن ڏيڻ
 جي لاءِ پاڻ کي تيار ڪيو. اسين آهسته آهسته
 شهر ڏانهن هلڻ لڳاسون. اسان جا سڀ ڪپڙا پاڻي ۾
 پسي پيا هئا. بدن ڪجهه خوف ۽ هراس ۾ ڪجهه
 برسات جي سرديءَ جي سبب کان ڏکي رهيو هو.
 اسين شهر ۾ - ي هڪ گهٽيءَ ۾ موڪلائي پنهنجي
 پنهنجي گهر ڏانهن روانو ٿياسون. اسان جي گهر جي
 پتي پري رهي هئي. آئون ڏکيندي ڏکيندي وڃي ڪو پرڳڙهه
 گهر جا - سڀ پاڻي هڪ هنڌ جمع ٿيا هئا، "لالا آئي چوري
 آئون ڪيڏانهن ڪم ٿي وئي هونئن؟" پنهنجي پيءُ مون
 کي اٽڪي ڏيئي ڇڏيو.
 "ڏهينءَ جي طبع ڇاڪ نه هئي. ان جي طبع
 پرسيءَ لاءِ وٺس وئي هيس. مٿان مينهن پئجي ويو.
 مون نمالي آواز ڇڏيو.
 "هان! تون ڏهينءَ وٽ وئي هونئن؟ ڪهڙي
 بهل وئي هونئڙيءَ. ڪير توکي سڏڻ آيو هو؟ تون
 طبع پرسيءَ وٽي ڪرين. هن طنز آڇيو.
 "هن جي ملازم سڏڻ آئي هئي. آئون هن جي
 گهر ۾ موجود هوس. مون ڪجهه چالاڪيءَ
 سان ڇڏيو.

هن جي گهر ۾ موجود هونئن. - منهنجي ڳل اي
 هڪ لڙ رسو ٿي ويو، ۽ ٻي شق ي حما، بدڪار
 چوري، ڇاڀندي اٿي مٿن، باقي منهنجي ٻچڻ جو
 ضرور هو. - ذهين جي گهر ۾، اسن هن کان اڳي -
 ذهين جو گهر - سهر پاڙو - سڄي شهر جون گهڻيون -
 ڳولي - مان ڪي نرياد ۽ رسوا ڪري آيا آهن،
 اسان کي معام ٿي ويو. - نه لون ۽ شفق ڪنهن
 پاسي وٺل هئا، ڇاڪاڻ ته هو به هن وقت تائين
 گهر ۾ موجود ڪونهي، منهنجو هڪ هٿ ٽٽل ۽
 علاج ڪريان ٿو. - منهنجي پيءُ به -

آئون عالم اسعد هاب ۽ واٽون والڪي ڪنڊ هٿ
 ڪري وٺي هس، منهنجي چهر جو خون خهڪ ٿي
 ويو، دماغ ڇڪر کائي ويو، گذشت ايام جون سڀ
 ڪاروايون، اکين جي اڳيان ڪليون ٿي لڳيون،
 منهنجي معان مصيبت جو ٻاڙ هڪري هو. - منهنجو
 دماغ مختل ۽ حواس باخت ٿي ويا. آئون بيان
 ڪنهن ڪجهه ٻچڻ جي ديسي منهنجي پليگ ٿي
 ڪريس، بس ان وقت کان وٺي مون کي منهنجي
 سمري کان ٻاهر نڪرڻ جي به اجازت ڪانه هئي،
 منهنجي معان ڪنهن چرڪيدار هر وقت چرڪو
 ڪندا رهيا.

ميري بي کسي کا عالم کوئي اس کے دل سي پوڄهن
 ميري طرح لڻ گما هو. جو بچوڙ کے کاروان سي
 هن جي ڪهڙي حالت لي يا نه ٿي، تنهندي
 مون کي ڪا به خبر ڪانهي. مگر ايترو ٻڌم ته هن
 کي زبردستي شهر مان ڪڍيو ويو آه. بس عيش و
 آرام جو زمانو دلچ و آلم جي زماني سان منهي ويو،
 کلڻ جون راتون گذري ويو، روڻ جا روز اچي
 ويا. آئون رندي رهيس، مگر منهندي روڻ ٿي
 نه بدش پيل هئي، منهندي کلي کي گهوگهو ڏنو
 ويو، مگر مون کي اب ڪرڻ جي نه اجازت ڪا
 هئي. هن کان پوءِ ڇا ٿيندو تنهندي مون کي ڪا به
 خبر ڪانه هئي، مگر ايترو ضرور چوندس ته مون
 کي منهندي مستقبل اولڏاهو نظر اچي رهيو هو. اڄ
 مون کي منهندي ماضي جي ياد دل لي ٿي آئي
 آئون ائيندي رندي منهندي پلنگ ٿي ڪري
 رهيس، اهي محبت و مـوج واريون ڪهڙيون ياد
 ڪندي رهيس. ها! ڪهڙي نه مزي واري صحبت
 هئي! ڪهڙو نه ڀر لطف زمانو. سندس ياد دل تي
 ايترو جو ڪم ڪري رهي آهي. جذبات عشق و
 آئينده جي دلچ الر جو ڪو به خيال نه هو. منع
 هيستان سامهون روئيندي زمان استعمال جي حسرتن
 کان آگاه ڪندي رهي ٿي. ليڪن آئون بي حس

رهنس - پر والو ايندي تي دامن ڇڻي ۾ رقص ڪرڻ
 جو لاش ڏيکاري. شهداد وڏا جي ڪنج ۾ وڃي شامل
 ٿيندو هو. پر مون کي ڪو به خيال نه هوندو هو.
 ڇهر تي نه هوندي هئي نه غم ۽ حسرت ڇا هي؟
 جدائي ۽ وڃڻ وارو ڪنهن کي ٿا چئون. خواب غفلت
 ۾ گذهن به محسوس نه ڪرڻ نه هئڻ شب ڪشمش جو
 صبح ڪرڻ قيامت ڪرڻ ٿيندو - اي مڏهيا شفيق ۽
 رفيق ڪڏهن پلا پنهجي پياري صورت به ڏيکاري پندي
 ٿا نه؟ مون کي نه پنهجي سرواڻ جي به خبر ڪانه
 هئي نه ٿون واعدو ڪري وٺڻ هليو. مون کي نه هي
 به معلوم ٿاهي نه ڪڏهن وٺڻ ۽ ڪڏهن وٺڻ هاءِ
 منهنجو پر آڏو بهار اچڻ ٿي ويو.

اي مڏهجي ٽپاڪي دل! عيش واريءَ رات ۾ ٿون
 چوڻدي هئڻ نه ته اڄ سڀ ارمان ڪانور ٿي ويا
 ڪانه آڏو باقي ڪانهي. پر اڄ ٿون آڏو وٺڻ
 ۽ ارمان جي مرقع تي بهي آهين. ڏس اڄ سوه
 حسرت جي تنهن جي پر غرق آغوش ۾ ڪجهه به
 ناهي. هاءِ منهن جي آڏو.....

هاڻي منهن جا والدين منهن جي شاديءَ جو آواز
 ٿا پيا لڳاءِ منهن جو رعد هڪ اهڙي جڳي طرف
 منسوب. ڪرڻ لڳا. جو نه ٿيا سرور نه وائڻي هو
 ٿو ڪن ڇڏيو ٿيا. ڇو ڪرڻو ٿيس هو. ان کان وڌيڪ

ولس ٻڌا اخلاق ۽ رد معاش جو گنج ۽ مڙون کي
باه جي درياءَ ۾ ڏيکي ڏيڻ جون ٿياريون ٿي رهيون
هيون. - اٺ ۽ ساڻي جي مرڻ ڪم اصول ۽ ڪش
دنيا ۽ عورت ذات جو وجود ئي نه هجي ها.

منهن جي شاديءَ جون ٿياريون ٿي رهيون هيون.
مون منهن جي ئي کي هڪ عريض ٻيٺ ڪئي ۽
عرض ڪم ۾ منهن جي شادي هن کان اڳ ئي ڪئي
آه ۽ جيڪي ڪي ٿيو سو ٿيو. ڏوٻار ۽ مون کي ڏيکاري
جي اڳيان خوار ۽ ڏليل نه ڪريو. مان هن کان اڳ
ڪنهن جي حوالي ئي ڪئي آهيان. هاڻي مان اي
ڪنهن جي به ٿي ڪنهن. خدا را منهن جي حال تي
قياس ڪريو. مون کي به ڏيکاري ڪان بچايو. واقعي
هو غريب آهي. پر هن وٽ جيڪو خزانو آهي سو دنيا
جي ڪنهن خزانن کان جوڳو نه آهي. هر اخلاق ۽ خرافات
جو منهن آهي. اڌسواءِ هن جي دل ۽ دماغ نه ٿي
خواه ڏيوي علوم جو مرڪز آهي. اوهان جو
چونڊيل سڀا. منهن وٽ ڪي جو سڀا ٿي ٿو سگهي. منهن
جو ٻار ٻيٺي ۾ پسي ٿو آهي. ان کي ٻاڪ ڪريو.
منهنجي دامن عصمت ۾ ڀڙڪا ٿي ٻيٺي نه ٿي ٿو. احمد
۽ منهنجو عرض اولاد وٺندو. ورنه نه ٿي ٿو. ان منهن
جي زندگي ڪهڙي هوليڪ ۽ سچي ۽ ٻيٺي آهي
هن منهن جي خط مرڪي هن جي دل کي ڏيکاري

ڪو. ۽ آئون هڪ ڪمري ۾ نظر بند رهي ويس.
 منهنجي مادي ۾ باقي هفتي ڏيڻ ڪن هون ڪي
 ڏينهن واس روڻ کانسواءِ ٻيو ڪم ڪونه هو.

(۵)

جان عمر کا اب ڪهن به ڪم نه هوجائي نظام
 ڏوٽي والي آهي ڪو ضبط ڪندڙ دل چاهي
 اڄ ڏهنهه ڪي مون ماڻهون وڪليو. هوءَ نه ڏهندي
 ڏهندي منهنجي ڪمري ۾ آئي. اڄ نه وري منهنجي
 طبع اوزار ٿي ڏسڻ ۾ آئي. دل پلائڻ جي بجاءِ منهن
 جي ڏرد ڪي وڌيڪ ڏکائڻ جو باعث ٿي. ”هڪ
 ڳالهه ٿو ڪان ڇان بهروڙه“ هن منهن جي هٿي تي
 هٿ ڪهائي چيو.

”هڪ اچي سگهن ٿي ۽ مون به منهنجي ڀڃڻ سان چيو
 ”اهو خطرناڪ ڪم جو ٿو شروع ڪيو آهي سو
 ڪڏهن خطر ٿيندو يا نه؟ هن چيو.
 ”جنهن ڪم ۾ جان جي باري لڳائي وئي آهي.
 سو نه ڪڏهن خطر ٿي سگهي ٿو؟“

”مگر ڇا اها خبر هي ڳالهه ٿاڻي. ڪم ۾ ڪم
 ٿو ڪي منهن جو خيال ڪرڻ ڪي. هن ٻڌڻ ڳالهه ٿاڻي

”هاڻي مگر منهن جو دماغ مڙيل ۽ خواهش ٻڌاڻي
 ٿي رهيا آهن. پر ڪهڙو خيال ڪرڻ ٿاڻي“

هائو - ڏهه ۾ توکي خبر آهي ته آئون ڏيوانگي
جي ڪهڙي منزل تي پهچي چڪي آهيان. مون چيو
”انسوس. توکي پنهن جي ناموس ۽ عزت جي
ب پرواهه ڪانهي. آخر هي معاملات... ڪهڙي معنيٰ
ڏيکندا. ائين هئي هوءَ ملاقات آهڙي ڏيکائن سان مون
ڏي بهارڻ لڳي.“

”ممڪن. اهو به تو غلط چيو. اڙي چري! مذهب
واري کي عزت ۽ ناموس سان ڪهڙو واسطو! مذهب
واري کي دنيا جي معاملات جو ڪهڙو پراڻ؟“

”مهر روزه“! اهي سڀ اڃا پون ڳالهون آهن! چري
نه ٿي. تون هاڻي ڪنڊا جي هڪ عميق غار جي ڪناري
تي رهي رهڻي آهين. جهڪڻ هن هاڻي هڪ قدم
اڳتي ڪڍين ته تون ان جي هولناڪ گهراڻن ۾ رهيندڙ
جي لاءِ ڪم ٿي ويندين. بيماري به ڪجهه سوچ -

نهنجي روشن نه مون کي ۽ منهنجي پاڙي کي نه
بدنام ڪري ڇڏيو آهي. مان نه پنهجي پاسن کان بدنام
ٿي چڪي آهيان. هوڏانهن هن لالائي جوڙي -
سڀ ڪجهه ڇڏي ڏنو آهي. هن جي تعليم ۽ ترقي

کي ڊپريٽسٽ ڏيڻ لڳي ويو آهي. هنجي مائٽن جي
نه مون تي ڪا به ڪاوڙ آهي. تنهن هوندي به اڃي
هاڻي تڏهن جي دامن ۾ اڃا واپس ڏيکارڻ لڳي ها.

خدارا مان کي سڌال مان کي هر ڀاڻي ۽ ٺاهي
کان پوءِ !

”هي ڪهڙو ظلم آهي ڏهندڙ جو نون نه مون
کي ائين چئي ۽ هي آهي؟“

چو - مون کي چوڻ جو حق ٺاهي ڇا؟ نه وريه !
”لوڪي ان هي نه خبر آهي ته ائون ٺاهي ۽ جي
دلدار ٻهجي چڪي آهيان . مون کي مڏهجي . جذبات
تي ڪجهه نه ڦارو حاصل ٺاهي ! مڏهجي پاڪدامني
جو پلڻو پستو هو سو پسي ويو ، اڌسواءِ مهيت گناه
ٺاهي ، پلا مهيت کي گناه سان ڪهڙو تعلق؟ يا لفظ
ديگر نه هر دلدار اهو ڪم آهي - جنهن گناه نه ڪم
هجي ، اها ڪهڙي دل آهي جا نڀائي آلودگي
کان ڀڪر پاڪ ۽ منزه هجي .“

جي گناه مڏهجي ڪهڙا ٺاهي ان ٺاهي ڪهڙو گناه
ڏوڏ هجي ڏس ڏسو اولاد کي آدم سڏي
(تبصر)

”ڏهندڙ“ مڏهجي ائين کي خاموش ٻڌي چو
”نه وريه“ نون ئي چوڻ نه مهيت !! ڇا ان مان ٺهند
جي اها مراد آهي ڇا ته نون ڪم ٻي ڀري ٺهند جي
اخلاق ۽ اعمال جو مرقع ۽ پڏهجي خيالات ۽ جذبات
جو آئيم بڻائيم؟

”ها بهڪ! بلڪه آئون ائين چوڻ چي ٿا ته
 تيار آهن. ته ان جي مقابلي ۾ آئون يا منهنجي خيالات
 جي ڪا به حقيقت ئي نٿي سگهي. ڪٿي هو؟ خيالي
 مان ”چه نسبت خاڪ ڏاڍا عالم پاڪ“ لکڻ لهندجو
 هيءُ اعتماد سراسر غلط ۽ فضول آهي ”پورو“
 تون اها ڳالهه تان ڏکڻان ته رد ڪي پهنجي جذبات
 تي قابو ٺاهي، پر ان صورت ۾ ته هو هڪڙي
 بي ضبط ٿئي ٿو جڏهن ان جي خيالات جي فضا
 جي سرشاريءَ سان اڀرڻ لڳي ٿي. ڏهن بلڪل ناممڪن
 نموني ۾ چيو.“

”ڏهن“ ممڪن آهي جو تهن جو هي استدلال
 دوست ثابت ٿئي، مگر آئون ان ڳالهه تي ڪنهن به
 ڪريمان، جڏهن منهن جو تجربو مون کي اهو سکاري
 رهيو آهي، مون چيو.“

سو ته آئون به چوان ٿي ته مرد جي مقصد ۾ وڏو
 ڏيکاءُ ٿيندو آهي، ڏهن لکڙو چيو.

”تهن جو هي نرالو منطق ته منهن جي سمجهه
 کان ٻاهر آهي، ڏهن! ڏاڍا سوچ نه سهي ته جڏهن
 هو.....“

ممڪن آئون ڪجهه سوچڻ لڳي ٿو ته منهن
 جي ڳالهه کي اڌ ۾ روڪيندي چيو.
 پورو! ٺاهي ٿي تهن جي ٿاه چڱو آهي ته

آئون ان جي باد دل مان ڪڍي ڇڏ. هي نا ممڪن
 آهي پڻ! آئون ان کي وساري نٿي سگهان. ڇو نه
 هتي به منهنجي وس جي ڳالهه ناهي.....
 هاڻ ان جي محبت منهنجي رڱ-رڱ-رڱ-رڱ
 سراسر ڪري رهي آهي.....؟

دل ڪي رڱ رڱ منهن ۾ بيتاب محبت اس کي
 ٻيهر ٺهرائي ڪهه ڏوڪ منهن ۾ ڪس طرح بهلا ڏون
 منهنجي نريهائيءَ، بي چارگيءَ ۽ ڪسمهريءَ تي
 منهنجي دل پير جي آئي - آئون رڱي جو پاڻو منهن
 تي ڏئي وٺڻ لڳس - اهڙي طرح جهڙهن منهنجي
 دل جو بخار ڦيري ڪهڪش ٿيو - تڏهن هو به ڇوڻ لڳي؟
 ”منهنجي اها واڻيڪي ٻيهر ڏانهن نه ڪهڙا
 اسي گل ڪڍي - اڙي ملي ۽ واهي ايتري قدر
 ٻيهر آئي آهن - ماڻ ڪري منهنجي دل کي قابو
 ۾ رک. ”هاا ٻيهر مون نه ٿو ڪي اڳتي ڇو نه منهنجو
 روح ۽ منهنجي دل، منهنجي قابو ۾ کان اڳ ڪڍن ٿي جو
 ٿڌي آئي چڪا آهن. جهڙهن مون کي به معلوم ٿيو آهي
 ته جهڙهن منهنجي لاءِ منهنجي قیمتي زندگي به بهاد
 ڪري ڇڏي آهي ۽ منهنجي راحت ۽ آرام کي خراب
 ڇڏي منهنجي ٿمڻن کان به ٿياري اختيار ڪلي اٿس
 تڏهن هاڻي مون کي به منهنجي دل تي مطلق اختيار
 نه رهيو - آئون ڇوڻ ٿي نه جيڪڏهن هزار ڇا ٻيون

منهنجون هجن نه به ان ان لصدق ڪريان
 ڏهنه بهاري!!

گهوڙيان هڪهي سڄا ٿان سر هجن سو نه به
 ڪريان صدقي

گهٽيون، گل ڦل، غنچو، گلشن، گهوڙيان گهر گهر
 الي ويلي
 (مض)

تو سان ٿا ڪه ڪندي مون کي شرم ايندو هو.
 مگر تو مون کي مجبور ڪيو آهي. تڏهن لاجار مون
 پنهنجي دل جي سڄي سڄي حقيقت پنهنجي اڳيان
 نيش ڪئي آهي. مون ڏکويل لي چيو ”سچ سچ
 ڦيرو ورتو!! جهڪڻ آئون پنهنجي جاءِ تي ٺهڪان ها
 نه اهڙيءَ خود سر و غدار دل کي سڀني مان ڪڍي
 ٻاهر اڇلائي ڇڏيان ها!! يا بخدا باهه ۾ جلائي مئي
 کي ساڙي ڇڏيان ها!! خدا مل اهڙيءَ بي مهار دل
 کان امن پرز ڪي!! ڏهنه به جو شيلي آواز ۾ چيو“

”مگر ادي منهنجي دل نه اڳتي باهه جي بي راه
 شڪن ۾ ملي رهي آهي. هو به جلديءَ تي ڪهڙو
 جلايان. منهنجي شوق لاهه. آئون ڏاهي لي مون کي
 زياده نه چور. مون کي منهنجي حال تي ڇڏ. هفت
 دماغ سوريءَ ۾ پنهنجو وقت ضايع نه ڪر.

نه سمجهو عمر گذري اس به ڪافر ڪو سمجهالو

مون اوکي جي پاڻ ساڻ ڳوڙهن کي اڳهه ڏي ڏيکي
 ڇو نه پوڻ ۾ ڏهين ۾ ڪنهن پورا اهو خيال آيو هوندو
 ته هن منهنجي زندگيءَ کي ختم ڪري ڇڏيان. مگر
 وڏو جوان نه ائين ڪرڻ سان ڏليا ۽ آخر ۾
 رسوائِي ٿيندي. پوءِ! منهنجي کان سواءِ ڏيکي ٻيو
 به ڪيف ۽ به رنگ آهي. تون ٻلا پڙاهه نه منهنجي
 کان سواءِ ڪنهن منهنجي زندگيءَ کي نه ڇڪي ۽
 ڏيکي ٻيئي سگهي ٿو.

”پوءِ منهنجي مرضي آهي ڇو.“

”ڏهين ڪو ڪم توکي ڇوان ۾ آوري ۽ ڏار مان“

بعد مون چو آ

”منهنجي سگهي ٿي!!“

”تو کي خبر آهي ته منهنجي شادي غنڀر ۾ ٿي“

آهي؟ مون چو:

”ها! مون کي خبر آهي!!“

ڪنهن نه ڪري منهنجي شاديءَ کان اڳ مون کي

شوق ڏهراڻي ڏي. پوءِ خدا را هي ۽ منهنجي ڪم

ڪر. تون ڏليا ۾ منهنجي اڪيلي سولي آهن. هي

ٻيو تون ڪم منهنجي آهي جو ڏليا ۾ مون توکي ڇو

آهي. ڪنهن نه ڪري منهنجي ڪم ڪر ۽ منهنجي

حالت ٿي ڇو ڪر. تان منهنجي ڏار توکي انج ڏيکي

رهي آهيان. منهنجو راز وڪ. تون هن ڏانهن
گياو موڪل.

”ها ٻار هو هاڻا هڪ ڪيئن اچي سگهندو. مان
هن کان اڳي ڪا به بدنامي ناهي رهي آهيان. زياده مون
کي رسرا ڪر. انهنجو ڪو ڪم به آئون ان
کي چواڻي موڪليان. باقي هو هڪ اچي. سڪل
اچي سگهندو!!“

”انهيءَ تون رسرا ٿي. يا تنهنجو نالو بدنام ٿي
ٿي اٿس ڏي باقي ڪيئن به حال به ماضي طرح مون
مان ساڻس ملاقات ڪراه. هڪ دفعو منهنجو اهو ڪم
ڪر. دنيا کي جهڪي ڪي چوڻو آهي سو پئي
رهي آهي. پير باقي ڇا آهي. يا ڇا رهيو آهي جو
چوندي. تون دنيا جي ڪيئن به چون ڇا جو حال
نه وڪ. مون چيو.“

”ڇڏو پيا اهو ڪم آئون تنهنجو ڪريان ٿي. هن
کي گهرائيندس. پر تنهنجي آخر مرضي ڇا آهي. منهن
جي مرضي بلڪل سٺي نموني آهي. تون ڪو به
الدي به نه ڪر. منهنجي مرضي وڪ. تون اڄ هن
کي گهره ڏي. مون سان ماضي طرح هڪ دفعو
ملاقات ڪري. سو ٺاهڻو ڪري. مون کي هڪو انعام
ڏي. تنهنجي گهر وائي ٿي.“

مڊهجي شاديءَ کي باقي ڪي ٻه ئي ڏينهن آڏا
 هئا. موٽر بهار جو عالم شباب هو. اعني اهو زمانو.
 جنهن ۾ جوش و زور کان وٺي پڙهڻي سڀني جا
 تمام پوشيده خزانن ۾ طبع ٿي اهڙي طرح اڇلايا هئا
 جو سندس ڪو به حصو بهڙيءَ کان خالي نظر نٿي
 آيو. ڇهن جون طراوت همز هوائون، طائران چمن جا
 دلاڙ ٺهيا. شجر ۽ لهر صبح جو دلڪش اڻاريو.
 مڊهجي دل جو بهال صبر لهر ٿي رهيو هو. ضبط
 جي حد ٿي پئي هئي. مڊهجي دل ۾ پيدا ٿوڻ
 انقلاب. ڪائنات جي هر ذري سوسائٽيءَ جي هر لب
 ڪل جمل اصولن ۽ حقيقتن کان تمام احڪام خداوادي
 جي خلاف ۾ جهاد ڪرڻ جي لاءِ مهر ڪو مڊهجي رهيو
 هو. جي مڊهجي جذبات قلب جي تسڪون ۾ سداهه
 ثابت ٿي رها هئا. عبادت مڊهجي نگاهه ۾ هڪ اهڙو
 نگاهه معلوم ٿيڻ لڳو. جنهن جي اصليت کي سموري
 بهادريت جي هر دن ۾ اهڙي طرح چهايو وڌو. جهڙي
 طرح هڪ ڪر جا جو مقدس پادري مڊهجي مسيح بنهه
 هئڻ، حال کسي مڊهجي. لمبئي ڏاڙهيءَ سان پوشيده
 ڪندو آهي. رات جا اڪل ۾ ۲ ڪم لڳا آهن، مون
 کان سواءِ ٻي تمام دنيا مڊهجي پنهنجي بستري تي
 هو خواب آهي. اوچتو مڊهجي دري ۾ ٿي آهستي
 آهستي هڪ لڪر جو آواز ٿيڻ لڳو، مون هڪدم ڏوڙي

آهسته آهسته دري کولي ڏٺو ته شفيق هڪ سائيءَ
چادر ۾ ڏيکيو ويٺو آهي مون کي ٻاهر اچڻ جي لاءِ
ڄاڻائين. آهستي آهستي وڏي دٻواري کان ڦري ٻاهر
آيس ۽ اينديئي ئي اختيار سائس ملي ويس، اهاڻ جي
پاس هڪ بوسي سان ڏهر ڏهر ڪري ڇڏي عشق
۽ محبت جو ڪيل شروع ٿي ويو، ڇند ٻڌنديءَ
چالديءَ جهڙن ڪوٺن سان مناظر فطرت جي حسن ۾
ڏهر معمولي جا ڏاهپ پيدا ڪندو رهيو آهي. مطلع
بلڪل صاف هو، گاهه گاهه هوا جون هلڪيون، هلڪيون
سرد لهرون ڄم ۾ لڙش پيدا ڪندون رهنديون آهي
هن ٻڌنديءَ ۾ تپش هڻن سان مون کي آغوش ۾ وٺي
آئون هن جي مخمور نگاهن کي ڏسنديءَ، خوش رهيس.
”پرواهه! هن منهنجا هٿ ٻڌندي ڏکندو
هٿن ۾ جهلي ڇڏو.“

هن جو آواز ڏکي جهڪو ٿي ويو، سرد لڙا
هولدي به ان جي اوهائيءَ تي سمجهه اوردار نهو.
”شفيق“ ها چئو اٿون ڇو ماڻ ۾ آهين؟! مون چيو.
”آخر ٻڌنديءَ ڪهڙاڻا جو سبب؟ هن چيو.
”ڇا اٿون معلوم ڪري نه سگهيو آهين؟ مون چيو.
”مان سمجهو، سمجهي چڪو آهيان، ڇا تون
سمجهو، سڀ جي لاءِ تيار آهي؟ هن چيو ”ها“
مان ان ۾ نظر ڪندس“ مون روئي ڏنو، هن جي اکين

مان به ڳوڙها جا ڦٽا ڪرڻ لڳا يعني، مون ڳوڙهن
 کي اڳهندي وري پيو! منهنجي شادي جو ڏينهن
 قريب آهي، دنيا الهيءَ کي شادي سڏي رهي
 آهي. امڪن منهنجي برباديءَ جو ڏينهن آهي.
 ارادو آهي ته شاديءَ کان اڳي هن شهر کي خبر باد
 چئي، ان فضائي دل نواز ۾ هاءِ هلون، جهڪا هٿان
 ڪوههءَ دور آهي. جنهن جي سچو شعاع ۽ چنڊ
 جو ڪرڻو وڌڪ کان صاف ۽ پاڪ آهي. جتي نون
 ۽ مانجهون، ان دنيا ۾ هاڻ، جتي ڪنهن به حاسد
 جي منهن وس لڳاهه جو اثر پاڻ تي نه پوي يعني
 دنيا دنيا جهڪا زاهد جي لڳاهه ۾ گناهه جي دنيا چئي
 ويندي آهي.

ٻڌي جي ملڪ ماڻهن جو وسايون عشق جو عالم
 زما جي خوف خطري کان نه ٿيڻ، اوه بي ڏها آي نون
 آهون هن ڳوٺ جون ڳالهون سٺيون مون کان لمن سهڻا
 جتي جي هل ڪمان هليا هاڻ هڪدم هوا ئي نون
 پڪو انهار ٻڌي هڪ ٻئي کان جدا ٿاهون.

(۶)

آڏيءَ جو سسٽن وقت ۽ هو جو عالم هو. راج
 ۾ سڪون ۽ بروندي جو دخول ٿي چڪو هو
 سان ۽ سڀ جوان خواب روشن سسٽن مدهوش ۽
 ۾ شار هئا، چاندي لاهند هئي امڪن لارن ۾ ري

راڙي منهنجي سڀني دل فراموش سان گڏ خاموش سالن
 ساڻهن ڪري رهي هئي، الهی، صیاط خاموشي ۽ گنهان
 ستارن کي ڏسي ڪري انهن تي معلوم نه ٿو ته تمام
 دلها مسعود حقيقي ۽ جي اڳيان سر بسود آه، آسماني
 روزن مان نور قبوليت جا شعاع چن چن ڪري
 ڪائنات کي نوازي رهيا هئا. اڄ اها رات هئي.
 جنهن ۾ هڪ دوشيزه ڪنڊي بهار کڻي جي انتظار ۾
 ايلي هئي. هو نه مقرر وقت تي اچي ويو. هن کي
 ڏسندڙي مون سڀ ٻڌل سامان کڻي هن جي حوالي
 ڪيو. مون کي ڏي نه اچڻ هوان ڪري جيڪي ڪي
 مون هڪ آيو ته مون پاڻ سان ڪيو هو، راتو راه
 پڌ ڪندا ڪندا سڀا سڀا پڇرا ڪنڊن ۾ رها جهنگل
 لڙا پيدا هڪ اهڙي هنڌ وڃي لڪڪسون جتي ڪي
 شاهي مھلاون نه هون. مگر جيڪي ڪي هن، سو
 منهنجي دل کي آدام ڏيندڙ هو. وڏن وڏن سرزده
 جهنگلي داختن جون مسلسل قطارون ۽ انهن جي ٻن
 ئي سواج جي ڪرڻ جون ڪلڪاريون، مطلب ته
 آئون هڪ ڏهن دلها اچي هئي هيس. ڳوٺ نه وڏو
 هو نه ننڍو هو. ليڪن وچولو هو. اسان جو پاڙو
 به هڪ وڏو هو. به ٿي ڏينهن نه راتن جي اچ وڃ
 ئي مون کي بهزار ڪري ڇڏيو. مگر آهسته آهسته
 انهن جي اچ وڃ ڏري ٿي. مون ٿي هئي پاڙي ۾

هڪ اوجوان چوڪري وڻندي هئي - جنهنجي حوالي
 هڪ جادو جي افسون هئي - حسن نه چندي آفتاب
 ۽ چندي مهتاب هوس - لڳن ڳڻن ۾ انتهائي
 سهڻي - اکين دورانديشيءَ جي رونق - به هئي
 اي فلسفيانه جهلڪ - لڳو نطن کان وارن جون به چوڻيون
 ضياد جو دامن والڪي پکڙيل - راهه فریب ادا ان جو
 مرڪز - مطلب نه هن مون کي مسحور بنائي ڇڏيو -
 ذهين والڪي هن جو گهر به منهنجي پاڙي ۾ هوندو
 هو - ان ڪري اسان کي هڪ ٻئي وقت اچڻ ۾
 اعليٰف ڪاڌ هوندي هئي - خدا جو شان جو ذهين
 والڪي هتي به عزيز ساهيلي ٻڌا ٿي هئي - جنهن
 پوئتي ۾ ساري ڏاڍ مون کان وساري ڇڏي - بس
 ذهين والڪي هاڻ هن کي مون پنهنجو مرڪز وڌو
 بنايو - هن جو نالو "اختر نالو هو" پر اختر ڪري
 هن کي اختره اختره ڪري چوندا هئا -
 قدر... جو سڀ کان وڏو عالم! ۽ دنيا جي
 سرڻن کان سڀ کان وڏي مسرت هئي - اسان ٻن
 ڳڻ هئا - ون - ڳڻ هن هو ڪيڏانهن ڀاڱو ڀاڱو هو -
 انهن ٻن وچ ۾ ان جي خيال ۾ غرق رهندي
 هيس - تنهن جي امداد جون سرنون موزون ٿي -
 انهن مسئلن کي منهنجي روزرو واقعي ٿيا ڪڍڻون
 رهنون ٿي - ۽ سولهي خواب منهنجي روح ٿي

چانهجي ويندا هئا۔ ڪارائيءَ مهيت جا دلائل تصورات
 اءِواج ڏکھت بهجي مهيتي دل جي ڌري ڌري لي
 مهيت لي ويندا هئا۔ آئون مهسوس ڪندي هيس ته
 آئون ۽ شفق هڪ هڪ ۾ ڏئي هڪ اهڙي ڳالهه
 دنيا ۾ اچي رهيا آهن۔ جتي ڪهڪشان جون رعناون
 اسان جي واٽ ۾ وڃايون آهن ۽ سارا اسان جي
 درش تي چمڪي رهيا آهن۔ عجب تصور آهي ته
 واقعي مهيت جون زائمان بي حد ٻياريون هونديون
 آهن۔ اسان جي هن دنيا ۾ دنيا کي اڌڪل ڏهه مهيت
 ڪن لي ويا هئا۔ اڄ جيئن آئون بهنجي جواب گاه
 ۾ اڏ ڏي ڏي رهيس هوس۔ ائين مون کي هڪ
 لفظ اچي مليو۔ مون لاءِ هڪ ڪري ڪندڙ ۽ ڪندڙ
 شروع ڪيو۔

”مروزيءَ“

اڄ آئون هميشه جي لاءِ اوڪان جدا ٿان لڳو۔ او
 مون کي ڪهڙا ڏينهن ڇڏيو۔ مگر آئون اڄ توکي
 ڇڏيان آو۔ مهيتو سڌو سڌو هڪدم جو ۽ ڪڙ بهجي
 ڪو آهي۔ مون واقعي ٿورو ڇڏي هڪدم جو اعتراف
 نه ڪيو۔ ٿورو ڇڏي جذبات جي پرواهه نه ڪيو۔ هڪ عمر
 مون ٿورو ڇڏي برباد ڪئي۔ ليڪن ان عرصي ۾ تهن
 جي لسڪن جو سامان موجود ڪري نه سگهيس۔
 آئون بهنجي حوالي ڪرڻ کان اڳي۔ توکي ان

بددلتن جو ڄمڻ مٺاف آيو ڪرڻان. ان ۾ سراسر
 منهنجو قصو آهي. مون پنهنجي شادي نه ڪرڻ ۾
 وڏي ۾ وڏي غلطي ڪئي. نه ته جيڪر ههڙو
 خواهدي ۽ رسوائئيءَ جو جبل سرائي نه ڪڙڪي ها.
 تون جوان هئڻ. مون پنهنجي شياپ جو قدر نه
 ڪيو. واقعي پنهنجا سڀ خط مون کي ملي چڪا
 هئا. جن ۾ تو پنهنجي شادي بابت عرض ۽ مش
 ڪيا هئا. مگر آئون دولت جي لشي ۾ غافل رهيس
 ٿيڪ تو پنهنجيءَ همت سان منهنجو لفظ ٽوڙايو.
 تو مون کي. پر دنيا جي مون جهان والدن کي اهڙو
 سبق سنڪاريو. جنهن جهڙو ٻيو ڪوبه هئڻ کي هاڻي
 سيکاري نه سگهندو. تو پنهنجي اکين جا پردا ٻاهر
 اهر ٻنهن جي لاهي ڦٽا ڪيا آئون هٿ ۽ عروا ڏوڏوس.
 هاڻي سچو ٿيو آهيان. پر اهڙو سچو ٿيو آهيان جو
 پنهنجو اکيون کولي دنيا ڏانهن ٺهاري آيو سگهان.
 ڏسي برابر سگهان ٿيو. مگر نظر هوندي نه هاءِ کي
 ٺاهڻ سمجهي رهيو آهيان. آئون هڪ دنيا وادو
 آهي آهيان. جيڪو ڪهران نه پنهنجي چاهڻ واري
 کي هڪ ڏينهن ۾ هلاڪ ڪري سگهان ٿو. مگر
 هڪڙو نه ٿو ان جي باد ۾ هميشه بهرڻار ۽ هٿ ڏانءِ
 ٿيو ته ان جو نه اهڙو ڏوهه لاهي. هو نه هڪ ٿو جوان
 مرد هو. ٿو جوان مرد کي جيڪڏهن ٿو جوان عورت

چاهي نه هو ڪنهن به حالت ۾ رائج ٿي / رائج ٿي
 - ڪنهن - جمع ٿي ٿي - پروا نه ڏيندو، بس ان جي
 آغوش ۾ ٿي کان روڪي نٿو سگهي - باغمان جي
 ڪيترائي بندش هوندي به بلبل گل مان واس وٺو
 وڃي - باهه جي شين ۾ ڪنهن جو ٻيڙو مهال آهي -
 اجايل وڃي ڪنهن شهرين ڇڏي آهي ٻيڙي کان
 پوءِ - هاڻي سڀ کان به نه ڇڏو مرد کڻي ڪهڙو
 نه اڙهي ڪار آهي - لوڪن دوشيزه جي هڪڙي نگاهه -
 ان جي رهڻ کي اوڙڻ هي لاه ڪاٺي آهي - مٿي
 جو ٻيڙو واقعي مذهب ۾ حرار آهي - لوڪن ڪا نارين
 ٻڌندي هين سان بهالو پري ٿي نه ڇڏيو اهو بهتر
 پري ٿو - مان اهو هر هن تي به رکڻ نٿو چاهيان -
 هي سڀ ٻڌندي - مذهب جي معروج دل تي ٻي رکڻ
 جي لاه ڪري رڌو آهيان - مان ٻڌندي عمرت ۾
 وڪا وڌ وڃي نٿو گهران - نه به ڪر هين کان
 اڳي سڀ ڪجهه ڪري ڇڏيان ها - اوهان ڪنهن به
 حالت ۾ مون کان ٻڌي نه سگهو ها - مون کي هاڻي
 ٻڌندي ڪهر کان ٻاهر ڏڪرڻ جي جرئت نٿي ٿئي -
 ٽوڪي خبر آهي نه دل ۾ ٻڌندي ڪيترائي عزت
 ۽ وقار هو - مگر ٽو ٻڌندي عزت جو جدارو ڪاڪ
 آلوده ڪري ڇڏيو - آه ايتري به رائي به داشت
 ڪري نٿو سگهان - مڃو آئون اهڙيءَ رائي

کان بهر او آهيان - آئون هائي خود ڪميءَ ڪري
 پاڻ کي هنيوڪا جي لاءِ دليا جي تختيءَ تان مٽائي
 ڇڏيندس - ان هائيءَ ڪهڙي رهن دليا رهن
 نهو گهران - ”نهرواره“ آئون هي سارو ڪم تنهن
 جي خواهيءَ لاءِ ڪري رهيو آهيان - خدا توکي
 شل آئينده خوش رکي -

دليا جي تختي تان وڃڻ وارو تنهنجو
 ئي شعور والد

خط پوري ڪرڻ بعد منهنجي اڳيان اوداهه چالڻي
 وئي، آئون بهروش آڻي ڪري سمجهه ۽ اوچتو شوق
 مٿان آيو ۽ منهنجي هن حالت تي رازو قطار روڻ لڳو
 مون کي منهنجي گود ۾ آڻيندي هئي پر انهيءَ
 جو - سبب ڇو، مون منهنجي آڻي وارو خط ڪڍي
 هن کي ڏيکاريو، هن گهڻي سمجهه بعد مون کي
 دليري ڏلائي منهنجي دل جي غم کي گهٽايو،
 مون به وري شڪراڻو ڪيو - جو منهنجي لاءِ اڃان
 دليا به سڀ ڪجهه هو، شوق هو ۽ ان سان گڏ منهن
 جي دل جي ورونهن اختراع هئي، جيئن به منهنجي
 حال جي همدرد هئي، آخر ڪيترن ئي ڏينهن بعد
 انهيءَ ڏک جو ڪندو به چاڪي چاڪي ٽڪري وارو
 اڄ آئون اڪيلي سمجهه ان ڪري اختراع جي گهر

وٽس. شفيق به اتي موجود هو، مون ڪانه ٿيڻ ڇڏيو ته
 ”اختيار ۽ ڪٿي آهي، ڇهانين ته ڪاوڙ جي ٻي
 ڪهري به وڃي در ٽپي سمهي رهي آهي.“
 ”ڇا تان ڪاوڙي آهي؟“ مون چيو.

”هن جي اها عادت آهي!! هن ٿورڙو مرڪي ڇيو
 ”ها“ به ٿو هن کي رسڻ جو موقعو ڇو ٿو ڏار؟
 ”هو ڇڏهن رسڻ تي ايندي آهي، انڌهن
 بهر ڪنهن موٽي جي رستي ٻولندي آهي. مون
 سندس ٺوڪريائيءَ کي چيو ته مٿي به سوراڻس ان
 ڪري ستي ٻئي آهي. مون ان کي زياده ٿيڪ ڪرڻ
 نه گهريو؟ ان جي مزيد انتظار بهر اسون ٻئي گهر
 هلياسون، به ٿي قدر ملي، مون پنهنجي ٺاهار به ٿار
 ته ”اختيار“ در جو طاق ڪرايو اسان کي ٻئي ڏسي
 ان جي اهڙا ڪڪڙ ڏسي مون کي به اختيار ڪل
 ٺڪري وئي.“

شار جو آئون وري سندس گهر وٽس، هو وري
 به مٿي جي سوز جو بهار ڪريو ٿيڪ ٿي ٺٽي ٺٽي
 هئي. ”ڇو ڪوڙا ٻيالا“ مون ان کي وڃڻ ڇڏيو
 ڇيو. به هو ڪهڙو به ڪانه ڪڇي، مون سمجهيو ته
 واهي سندس مٿي به سوز آهي، ان ڪري ان جي
 سهرانديءَ کان واهي ان جي مٿي کي ڏوڏ ٿيڪ
 اختيار مٿي به سوز ٿيڪ آهي ”ڇڏاڏي، مون

ايتري اڪيلف نه ڪر، مون کي هاڻي عرض آهي
 هر منهنجي هٿ کي هٿائيندي چيو ”جهت به توکي
 عرض آهي واپس؟“ شايد آئون ڪا صبح آهيان،
 يا سڀني هٿ به ڪي ڪندا آهن جي توکي لکما
 ٿا ليکن، مون ڪجهه تيزيءَ مان چيو.

هو ڪجهه مرڪي. مگر هنجي اها رڪي مسڪاهت
 هئي، ان ڪري آئون وري به هنجي مٿي کي زور
 ڏيڻا لڳس، مگر هن وري به مون کي چيو ته تون
 مون کي زياده تنگ نه ڪر ”مروارو“ مون کي زور
 ڏنا وٺن. مگر مون هنجي هڪ به نه ٻڌي ان جي
 مٿي کي زور ڏيندي وهس، تان جو رات پڄڻي
 وئي، آئون گهر آيس. ”اڃ صبح جو آئون وري
 به وٽس وٺس. شفيق به اتي به چوند هو، هرءَ طبيعت
 درست هوندي به بستري تي ليٽي پئي هئي، ”اڃ
 نه اتي ٻاهر گهر ڦر آخرهه،“ ها به پٺ آئون چاق
 نه آهيان؟ هن سڄي دنيا سان چيو:-

”آئون نه رڳو مڪر پئي ڪرين، تون به مار لاهين
 مون هن کي اوڪ لولپي به چيو:-

”برابر مون مڪر ڪيو هوندو پئي، هن ٿورو
 ڪاوڙ جي چيو.

مون کي شفيق اڳي ٻڌايو هو ته آخرهه جي
 طبيعت ڇوڙاڪ آهي، ان ڪري مون ان کي زياده

ٺٺي نه ڪيو. آئون ماڻ ڪري، ان جي ڪٽ جي
پر ر وٺي رهيس.

”اختيار هائي ڪڏهن به ٻاهر نه نڪر ادي هن اهو
ڏس ڪيو آهي. شفق چيو، ٻوڏ ڇا اهو ڏس ڀڄي
نه سگهندو يا نه؟ مون چيو:-

”ڀڄي نه سگهندو.....“

”ڪيئن ڀلا؟ مون هن جي ڳالهه کي ڪاٽي ڇڏي
اهو هيئن جو پاڻ هتان هليدا-ون ۽ اڃان گهر وس
رنداسون ته ٻوڏ هي ڏس ڀڄي ٻاهر نڪر لڏي،
”جي ها. مون چيو ۽ اسين ٻئي ڪلڻ اڳاڻون، مگر
ٻوڏ منهن ٽپائي وري به ڏس ڀڄي رهي، اسين اڳي
گهر ويا-ون.“ شفق اٿس، اختياره جو ايتري روڳاڻائي
ڪري رهي آهي، مون چيو:-

”معلوم ناهي“ شايد تيار هن کي مٿي هر سوڙ آهي

هن چيو:-

”ٻوڏ سوڙ جو علاج نه ڪو نه ڪري. مون چيو.

”ها پر هن کي ڪم چوي. هر ۽ لي چوي نه

ساڻهي ڇڏي ويندو. هن چيو. منهنجي پر بيماريءَ

جي حد تي نه رهي. گهر اڃان نه گهر پر سڪ نه آهي

جي وٽس وڃان ته هو بيمارن وانگي ٻئي آهي نه

نه دل کي ارمان ٿئي هائي ڇا ڪريان، شام جو آئون

وٽس وري ويس. هر ۽ ستي ٻئي هئي ۽ خاموش

ديوار کي ڏسندي رهي ٿي، سندس وهائي کان هڪ واچ رکي هئي مون وري هن کي جهڙاڻا هي لاءِ شرارت سوچي. ”هڪ هي“ واچ نه موندڪي ڏي“ مون واچ کڻندي چيو ”ڪا الهی ٻڌائي واچ، کي“ هن مون ڏي ڏيڪا کان پهر چيو.

”تون مون کي هي ڏيئي ڇڏان ٿي؟“
 ”ها، ها، مون ڏني، هن خط ٿي چيو.“
 ”اڄڪن تون ڪاڏا نه ضرور ڪندين؟“
 سو ڇو پيا؟ هن خنڪي انگيز لهر ۾ چيو،
 ”ان ڪري جو تون ڪان هي ڏميتي“ واچ، ٿي ڪس مان نه؟ مون چيو.

ڏميتي واچ، ڇا؟ تو نه ڏميتي رلدگي نه
 هن ڏي اکين ۾ پاڻي اچي ويو: هن جي زبان مان اهڙو فطري ٻڌي آئون سمجهان ٿي ويس، هن مون کي اهڙي سخت ڳالهه چئي جو منهنجي دل کي سخت چوٽ لڳي. آئون واڙي ٿي ويس، آئون هن کي چوان تنهن کان بهتر هن منهنجو هٿ پنهجي هٿ ۾ رڳو ڏکريل آواز ۾ چيو تون مات ۾ جو آهين نه روزه، منهنجي بهاري سهيلي مون کي معاف ڪر، بهاري منهنجي طبيعت کي همڪاري ڇوڙاڪ بدائي ڇڏيو آهي، خبر ناهي ته ڇا ڇا ٿي ٿيڪان، تون به منهنجي ڳالهه ٿي ڪونه ڏک، نه ڪر، اکين چئي هن ڏوٿي

جو شي ر س ر و ا . ر س تيء جي دليا اولا ڪندا و هئا
لي آئون ر ڪل ۾ ڇو ڪيو ته سولگومندي، نار -
پن کي هٿن سان جهلي مڏي، گهٽ ڏاڍي، لهڪن لاءِ
آهڪ لڳائيندي، پنهنجي خوش قسمتيءَ کي اڪثر
ڪندي رهس ٿي..... اڃانڪه اهي سڀ خوبصورت
ڳول، سر سبز هجن، دلڪش درخت ۽ شاداب ٻوٽا
نالڪ پنهنجي مون کي ڏيکڻ لڳا. پنهنجي امداد
جو خود ليک لڳو، پنهنجون سڀ سرتون هاڪ ر
ملي ويون ۽ رنگن امپان جي هجڻ لڳي، سياه
ڪمپٽ بادل چاندي ويا. وقت ۾ لڌار پنهنجي مون
کي ڏوڪو ڏنو. ڏوڪو ڏئي مون کي پراڻ ڪيو،
آئون سمجهندي هوس ته خداون شاداب ۽ خوش
خوار رهنديس، مگر هاءِ اهو پنهنجو ر عمر باطل ٿي وئي
ادا مهيت اڃا دل ۾ جي سڀني نعمتن کان وڌيڪ
نعمت سمجهندي هوس، سائي پنهنجي حق ۾ اڃ رهر
هلاهل ثابت ٿي.

اڄ اڱاري جو منظر ڏينهن ۾ آئون صبح جو
سويل هن وقت ويس. هيٺ هن جي بهاري باڪل
خطا ٿاڪ صورت ۾ هئي، ان جا سڀ عزيز ۽ قريب
مايوس حال ان جي ڇوڏاري ويا هئا، مون کي ڏسي
هن جي اکين ۾ ڳوڙها ٿري آيا. هي روح نرس منظر ڏسي
آڻا پي تاب ليک لڳس. آئون ٺڪر ۾ مڪر اعتراض
ڏئي تعاليٰ توکي چڱو ڀلو ڪندو، مون هن جي
منهن تي هڪ گهمائي ڪيو.

”جنگی ہلی!! آٹوں!!“ ہن اورو مری گلی
مات کلیں۔

ہاں! ان جسی ادا مسکراہٹ ہزار ہن ماہ سن
سان پریل ہی۔

”آئون ايتري، ايتوس نه آئي — — احترام ۽ ڀيڻ
 ڏئي سگهري مان ڪا اميد ناهي. آئون چيو
 ”اميد... اڏئي...!! هوءَ وڌيڪ ڳالهائي نه سگهي.
 همدون اکيون ٻري جي آهن. آئون اٿان اٿي ٿورو ٻري
 ٿي ويس. مون کي احترام ڪي ڏيڻ جي دروازو
 هٿ ٿئي آي. ان ڪري ٿورو ترسي، آئون گهر
 آيس. گهر ايندي. منهنجي اکين ۾ ڳوڙهن جڙوڻان
 موجزن آيو. آئون منهنجي ڪمري ۾ خوب روئڻ
 لڳس. ڇا ڪرڻ نه؟ جڏهن منهنجي بهاري ساهي
 موٽ جي آي ته سڄي ۾ ڦاٿل ڏسي آئي هيس —
 شام جي وقت مون دل ڏاڍي ڪري ويس وڃڻ جو
 ارادو ڪيو. نه اوجھتر سندس ٺوڪريائي وٺندي
 مون ڏانهن ايندي ڏٺي — ان کي ڏسي منهنجي دل
 ٽڪ ٽڪ شروع ٿيڻ لڳي —

جملہ روپوں پر اعتراض — ” تو کہہ رہا ہے
جملہ روپوں پر نہ سبھی جوش اٹھیں گے ان
جو آواز روکھی ہو۔“

جا اختره مون متھار لی اکرے۔

”موت آڻي وئي.“ هن ڳوٺ جي اڳوڻي چيو.
 آئون به اختيار ٿي ويس — خبر ناهي ته
 ڪهڙي حالت ۾ رهندي رهيس.

لوڪرڙي ۽ جيب مان هڪ لاش ڪڍي ڏنو.
 ڇهائين ته هي لاش اختره اوهان ڏانهن ڏنو هو.
 هي لاش ان ڪڏهن ڏنو، مون لاش ڏکڻ ڏانهن
 هڻي وئي چيو.

”موت کان ۱۰-۱۵ منٽ اڳي.“ آئون کيس ڏوا
 بهاري رهي هوس. ان وقت ڏوھڙي ۾ ڇهائين ته
 جڏهن اتي ڪنهن کي نه خبر نه هئي. انهن چئي
 لوڪرڙي هلي وئي. مون لاش ڪدم کولي ڏٺو هو
 هي آتش وٺي لڪل هئي!!
 عزيز — سڀني ڏٺو!!

هن وقت آئون موت جي چار ۾ ڦاٽي پئي آهيان.
 هڪ ڌار دلي لوڪي ٻڌائڻ ڪرڻ ٿي، ڪاٺو مٿس
 ڪجهه ۽ شايد لوڪي هئي ۽ ڌار موت ٿيڻ به
 نه ٻڌايان ها! پر جذبات مجبور ڪيو آهي. خدا را
 هن ڌار کي سمجهه ۾ ساندي رڳو ڪجهه اٿن ۽
 ٻيا ماڻهو منهنجي موت جو باعث — منهنجي بهاري
 آسمان، دارالڪرامت منهنجي موت جو سبب عرف
 منهنجي هڪ سهيليءَ جو سلوڪ آهي، اها
 عزيز ٿر ان سهيلي ڪير آهي؟

اها صرف - تون کي آهين ٺهر ورتا!!

منهنجي ۽ شوق جي وچ ۾ اهڙي محبت هئي جيترو
هن وقت ان ۽ انهنجي وچ ۾ آهي - هو دل ۾
منهنجو هڪ عزيز ٿيڻ مڃيو هو، مگر هن وقت هو
منهنجو ناهي - نه مون کان اهر ڪسي ورتو - هائي
ان کان سواءِ منهنجي حياتي بيڪار آهي، اهو صدمو
مون کي موت جي غار ۾ ڏڪيندو رهيو وڃي -
جيتوڻيڪ ان ۾ منهنجو ڪوبه قصور ناهي، خطيئت
۾ هن کي مون سان اهڙي دغا باري ڪئي، تون
اسان جي راز کان نا آشنا هئس، مگر هڪ عورت
جي اطاعت ۽ رشڪ جي ڪري مان توکي ڏوهي
سمجهيو وئي آهيان، نه ته تون بي قصور آهين -
منهنجي لڏپلاڻ کان وٺي هن سان محبت هئي، مان
جو هائي عشق رب اسان جي شاديءَ جو مسئلو به
طاعتي لڙو هو، منهنجي عزيزن جي ڪرڻ تي به آئون
اهڙي ڳالهه بهچائي چڪي هوس، هن جا هزارين
واعدا ۽ ڪڙوا اعتبار به ياد آهن. آئون هن جي الهه
ڪوڙن اڪاون تي لڳي، مون سڀ ڪجهه هن جي
حوالي ڪيو، هو مون کي چاچا پوڻو هو - ان
جو بهان هڪ ڪرڻ لڳي گهرايو، مگر جهڪي ڪي
نه چيو، ان جو هڪ حرف - حرف اوه جي ڪليءَ
وانگي منهنجي - مني ۾ ڪهندو رهي ٿو، مون کي

و ٽيڪ لکڻ جي طاقت ناهي. — مون ئي تون وٺج
 نه ڏجان ٿو ورتو، مان توکي هن مهل تائين نه ڀاء
 ڪندي وهان ٿي. تون ڪڏهن ڪڏهن مڏهجي
 ٿو ئي نه ايندي ڪڏهن آئون بد نصيب هاتي هن
 دغاوار دانا مان وڃان پئي. — تون اڄ ڪامياب
 مصعب آهين. — خدا سائين صل سڏائين توکي خوش
 رکي. — خدا کي پر امين.....

دغاوار دانا مان وڃڻ واري. اخترا

خدا جو نسر جهڪڏهن ڪو خبر مڏهجي سڀني ر
 اسڪا ڪري ها ته به جهڪر ايترو درد ٿيڻا نه ٿي
 ها. — جهڪرو هن خط پڙهندي آهه. — بس! مڏهجا
 حواس باهه. ٿي ويا. مون کي ائين معلوم ٿيڻ لڳو
 ته گولياڪ ڪو لوه جو جهڪرو مڏهجي سڀني پر ڪهي
 وڌي آهي. — مڏهجو ساه ڪهڻو اڳر، مون وري خط
 ڪه ٿي پڙهيو. — دعويٰ سفاڪ مڏهجو. — آئون ڪرسيءَ
 تي مدعوش ٿي ڪري ٿيس. — مڏهجو مڏهجو جهڪرو
 پڪر پر شرارور ٿي وڌو. — آه! مون هي ڇا ڪيو —
 مڏهجي بهليءَ جو ڪلر مون ئي مڏهجي هڪ سان
 ڪهڻو. — ڪهڙو ظلم! — هڙي نه ٿي رحمتي!! هاه
 به ن سندس اها مصعب معلوم نه ڪئي، آئون به
 جي ئي مصعب پر انڌي رهوس. اهڙي صاف روشن
 ڳالهه به مڏهجي ذهن تي نه ٿي — واهاريءَ ڪهڻو

دينا اشاره پنهنجي مهبت جو ذکر ڪيو ٿي. ٻهڪن
 پنهنجي دل ۽ دماغ تي ٿاڙيڪي جا بادل ڇانويما
 هئا. آئون دلاويز تصورات ۾ فرق رهندي ويس-
 ٿيس اڄ پنهنجي اڳيان ان مستي جي عريان تصوير
 ظاهر ٿي. — خدا جو قسم ته جي مون کي هن ۾.
 ان مهبت جي خبر پوي ها ته ڏورا پنهنجو سڀا
 ڇڏي وڃي ڪيڏانهن اتي پاسي هلي وڃان ها
 ڪالهه مون وري ان لهر ۾ ڪي ويهي پڙهيو. خط
 پڙهندي پڙهندي مون کي مضمت روئي اچي ويو.
 مون خط مٿي رکي پنهنجي ڪٽ تي ڏٺو رڪي
 واهي وڌو. — روئي روئي جان ڏو مٿي ڪنڊر ته
 شوق کي ٽٽو. جو خط کي ڪٽو ٻڌو پڙهي —
 پنهنجي قصي جي حد ته رهي. — ”الائي.. بي حيات
 بي وفا“ ڪيڏانهن ڪر خط — مون خط سندس
 هٿ مان ٽٽي ڇڏيو. همدئي ان ڌار ڪٽي تي ٽڪائي
 چي سرخ هٿن جي ٽراڙ ۾ ڏوڏاري ۾ پنهنجي
 ٽڪائي کي وڌرائڻ جي لاءِ وري ڪٽو. سرخ ٿي
 مون کي چوڻ لڳو.

”ها ان ۾ پنهنجو تصور آهي.“

”نه ان ۾ پنهنجو تصور ناهي — تون انساني
 مسئلن ۾ ڪهڙو آهين. جو ڪڏهن جو ڪهڙو
 ڪهڙو ڪهڙو آهين. — ڇا ته ڪڏهن مان ٿي اهو

نه ٻڌايو ته تو کان علاوه - اتي ڪنهن معصوم سان نه
 آئون محبت ڪريان ٿو. ۽ منهنجي ٻار جهڙن ڄڻين
 ۽ اتي نه هڪ چڙي ڦاٽل آهي. منهنجي بد معاشي ۽
 جي چار ۾ اها به مکي ڦاٽل آهن. تون نه چوندو آهين
 ته دل ۽ ٻار تو کان سواءِ نه اتي ڪنهن سان منهنجي
 محبت آهي نه اتي ڪنهنجي مون سان - نه اهو هي
 خون ڪنهن او پنهنجي گردن ۾ وڌو -

”نه اها نه ٿو مون کي گمراه ڪيو. مون هي
 خط پڙهيو. منهنجي اختره جي موت جو تون اتي
 باعث آهين. مون کي غل نه آيو. افسوس! آئون
 پنهنجي محبت ۾ غرق هوس توب اتي ان ڏوهه جي
 ڏوهي آهين. هو بنا ڪنهن دليل جي پنهنجي هوڏ
 کي ڏوري ڪرڻ جي لاءِ اڳئين چوند واهو -

”پنهنجو دماغ خراب ٿي پيو آهي شوق، انهن
 جي دغا باري جي روش تان اڄ ٻڌو ڪهي ويو
 آهي. تو جهڙي اهراف چور جي. چوري ايت اڄ
 ظاهر آهي - منهنجي ايتري چور ٿي هو قصه ۾ اٿل
 ٿي ويو. ۽ ڪدم اتي پنهنجو بسترو ۽ پتي کڻي
 ٻاهر هلي لڳو. خدا جي واسطي تون مون سان نه
 اهڙو ظلم نه ڪر شوق. ”نه مان هاڻي هتي
 رهي نٿو سگهان - هن پنهنجو پاڻ منهنجي گرب
 کان ڇڏائي ڇو، آئون ڏوڙي هن جي ڀرن ٿي

ڪري ٿيس. مگر هن منهنجي هڪ نه به ٻڌي. —
 ڪري ويندو رهيو. مان شفيق! شفيق! ڪندي
 سڏيندي رهيس، ليڪن هن سڏ نه ٿو. — سالن جا
 سال گذري ويا. ٻاهر نه ايندو. ليڪن هن کي نه
 اچڻو هو. — نه آيو. — هاڻ منهنجي زندگي!! اڄ اڄ
 هن دل ۾ جي زندگي ۽ ڪا به بلڪل بهار آهيان. مان
 ڏوٽو ٿيڪندي رهان ٿي. اڄ منهنجو ڪو نه سالي
 ۽ همدرد ڪونهي. —

عزوت هڪ معصوم جو جسم آهي —
 ليڪن ان کي ڏاڍل ۽ خوار ڪري خراب رستي
 تي ڪير لڙائي؟

هڪ ئي وقت — مڪار — ظالم — مرد!
 ۽ موجوده معاشرو ۽ سندس نهادگار شرافت
 ۽ ريتون ۽ ريتون.

ختم شد

شيخ عبدالرسول ابن-المر (ٺڪڙائي) فردوس
 ازلنگه اراڻي، حيدرآباد سنڌ ۾ ڄميو ۽
 ميرزا، محمد يوسف الدين اديب، پبلشرس ۽ بوڪ سيلرس
 هاڻي بازار احمد، آباد سنڌ مان پڌرو ڪيو.

نالو : صاحب خان ميراثي

ولد : بهادر علي

ادبي نالو : سورھ ميراثي

جنم : 08.04.1975

جنم هنڌ : ڳوٺ ڪپڙو، تعلقو

رتوديرو، ضلعو لاڙڪاڻو.

حال انڊريس : غريب آباد محلہ

نئون ديرو، تعلقو رتوديرو.

تعليم : M.A سنڌي

ڪرت : اسٽنٽ سب انسپيڪٽر آف سنڌ پوليس

ان ڇپيل ڪتاب

ڌرتيءَ جا رڪوالا (ٻارن لاءِ ناول) 1990ع

سائرس سھس گجن (شاعري) 2021ع

برھ منجھارا بوند (شاعري) 2022ع

صاحب ديوان سنڌي شاعر (تحقيق) ان مڪمل

موبائل نمبر : 3919786 – 0344

0300 – 3404488

اي ميل : sahibkhanmirani0@gmail.com

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره ميراثي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488